

Reproductive Technology

**The Aaron, Martha, Isidore N. and
Blanche Rosansky
Contemporary Halakha Program**

**Source Materials:
Rabbi Kenneth Brander
February 5th, 2009
brander@yu.edu**

I. SOURCES FOR דם מכה

לצה צל סו.

כיצד בודקת את עצמה - מביאה שפופרת ובתוכה מכחול, ומוך מונח על ראשו, אם נמצא דם על ראש המוך - בידוע שמן המקור הוא בא, לא נמצא דם על ראשו - בידוע שמן הצדדין הוא בא. ואם יש לה מכה באותו מקום - תולה במכתה, ואם יש לה וסת - תולה בוסתה. ואם היה דם מכתה משונה מדם ראייתה - אינה תולה. ונאמנת אשה לומר מכה יש לי במקור שממנה דם יוצא - דברי רבי, רשב"ג אומר: דם מכה הבא מן המקור - טמא. ורבותינו העידו על דם המכה הבא מן המקור שהוא טהור.

שולחן ערוך יורה דעה סי' קס"ז

סצ"ל פ' אם יש מכה יז (כב) באותו מקום, יח תולין בדם מכתה. יט (כג) ואם דם מכתה (כד) משונה מדם ראייתה, אינה תולה בדם מכתה. הגה: כ וכל זה (כה) באשה שיש לה (כו) וסת קצוע, ואז יכולים לתלות שלא בשעת וסתה במכתה, כל אע"פ שאינה יודעת צודאי שמכתה הוליאה (כז) דם. (כח) משמע בפסקי מהרא"י סימן מ"ז ובהגהות ש"ד) כז וכן אם אין לה וסת קצוע, (כח) והוא ספק אם הדם בא מן המקור או מן הצדדין, תלינן במכה מכח ספק ספיקא, ספק מן הצדדין או מן המקור, ואת"ל מן המקור, שמה הוא מן המכה. אבל אם ידוע שבא מן המקור, אע"פ שיש לה מכה במקור, אינה תולה במכה, כג אם אין לה וסת קצוע, כד חלל אם כן (כט) יודעת צודאי שמכתה מוליאה (ל) דם. (כן משמע במרדכי ה"נ ובהג"מ פ"א דא"צ) (ועיין ס"ק כ"צ). כה ומ"מ (לא) בשעת וסתה, (לז) או מלי יום ללי יום, כו (לג) אינה תולה במכתה, דאל"כ לא תיטמא לעולם. (ג"ז שם וצ"י בשם סמ"ג וסמ"ק). כז וכתמים, תולה זה (לד) בכל ענין (במרדכי).

סצ"ל ו' (לה) נאמנת אשה לומר: מכה יש לי באותו מקום שהדם יוצא ממנה. (וכן אם אומרת: לו) ברי לי שאין דם זה בא מן המקור, נאמנת וטהורה. (מהרי"ו סימן כ"ה).

רש"י"א תולדות הכה'ת

בית בדיני כתמים הנשים כג 45 בית הקצר

דברי רשב"י ור' אומר אם יש לה וסת חוששת לוסת ואיתמר
עלה לימא בוסתות קא מיפלגי רמ"ם וסתות דרבנן ומ"ם
דאוריילא דכ"ע דרבנן והכא במקור מקומו טמא קא מיפלגי
רשב"ג סבר אשה טהורה ודם טמא דקאתי דרך מקור וא"ל
ר' אי חיישת לוסתה אשה נמי טמאה ואי לא חיישת לוסתה
דס נמי טהור מקור מקומו טהור הוא • וקיי"ל כאוקמתיה
דרבא דוסתות דרבנן וכיון שכן זו שרואה דם אפי' בשעת
חשמיש ואפילו כשהגיע עת וסתה טהורה ואשה בחזקת
טהרה עומדת ותלינן להקל שאני אומר דם זה מן המכה
בא ולא נחלקו רשב"ג ורבי בדבר זה • וא"ת והלא בנשים
דעלמא חיישין לעונת הוסת כולה ואף על פי שלא ראתה
מהזרתם את בני ישראל מטומאתם והיאך אתה מתיר את
זו שהיא בשעת וסתה שדרי דם לפניך • י"ל והיא דרבנן
היא ומשום דאפשר למיקם אמילתא • אבל הכא ליכא
למיקם אמילתא ואין רנין אפשר משאי אפשר שא"כ אף
אתה אוסרה לבעלה לעולם • ומסתברא דאפי' אינה
מרגשת ממש שהרם שותת ויורד מן המכה תראיין
עיניה בין מכתה ואי אפשר לה לידע אלא בבדיקת שפופרת
בדרך שאמרו בפרק תינוקת ברואה דם מחמת חשמיש
והתם משמע ודאי דברואה דם מחמת מכה אינה צריכה
שפופרת • דתניא התם הרואה דם מחמת חשמיש
משמשת פעם ראשונה ושלישית וכו' מכאן ואילך לא
חשמה ער שחברוק את עצמה כיצר בודקת עצמה מביאה
שפופרת וכו' ואם יש לה וסת תולה בוסתה ואם יש לה
מכה תולה במכה ואם היה דם מכתה משונה מדם ראייתה
אינה תולה ונאמנת אשה לומר מכה יש לה שממנה הדם
שותת ויורד • אלמא אף בלא בדיקה תולה במכתה דאף
בשיש לה מכה אי אפשר לה לדעת אם הוא מן המכה
אלא בבדיקה אלמא מן הסתם היא תולה במכתה • והא
דקתני נאמנת לומר מכה יש לה שממנה הדם שותת
ויורד לא נאמנת לומר שממנה שותת ויורד קאמר אלא
כלפי שאמר אם יש לה מכה תולה במכתה קאמר שאין
אנו צריכין לדעת בבירור שיש לה מכה אלא היא עצמה
מרגשת במכה ונאמנת לומר מכה יש לה שיש שם דם
תולה במכתה שאני אומר ממנה הדם שותת ויורד •
ובלישנא דתוספתא לא מצאתי שממנה הדם שותת ויורד
אלא כך שנויה בתוספתא • ונאמנת אשה לומר מכה יש
לי מן המקור ע"כ ודרך הגמרא בכמה מקומות להוסיף
בלשון התוספתא דרך פירוש בעלמא ושונן כאלו הוא
מנוף התוספתא • ודבר רמב"ן ז"ל כתב דעכשיו אין תולין
במכה שדרי אפילו בכוהל את הבתולה חזרו ונמנו שהוא
כתול בעילת מצוה ופורש ואין לה מכה גדולה יותר
ממכת בתולין וכדתנן ב"ה אומר נותנין לה עד שתחיה
המכה • ועוד שאם אתה אומר כן אף אתה צריך לברוק
אם נשתנה דם מכתה מדם ראייתה וכדתניא התם אם
היה דם מכתה משונה מדם ראייתה אינה תולה ועכשיו
אין אנו בקיין במראות הדמים לידע אם נשתנה אם
לא • ואעפ"י שאין משיבין את הארי אני אומר שאין
הנזין דומה לראיה שאם אמרו בכוהל את הבתולה שיש
לה שעת הבושר לאחר שתחיה המכה לא אמרו אלא במי
שרואה דם מחמת חשמיש מחמת שאין לה שעת הכושר

ונמצאת אתה אוסרה לעולם • אדרבה
בזו הקלו פעם שניה ושלישית ולבעל
שני ואעפ"י שאין לה מכה כדי שלא
האמר בת אברהם לעולם • ותרע לך
דבר ושמאל ורבי יוחנן וריש לקיש
כולהו סבירא להו בכוהל את הבתולה
דכוהל בעולת מצוה ופורש כרבותינו
שחזרו ונמנו ואלו לגבי הרואה דם מחמת
חשמיש לא נחלקו כלל שמוחזרת בבדיקת
שפופרת ותולה באצבעות ובכוחות ותולה
בוסת ומכה הא שמאל קא פריש עלה
דהיא בודקת בשפופרת של אבר ופיה
רצוף לתוכה וריש לקיש בעא מיניה מר'
יוחנן ותברוק בביאה שלישיית של בעל
ראשון וא"ל שאין כל האצבעות שוות
ותברוק בביאה ראשונה של בעל שלישי
א"ל לפי שאין כל הבתולות שוות • אלמא
מדשקלי וטרו בה שי"מ דאינהו הלה
למעשה הבין סבירא להו • ורבותינו נמי
דחזרו ונמנו בכוהל את הבתולה לא
חזרו ונמנו ברואה מחמת חשמיש ומעמא
כדאמרן דלא רצו לאסור אשה לבעל
לעולם ובבתולה נמי אעפ"י שאסרוה
לאחר גמר ביאת מצוה גמר ביאה מצוה
התירו לו כדי שלא תאסרנה על הבעל
כדאמר ליה רב אשי לר' אבא דבכא
מיניה רבי אבא מרב אשי אלא מעתה
בעל נפש לא ימור אמר ליה א"כ לבו
נוקפו ופורש • והא נמי דתניא אם היה
דם מכתה משונה מדם ראייתה אינה
תולה לא אמרו אלא בזו שהיתה למורה
לראות פעם ראשונה ושניה שלא מחמת
מכה וא"ל לבעל ראשון ועכשיו נעשית
לה מכה שזו היא שאחיה יכול לעמוד על
דם ראייתה ועל דם מכתה כענין שאמרו
גם בכוהל את הבתולה נשתנו מראית דמים שלה טמאה.
אבל בזו שאי אתה יכול לעמוד עליה לא • ועוד דהתם
נמי לא אמרו אלא אם היה דם מכתה משונה מדם ראייתה
כלומר אם נתברר שנשתנה אינה תולה דאדרבה כודאי
לאו מן המכה שותת ויורד אבל כל שאי אתה יכול לעמוד
עליה תולה להקל סופה כחלתה מפני מה אמרו שתולה
במכתה ואע"ג שדומה דם מכתה לדם ראייתה לפי שהאשה
בחזקת טהרה עומדת אפי' הגיע שעת וסת וסתות דרבנן
ומספק אל תאסרנה לעולם • א"כ ה"ה והוא הטעם בשאי
אתה יכול לעמוד על עיקר מראה דמים שדה אם משתנה
אם לאו תולין להקל ומן הסתם אנו אומרים שלא נשתנו
מראה דמים ותרע לך דאי לא ליתני אם יש לה מכה רואין
אם אין מכתה משונה מדם ראייתה • ודאי סתמא תולה עד שיתברר
לאו אינה תולה • אלא ודאי סתמא תולה עד שיתברר
שנשתנו מראה דמים שלה כנ"ל • וכן פסק גם הרמב"ם
ז"ל • פעמים יש שאין לה במה לתלות ואפי' אינה תוששת
לכתמיה

צשיעור הנזכר, ולכן כל שרואה ג"פ סמוך להשמיש מקרי לדין מחמת השמיש ונאסרה על בעלה. ואלו ג"פ זריכים להיות רזופים, אבל אם לא היו רזופים, לא נאסרה על בעלה. ואין חילוק בין אם ראתה ג' פעמים מיד שנשאה ובין נתקלקלה אח"כ וראתה ג' פעמים. וכל זה לא מיירי אלא בראתה סמוך להשמיש, אבל אם לא ראתה סמוך להשמיש, לא נאסרה על בעלה, ומותרת לו לאחר עברתה תמיד, ודינה כמי שאין לה וסת.

פעיף ה אם יש מכה (ב) באותו מקום תולין בדם מכתה, ואם דם מכתה משונה מדם ראייתה אינה תולה בדם מכתה. הגה וכל זה צאשכ שיש לה וסת קצוץ ואז יכולים לתלות שלא צשעת וסתה צמכתה ח"ע"פ שאינה יודעת צודאי צמכתה הוציאה דם, וכן אם אין לה וסת קצוץ והוא ספק אם הדם צא מן המקור או מן הצדדין, תלין צמכה מכה ספק ספקא, ספק מן הצדדין או מן המקור ואת"ל מן המקור שמה הוא מן המכה, אבל אם ידוע שצא מן המקור ח"ע"פ שיש לה מכה צמקור אינה תולה צמכה אם אין לה וסת קצוץ, ח"ע"כ (ג) יודעת צודאי צמכתה

נ ש מ ת א ב ר ה ם

(ב) באותו מקום. כותב הש"ך¹ בשם הב"ח: דאין פירושו בכל איזה מקום שבאותו מקום, אלא ר"ל באותו מקום עצמו שמשם יוצא הדם יש לה מכה, ולפיכך אם הדם יוצא מן המקור, צריך שתדע שיש לה מכה במקור, אבל אם אומרת בסתם מכה יש לי, אין תולין הדם במכה שיש לה, ע"כ. וכתב החות דעת² דזה דוקא באם מרגשת שהדם בא ממקורה, אז בעינן שתדע שהמכה במקור, אבל ברואה שלא בהרגשה ואפילו ע"י בדיקה, תולה במכה שידוע שמוציאה דם אפי' אם המכה בודאי בצדדין, ע"ש. ומביא הפ"ת³ בשם תשובת מהר"ם מלובלין ס"י קיא: דאפילו אם המכה היא בבית הרחם במקור עצמו שמשם נובע הדם נדה, מ"מ (שלא בזמן וסתה) טהורה היא ותלינן בדם מכתה, וכן מבואר בש"ך ס"ק יט ובדברי החות דעת. וכתב לי הגרש"ז אויערבאך שליט"א: ואע"ג שהמכה מוציאה דם גם מאותם הגידים שמתפקעים בשעת הוסת, מ"מ דם נדה הוא רק הדם שיוצא מאליו כדרכו באופן טבעי, וצריכים לומר לפי"ז דפתיחת הקבר אפילו מבחוץ לדעת הנו"ב חשיב נמי כיוצא מאליו, וה"ה בבדיקת אויר (עיין להלן ס"י קצד ס"ק ד).

(ג) יודעת בודאי שמכתה מוציאה דם. עיין בבאר היטב⁴ בשם תשובת ש"י שאלה סה ותשובת פני יהושע ס"י לב וילד, שאפשר לסמוך על הרופאים עכו"ם שאומרים לאשה שראתה דם איזה ימים אחר טבילתה שהדם בא לה ממכה ברחמה, ומותרת לבעלה. וראה בפ"ת⁵ שמביא רשימה של פוסקים שדנים בדבר. ובשו"ת חת"ס⁶ העלה: דלא האמינו לרופאים על גוף ידוע לומר גוף זה מפיל שומות ושערות

(4) ס"ק יז.

(5) ס"ק ל.

(1) ס"ק יז.

(2) ס"ק ד.

ש'צור' שט פל' - רה ואלנר

(ז) ומ"מ בשעת וסתה וכו' אינה תולה:
האחרונים נחלקו איך תעשה ז"י
להטיר מאחר דבדיקה יולא דם, ובחוו"ד
(סקנ"ו סק"ג) ובאזני מילואים (שו"ת ס"ס
כ"ג) החמירו להפסק טהרה ובדיקה אחת ביום
ראשון של ז"י יהיו נקיים לגמרי, ובשו"ת חת"ס
(סקע"ז) כתב דסגי שהפסק טהרה יהיה נקי
דהפסק טהרה צא לקצוע שנפתח המקור,
ולכן אע"פ שיש לחלוח במכה, מ"מ כל זמן
שיש דם עדיין אין כאן צירור שהמקור נפתח,
משא"כ בדיוקת ז"י שהן רק לצרר דהשתא ליכא
דם, וכשנתלה במכה הרי אין כאן דם נדות,
וסובר החת"ס דמן התורה א"צ בדיוקת ממש
בז"י, אלא אם תשים לב זמן מה בכל יום מהז"י
שאין לה שום הרגשה של פתיחת פי המקור או
זיבת דבר לה, מוחזקת בטהרה, ומ"מ כתב שאין
לסמוך ע"ז בשום אשה, ורק באשה שאינה יכולה
להטיר לצעלה יש סמך צהלכה להקל. ולמעשה
אין מקילים כ"כ ובעיני הפסק טהרה ובדיקה
ראשונה של יום א'.

(ד) בשעת וסתה: אצל צעונת אור זרוע אף
דמחמירים בפרישה אפשר שתולה
במכה הידועה שמוציאה דם. ול"ע בזה. (שצט
הלוי ח"צ סע"צ אות ב'). ועי' חוו"ד (ציאורים
סק"ט).
(ה) ובתמים תולה בה בכל ענין: פי' אפילו
בשעת וסתה ואין ידוע שהמכה
מוציאה דם, תולה בכתם יותר מגרים.

II. אי אפשר פתיחת קבר בלא דם

תלמוד בבלי מסכת נדה ז"ל כא צאוצ ב

דתניא: קשתה שנים ולשלישי הפילה, ואינה יודעת מה הפילה - הרי
זו ספק לידה ספק זיבה, מביאה קרבן ואינו נאכל. רבי יהושע אומר:
מביאה קרבן ונאכל, לפי שאי אפשר לפתיחת הקבר בלא דם.

שולחן ערוך יורה דעה סי' קצ"ז

סעיף ב המפלת (ג) בתוך מ' ב אינה חוששת לולד אבל חוששת
משום נדה, אפילו לא ראתה. הנה: מפני שא"א (ד) לפתיחת הקבר בלא
דם, ונפקא מינה דמיד לאחר שספרה ז' נקיים מותרת ואינה חוששת לולד
(ד"ע).

ש"ת נוצצ ה'פוצה אפצורה תנ'נא-ו"ז ס'אן קכ

ושאלה שניה אשר שאל האריכות ללא צורך ופשוט הא שמה שאמרו
אי אפשר לפה"ק בלא דם אין חילוק בין גרם הפתיחה הוא מבפנים
ובין גרם הפתיחה הוא מבחוץ שהרופא הכניס אצבעו או איזה כלי
ופתח פי המקור, גם אין חילוק בין היא ילדה או זקינה המסולקת
מדמים או מעוברת ומניקה תמיד אין פתיחת הקבר בלא דם. ולרוב
הטרדה אקצר. דברי הד"ש. +/הגהות רב"פ/ נ"ב יעוין בתפל"מ סימן
קפ"ח ד"ה בש"ע ס"ס ג' שכתב בזה"ל. שא"א לפה"ק בלא דם כו' היינו
אי נפתח מבפנים אבל מבחוץ ע"י אדם לא כו' עכ"ל. ומלבד זה נראה
דאשתמיטתיה להמחבר דברי הרמב"ם בפירוש המשניות ר"פ המפלת
שכתב בזה"ל שר"י אומר שא"א לפה"ק בלא דם מעת שיצא מהרחם
דבר א"א מבלי שיצא דם בהכרח ע"כ (יעוין ברש"י נדה כ"א ע"א ד"ה
בלא דם. דם לידה) והטעם פשוט כאשר בררתי במק"א לדחות דברי
המ"ב בסימן מ"ט שסבר שברחם יש תמיד דם בעין בחלל הרחם ולא
כן הוא דלא בשעה /בשעת/ וסת או סמוך לה דעורקין וגידין סתומין
אין שום דם ברחם ע"כ אם נפתח הרחם בידי אדם אין הכרח שיצא דם
משא"כ כשמתפעל הרחם להוציא דבר שבזה שפט ר"י בחכמתו
שמתפעל ג"כ לפתיחת פיות העורקין שיפתחו אז יזלו דם ויצא. +

מזן א"ש פלכות. גצה ס'אן פז

ס'מן פג

(ה) בפ"ת ס' ק"ד סק"ד הביא בשם הנו"צ דמה שאמרו ח"א
לפה"ק בלא דם אין חילוק בין גרם הפתיחה מבפנים
ובין מבחוץ, ל"ש דהא איכא מיד אפשר לפתח"ק בלא דם וא"כ
למטעם צלונתא עדיף גפתח"ק המוזכר גמ' היינו ישנה על
המגבר או חכמותיה נושאות אותה על אנפיה כדאמר שם
ק"ט א', ובמחזיקי הדעות פ"ז מ"ד, ומבואר בחז' בכורות כ"ב א'
ד"כ עד, דפתיחה מבחוץ לא מיקרי פתח"ק חס לא הניט לשיעור
פתח"ק, ואע"ג דשפיר י"ל דלגטל טומאה בלוטה שאני ובעינן
אחשורא דלידה, אבל מ"מ שמעינן דפתח"ק דבגמרא הוא
אחשורא דלידה ומי"ל להגם בפתיחה מבחוץ דלויט פנין
לאחשורא דלידה שפועל על כל גופה וחשיבא כסכנה לחלל השבת,
י"כ צבליי בגליון כאן, דאין פתיחה מבחוץ ככלל פתח"ק, וכמדומה
דגם בגמרא רבי' בבהיתוי על הנו"צ חלק עליו בזה.

והא דנחזי בעור החיצה קטנה דומיא דשפופרת לא שלמד
משפופרת חלל סגרא קאמר כיון דאנו דנין כאן מכה דם
בשפופרת אין לורך כאן רק נהחיצה קטנה דומיא דשפופרת וצור
אין פתח"ק, וכדנר מוכח מדברי הרא"ש שהוכיח דבדברים קטנים
ליכא פתח"ק מכה דלא פריך גמ' כ"ב ז' וליפלוג כח אשורה
וקליפה ולא הוכיח מהא דמשהריון רואה בשפופרת ודנך הראשונים
שלא להשמיט מן הראיות המוכיחות מן הגמ'.
אמנם מלשון הגר"א נביאורו כאן ס"ק כ"ג מבואר שפי' דברי
העור שמוכיח משפופרת דבדנר קטן ליכא פתח"ק ומבואר
דאין חילוק בין פתח"ק מבחוץ לפתח"ק מבפנים, וכדנר הנו"צ,
ול"ש למעשה.

ע"ת אלזחת אשה חלק אל"ח ז, סימן ק

בדבר פתיחת הקבר מבחוץ

אבל כבר בארתי בספרי דברות משה על ב"ק סימן ט"ז ענף ט' ד"ה ויש מקום שכתבתי דאין להחשיב פה"ק רק בפתיחה כפיקה אף בפתיחה מבפנים, והוא כמעט מוכרח דהא ודאי איכא פה"ק דאפשר בלא דם כדכתב הרא"ש בפ"ג דנדה סימן ג' מהמפלת כמין קליפה דלא פליג ר' יהודה וכן הוא בתוס' דף כ"ב מחמת שהוא דבר קטן, וא"כ הרי צריך שיעורא שלכן כיון שלא מצינו שיעור אחר אלא זה שבאהלות פ"ז מ"ד לענין שנחשב פתוח לטמא הולד חי שיצא ואת הבית, יש לנו לומר דגם לענין פה"ק לודאות הוצאת דם הוא ג"כ בשיעור זה, ושיעור פיקה שלא ידוע לנו דקדקתי ממ"ש הנו"ב שהכניס הרופא אצבע, דאף שהוא טעות שאצבע של אדם אינו מגיע להמקור וכבר כתב כן בחכ"א בחלק בינת אדם והובא בפ"ת סק"ד, יש עכ"פ למילף מזה דבשיעור אצבע סובר הנו"ב דנחשב פה"ק, ועל פחות מזה לא מצינו, ולכן יש להקל באינסטרומענט שעביו פחות מאצבע הסמוך לאגודל דהוא ג' רבעי אינטש בערך, ואף אם נסתפק בפתיחה מבפנים מ"מ בפתיחה מבחוץ שלא ברור לדינא שיטת הנו"ב דהא יש חולקין וגם שמעתי שמהרש"מ הוא מהחולקין יש ודאי לסמוך ע"ז להקל. . . ועיין באגרות משה חיו"ד סימן פ"ט שכתבתי בענין השיעור שאם אינו עב מאצבע קטנה יש להקל והוא ערך השיעור דג' רבעי אינטש שכתבתי לעיל.

תלמוד בבלי מסכת בבא בתרא דף י עמוד א

וזו שאלה שאל טורנוסרופוס הרשע את ר"ע: אם אלהיכם אוהב עניים הוא, מפני מה אינו מפרנסם? א"ל: כדי שניצול אנו בהן מדינה של גיהנם. א"ל: [אדרבה, זו שמחייבתן לגיהנם! אמשול לך משל, למה הדבר דומה? למלך בשר ודם שכעס על עבדו וחבשו בבית האסורין, וצוה עליו שלא להאכילו ושלא להשקותו, והלך אדם אחד והאכילו והשקהו, כששמע המלך לא כועס עליו? ואתם קרוין עבדים, שנאמר: +ויקרא כ"ה+ כי לי בני ישראל עבדים! אמר לו ר"ע: אמשול לך משל, למה הדבר דומה? למלך בשר ודם שכעס על בנו וחבשו בבית האסורין, וצוה עליו שלא להאכילו ושלא להשקותו, והלך אדם אחד והאכילו והשקהו, כששמע המלך לא דורון משגר לו? ואנן קרוין בנים, דכתיב: +דברים י"ד+ בנים אתם לה' אלהיכם.

שולחן ערוך אבן העזר סימן כג

סעיף א

א) אסור להוציא שכבת זרע לבטלה ועון זה חמור מכל עבירות שבתורה. לפיכך לא יהיה אדם דש מבפנים וזורה מבחוץ, ב) (ב) ולא ישא קטנה שאינה ראויה לילד.

סעיף ב

אלו שמנאפים ביד ומוציאים שכבת זרע, לא די להם שאיסור גדול הוא, אלא שהעושה זה ג) (ג) בנידוי הוא יושב ועליהם נאמר: ידיכם דמים מלאו (ישעיה א, טו) וכאלו הרג הנפש.

שו"ת אגרות משה חלק אה"ע ב סימן טז

בדבר טעסט שהרופא צריך לעשות בזרע הבעל כדי לידע איך לרפאותו שיוליד כ"ב תמוז תשכ"ג. מע"כ ידידי הנכבד בר אוריין ויר"ש מר יצחק אייזק ראזין שליט"א.

הנה בדבר הטעסט שהרופא רוצה לעשות בזרע הבעל באשר שאין רואין שום חסרון בהאשה וכשידעו מהטעסט איך הוא זרע האיש ידעו איך לרפאותו שיוכל להוליד ובאשר שליקח הזרע מרחם האשה אחר תשמיש כבר עשו מזה טעסט וא"א לידע מזה ורוצים לעשות טעסט דוקא מזרע שלא נכנס לרחם האשה, הנה כבר השבתי בנידון זה ונדפס בספרי אגרות משה על אה"ע סימן ע' שמצד איסור זרע לבטלה ליכא כיון שהוא לצורך לרפאותו שיוליד כמפורש כה"ג ביבמות דף ע"ו, ורק שיש עוד איסור לא תנאף ביד שלכן אסור להוציא דרך משמוש ידיים וכלים, ולכן מותר לו לעשות דרך תשמיש ולהוציא האבר כשירגיש שהזרע יצא ולזרות מבחוץ לתוך צלוחית של זכוכית, משום שבדש מבפנים וזורה מבחוץ הוא רק באיסור דהוצאת זרע לבטלה ובכאן הא אינו לבטלה. אבל מש"כ מע"כ שיש מין צלוחית של זכוכית שמשמין ברחם האשה והבעל יכניס שם אברו ויוציא זרעו שם, נראה שאסור משום שהוא בלא חשיבות תשמיש כלל והוי כמוציא במשמוש היד וכלים שלא ברחם האשה שיש לאסור מצד איסור לא תנאף ביד, ואף שכתבתי שם שלשמש בהלבשת כיס על אברו יש להתיר לצורך בדיקה זו, הוא משום דשם תשמיש על זה דהרי האשה נהנית מזה כתשמיש ממש כיון שהכיס הוא דבר רך והאשה מרגשת בהכנסתו האבר, והגרח"ע בספר אחיעזר סובר שהוא דרך תשמיש גם להתיר לאשה שסכנה לה להתעבר, ואף שלדעתי לא מסתבר זה מ"מ שם תשמיש יש ע"ז שאף שאין להתיר כשאינה רוצה להתעבר אף משום סכנה לדעת, עכ"פ ניאוף ביד ליכא ע"ז כיון שהוא באופן תשמיש ששם ביאה באשה יש על זה, ונשאר רק האיסור דזרע לבטלה שלצורך בדיקה לרפאותו אינו לבטלה, אבל בזכוכית שהוא קשה ואין שום הנאה להאשה במה שמכניס אברו לשם הוא ניאוף ביד ובכלי שאסור אף לבדיקה זו. ולכן יש לעשות כדלעיל ויעיין מע"כ בתשובתי ויראה ברור הדברים. ומ"מ הייתי אומר שיחכה מלעשות בדיקה זו עד שימלאו חמש שנים מיום הנישואין כי מצוי טובא שאין נשים צעירות מתעברות עד איזה שנים ולכן אולי אין הצורך גדול עדיין כי יש לקוות להשי"ת שתתעבר אשתו בקרוב ולא יצטרך לקולא זו. ידידו מוקירו, משה פיינשטיין

שו"ת ציץ אליעזר חלק ט סימן נא - קונ' רפואה במשפחה פרק א

סיכום היוצא לנו מכל האמור להלכה:

א' מותר לבעל לתת מש"ז, לאחר שהאשה כבר עברה מצידה על הבדיקות, כדי שהרופא יעמוד על המבחן אם סיבת אי ההולדה הוא בגרמתו, ומהו הגורם המפריע, ועל ידי כך ידע איזה תרופות לתת לו כדי שיוכל ללדת. אך יש לחשוב על ביצוע בדרך של הקל קל קודם, וכדלהלן.

ב' הדרך הקלה ביותר ע"פ הלכה, ואשר אליה מסכימים להתיר כמעט כל הפוסקים, הוא שהרופא יוציא זרעו מרחם האשה מיד לאחר שיהיו יחד.

ג' אם לא יוכלו לעמוד על הבריור באופן הנ"ז שבסעיף ב', אי בגלל תערובת מיני ליחות אחרות (יעוין בשאלת - הרופא לעיל, וכן בשו"ת אגרות משה חאה"ע ח"ב סימן ט"ז ושו"ת מנחת יצחק ח"ג סימן ק"ח), ואי בגלל שזה צריך להיבצע בחדר סמוך לחדר המרפאה והדבר עלול על כן להשפיע מבחינה פסיכולוגית על כמות מועטת של הזרע (יעוין בשאלת הרופא) אזי יש להתיר בדרך שיהא דש מבפנים וזורה מבחוץ לתוך כלי שיביאה לאחר מיכן אל הרופא.

ד' כאשר יקשה לבצע בדרך של דש מבפנים יש לבצע על ידי לבישת כיס על האבר ודרך תשמיש.

ה' אם יתקלו בקשיים באופן של הלבשת כיס יש להתיר ע"י ההמצאה של שימת מין צלוחית של זכוכית ברחם האשה והבעל יכניס שם אברו ויוציא זרעו לשם.

ו' כשלא יוכלו בגלל מה לבצע גם באופן הנ"ז מותר להוציא אפילו בידים.

ז' כשמוציאים בידים יש להעדיף שהרופא יעשה זאת בכלי מכשיר או תחבולה אחרת. ואם אי אפשר מותר גם לבעל בעצמו לעשות זאת. ובמחשבה טהורה לשם שמים, כדי שעל ידי כך יוכל לקיים מצות פו"ר.

ח' יש גם להתיר לפי הצורך להוציא טיפת זרע מהביצה, ואם אפשר יש לחזר להוציא זאת מהביצה השמאלית.

ט' כן יש להתיר גם פתיחת סיתום שמתגלה בשבילי הזרע.

י' אין להדר להחזיר זרע הנשאר - מהבדיקה לרחם האשה ואדרבא יש למנוע מזה.

י"א אי אפשר לקבוע זמן וגבול כמה שיששה הבעל עד שיותר לו לעשות בדיקה משלו. [למשל בשו"ת מנחת יצחק בח"ג שם קובע עשר שנים, ובשו"ת אגרות משה ח"ב שם קובע חמש שנים. ואילו החזו"א התיר אפילו כשלא עברו כי אם ב' שנים, כדלעיל על בכזאת] אלא הכל תלוי לפי המסיבות, ולפי מצב אות י"ד, ויתכן שהי' מתיר אפילו בפחות ורק נשאל האשה ולאור הטיפולים שכבר קיבלה והתוצאות שהרופאים קובעים לכושרה להולדה.

1 אסתר פרק ב פסוק ו

ויהי אמן את הדסה היא אסתר בת דדו כי אין לה אב ואם והנערה יפת תאר וטובת מראה ובמות אביה ואמה לקחה מרדכי לו לבת:

2 תלמוד בבלי מסכת מגילה דף יג עמוד א

. כי אין לה אב ואם - ובמות אביה ואמה, למה לוי אמר רב אחא: עיברתה - מת אביה, ילדתה - מתה אמה.

3 רש"י מסכת מגילה דף יג עמוד א

ובמות אביה ואמה תו למה לי - מאחר דכתיב כי אין לה אב ואם, אלא ללמדנו שאפילו יום אחד לא היה לה אב ואם.
בשעה שנתעברה אמה מת אביה - נמצא שלא היה לה אב משעה שנראה להקרות אב. וכשילדתה אמה מתה - ולא נראית לקרות אם.

4 תלמוד בבלי מסכת חגיגה דף יד עמוד ב

שאלו את בן זומא: בתולה שעברה מהו לכהן גדול? מי חיישין לדשמואל, דאמר שמואל: יכול אני לבעול כמה בעילות בלא דם, או דלמא דשמואל לא שכיחא? - אמר להו: דשמואל לא שכיח, וחיישין שמא באמבטי עיברה. - והאמר שמואל: כל שכבת זרע שאינו יורה כחץ אינו מורעת! - מעיקרא נמי יורה כחץ הוה.

5 רש"י מסכת שבת דף קנא עמוד א

ושמואל אמר חיישין שמא חוץ לחומה לטו - אפילו הביא מחוץ לעיר אנו תולין להתיר, ואומרים: שמא בתוך התחום לטו ערב שבת, וסופדין בהן במוצאי שבת מיד, וחיישין נמי אמרינן לקולא, כדאמרינן במסכת חגיגה (טו, א) גבי בתולה שעברה: חיישין שמא באמבטי עיברה, ומותרת לכהונה, ולשמואל הכי קאמר מתניתין: לא יספוד בהן ישראל, אלא אם כן יש לתלות שבאו ממקום קרוב, ולאפוקי בידוע דמחוץ לתחום באו.

Beit Samuel

ד אבן העזר אהרכות פריה ורביה בית שמואל

חלקת מחוקק

מכרס מלולין ס' פ"ז: (ח) היה סק ממזר וכו'. יש להסתפק אהם שנתפסה בלמנטי אס קיים האב ס' ואם מקרי בנן לכל דבר ולנקטין מכריל נמלא סק סירא היה בנן של ירמיה שרחן בלמנטי: כי סירא נבי ירמיהו ופי' בנ' פסות הקדוש להרב אהם האלקי מוכררים קרדלוויירו בתו ורגקבה בת בנן הואיל ומשני בנן הם באים הרי קיים מצות פריה ורביה אבל טו) אם היו לו בן ובת ומתו [ח] י ורגניח א' מהם זכר ונקבה עדיין לא קיים מצוה זו: והנה יא(ח)טו) איה כפ' (י) מתד לו חרס (י) צוסה וקטן קיים המלה (בי' גסס הרשביא): ו ס' (יא) היו לו יב' בנים בהיותו עכור(ט) [ט] יא) ונתנייר הוא י והם היו קיים מצוה זו אבל אם היו לו בנים כשהוא עכור ונשתחרר הוא והם לא קיים מצוה זו עד שיוליד אחר שנשתחרר: ח יא) אע"פ שקיים פריה ורביה יג אמר לו לעמוד(יג) בלא יג) אשה י וצריך שישא יד יא) אשה בת יג) בנים אם יש ספק בידו אפילו יש לו כמה בנים ואם אין ספק בידו

הסוגיא ופי' משו' מהר"ם מלולין. אהל חוס' סיל שר ארים מכר כון שכלו מזכר ונקבה ולס' הגירס' שלנו בס' זה מכר אס' שתי נקבות וכי' כח'י' ס' הכפ' יג' והגית' א' מה' זכר. ואם היה לו ב' זכרים והם כתיבו זכר ונקבה לא קיים פריה ורביה דמי' כי לסי' המסקנא כס' לא למעיק בני בנים משלימים. ולא סק קיים וסכת משה וסכתה כח קיים פריה ורביה. ואם כן קיים ולא הוליד פרי' וסכת משה וסכתה כן נראה דלא קיים פיו. כמב' בח'מ' יג' להסתפק אהם שנתפסה בלמנטי אס האב קיים פיו ואם נקרי' בנן לכל דבר. וס' להכיר רח"ס ממ'ס' נראה סמיק' והבית ביי' ס' ק'יה אהם מחברת סל' על סר'שג'כ עליהן א'ס' אחר פותח'ס'ר מש'ז של אחר נזירה שמה יא' אחרו מלכיו'לשם דכיו' בנן לכל דבר: יא' היה ה'ו'מחור' דמכר' פ'ס'ס' ח'י' ח'יה'ר

אין דורשין פרק שני תנוה

פרק שני תנוה

יכל לאי לבשל. שיה בקי בהשגה וכו' נכנסת ק' בלחמיה.
כלי גדולין ט כל הנוף ויכל שהיה שם ארס שזכה ורע ונכנס
במשי: מעיקר: כשילת מן הארס: מאין ולחץ מאין הכל ואין
לכך מדר: טפה הייתי. מחצות הייתי במעשה בלחשים: ואין
בנין: במקום היבוב מקום קרני תורה אור

יכול אני לבקול כמה בעילות בלא דם או
דלמא דשמואל לא שכיב *והישינן שמה באבמבי
דעירבה והאמר שמואל *כל שכבת ורע
שאני יורה כחץ אינו מדעת (ה) מעיקרא נמי
יורה כחץ היה תד *מעשה ברבי יהושע
בן חנניה שהיה עומד על גב מעלה בהר
הבית וראוהו בן זומא ולא עמד מלפניו אמר
לו מאן ולאן בן זומא אמר לו צופה הייתי
בין מים העליונים למים התחתונים ואין בין
זה לזה אלא שלש אצבעות בלבד שנאמר
והיה רוח אלהים מרחפת על פני המים כינה
שמרחפת על בניה ואינה נוגעת אמר להן

רבי יהושע לתלמידיו עדין בן זומא מבטחין מבדי ורוח אלהים מרחפת על
פני המים אימת הוי ביום הראשון הברלה ביום שני הוא דהוא דכתיב
ויהי מבדיל בין מים למים וכמה אמר רב אחא בר יעקב כמלא נישא ורבנן
אמרי כי נודא דמלא מר זוטרא ואיתימא רב אחא בר יעקב כמלא נישא ורבנן
אהדי ואמרי לה כתרי כמי דמחצי אהדי אחר קיצין בנשיעות עליו הכתוב
אומר *אל תהן את פיך לחפא את בשוך מאן הוא מימאן דאתיהבא
ליה רשותא (ה) למיחב למיחב וכוותא דישאלא אמר גמירא דלמעלה לא הוי
לא ישיבה ולא תחרות ולא עורף ולא עיפי שמה חס ושלום ב' רשרות
(ו) הן אפקדו למימאן ומחזו שיתין פלסי דנורא איל מים כי חויתיה
לא קמת מקציה איתיהבא ליה רשותא למימאן וכוותא דאחר יצתה
בת קל ואמרה *שיבו בני שובבים חין מאור (ז) אמר הואיל ואישרי
ההוא גברא מההוא עלמא ליפוק ליתרני בהאי עלמא נפק אחר לחרבות
רעה נפק אישכח וזנה חבקה אמרה ליה ולא אלישע בן אבייה אה (ח) עקר
פוגלא ממישרא בשבת ויהב לה אמרה אחר הוא שאל אחר את רם לאור
שיצא לחרבות רעה איל מאי דכתיב *גם את זה לעומת זה עשה האלהים
אמר לו כל מה שברא הקב"ה (ו) ברא כגורו ברא הרים ברא גבעות ברא ימים
ברא נהרות אמר לו רע רבך לא אמר כך אלא ברא צדיקים ברא רשעים
ברא גן עדן ברא גיהנם כל אחד ואחד יש לו ב' חלקים אחד בגן עדן
ואחד בגיהנם וזה צדיק נשל חלקו וחלק חברו בגן עדן נחזירי רשע נשל
חלקו וחלק חברו בגיהנם אמר רב משישאי מאי קראה גבי צדיקים
כתיב *לכן בארצם משנה יורשו גבי רשעים כתיב *ומשנה שברון שרם
שאל אחר את ר"מ לאור שיצא לחרבות רעה מאי דכתיב *לא יערכנה
זהב וזכוכית וחמרתה כלי פז אמר לו *אלו דברי תורה שקשין לקנותן
כבלי זהב וכלי פז *נעודין לאברן כבלי וזכוכית (ו) אמר לו רע רבך לא אמר
כך אלא מה בלי זהב וכלי וזכוכית (ח) אע"פ שנשברו יש להם תקנה אף
הזא אע"פ שסרח יש לו תקנה אמר לו אף אתה חוזר כך אמר לו (ט) כבר
שמעתי מאחורי הפרגוד שבו בני שובבים חין מאור תד מעשה באור
שהיה רוכב על הסוס בשבת והיה רבי מאיר מהלך אחרי ללמד תורה
מפיו (י) אמר לו מאיר חוזר לאחדך שכבר שיערתי בעקבי סוסי עד כאן תרופ
שבת איל אף אתה חוזר כך איל ולא כבר אמרתי לך כבר שמעתי מאחורי
הפרגוד שבו בני שובבים חין מאור הקפיה עייליה לבי מדרשא איל
לינוקא פסוק לי פסוק אמר לו *אין שלום אמר ה' לרשעים עייליה לבי
בנישחא אדרייתו איל לינוקא פסוק לי פסוק אמר לו *כי אם תבבסי בנור
ותרבי לך בנחת נחת עונך לפני עייליה לבי בנישחא אדרייתו איל
לינוקא

והישינן שמה
באבמבי
דעירבה
והאמר
שמואל
*כל שכבת
ורע
שאני יורה
כחץ אינו
מדעת (ה)
מעיקרא נמי
יורה כחץ
היה תד *
מעשה ברבי
יהושע
בן חנניה
שהיה עומד
על גב מעלה
בהר הבית
וראוהו בן
זומא ולא
עמד מלפניו
אמר לו מאן
ולאן בן זומא
אמר לו צופה
הייתי בין
מים העליונים
למים התחתונים
ואין בין זה
לזה אלא שלש
אצבעות בלבד
שנאמר והיה
רוח אלהים
מרחפת על
פני המים כינה
שמרחפת על
בניה ואינה
נוגעת אמר להן

היה רוח
אלהים
מרחפת
על פני
המים
כינה
שמרחפת
על בניה
ואינה
נוגעת
אמר להן

ישיבם
אל
חור
בם
אחרי
שם
היה
רשע
לחיות
ק לחיות

ישיבם
אל
חור
בם
אחרי
שם
היה
רשע
לחיות
ק לחיות

ומחזירי שיתין פלסין. לארבע (ב) לו שאין יוכלו למסמרון
יומר מאחרי: *שוב בני שובבים. בירושלמי
מפרש למה ארבע לו ק' ואיכא שפי מקראות שדורש ויהי אור
(ג) חזרי דברי מרובה ואמר כל תלמיד דכור ממי ליה כור קיבול ולא עוד
דהא על לבית ועודא דאחמז ממי עליה
קמי שפירא ואמר מאן אלט עובדין
הכא ס' כיון דאז שמעין ליה שפירא
והואלין וקאמר ליה ר"מ מתי דכתיב
*(וה' בידך) אז כל אקר לאוז
למשה (אוז מן) ואמר לו שפירא לו
ממוט וואו הכיב שרע דרש ליה
בטות מלות ומתקיים טונים בך
מחזירי ומייתי ליה טוב אלהים
דבר מרחשיו דרש ליה ר"מ לארס
שאלו בני בילדותו ומלו ובקטנותו
כולד ומתקיימו ואמר לו ר"ע רבך
לא ק' דרש אלא טוב אחרי דבר
שאל טוב מרחשיו [ובי] דהו
המעשה אכריה לבי כור מגדולי
ירושלים וכו' שאל למאלי קרא לכל
גדולי ירושלים והאיקב בבית אחר
ור"מ ולר' יהושע במקום אחר מן
האלון ושתין שרין מסמרון ומתקיים
אמרי עד דלחין מסמרון בדיריה נפסק
בדין יטו ומתקיימו בדברי מורה
ידה אש מן השמים ואקפיה ארין
אמר לן אכריה אבא גברין מה באתם
לשחק ביה אמרו לו מין אלא יושבין
היט ומחזין דברי מורה מורה
לנכחיה ומכחיהם לכפובים וכו'
הדברים שמהם נהנתין מסרי לא
באש נחש אמר האל ק' כהה של
מורה אס יתקיים הכן וזה למורה
אני מפרשו ולפי שלא היה סגור
לשמים לפיכך לא נתקיימו בו ובמקום
שם צמח של אמרי הכפוד יס
לשם מאחורי בית קרשי הקדשים עד
אחא הכס שהיה רוכב ביה"כ שאל
לסוס בשבת ושמה ט' ומייתי האל
דפק קרא דקדושין (ד) שאלה
(ה) אמר שגאל הכניסו שילת אש האס
והי' אש נפל ומת ולא היה דורש כר'
יעקב דמיימי הכס ושור איהא שאלה
לשן רבי יהודה ההפסס נפון כפי
כלב וסיט גברא רבה דקדושין ורבי
נח אומר כשהיה אמו משכבת ממש
פברה לפני פ"ו והיה מלפני האין
ואכלה וזה אמו האין (ו) *ומדפוס
בפוס *כעכנא ולבסאן חלה מהפסס
ואמר לו לר"מ רבך אכזה אל גביה
לכקרה' ואל חורך אחר א' דרמא
מתקבלין אחר ליה ובכתיב (מלכים)
סבא אטש עד דמא ותאמר שט בני
אדם בכה אלישע ונפטר איל מאור
המה שחורן שזכה נפטר (ס) וס' מן
[וקדושין] ידה אש מן האמים
ועדא אש ואל לר"מ בא קב
דרכ [אחד אחר] וקא פריס
גלימיה עליה ואמר ליה (פ) סללה
וה' (ד) לני פה בשלם הוה

רבי יהושע לתלמידיו עדין בן זומא מבטחין מבדי ורוח אלהים מרחפת על
פני המים אימת הוי ביום הראשון הברלה ביום שני הוא דהוא דכתיב
ויהי מבדיל בין מים למים וכמה אמר רב אחא בר יעקב כמלא נישא ורבנן
אמרי כי נודא דמלא מר זוטרא ואיתימא רב אחא בר יעקב כמלא נישא ורבנן
אהדי ואמרי לה כתרי כמי דמחצי אהדי אחר קיצין בנשיעות עליו הכתוב
אומר *אל תהן את פיך לחפא את בשוך מאן הוא מימאן דאתיהבא
ליה רשותא (ה) למיחב למיחב וכוותא דישאלא אמר גמירא דלמעלה לא הוי
לא ישיבה ולא תחרות ולא עורף ולא עיפי שמה חס ושלום ב' רשרות
(ו) הן אפקדו למימאן ומחזו שיתין פלסי דנורא איל מים כי חויתיה
לא קמת מקציה איתיהבא ליה רשותא למימאן וכוותא דאחר יצתה
בת קל ואמרה *שיבו בני שובבים חין מאור (ז) אמר הואיל ואישרי
ההוא גברא מההוא עלמא ליפוק ליתרני בהאי עלמא נפק אחר לחרבות
רעה נפק אישכח וזנה חבקה אמרה ליה ולא אלישע בן אבייה אה (ח) עקר
פוגלא ממישרא בשבת ויהב לה אמרה אחר הוא שאל אחר את רם לאור
שיצא לחרבות רעה איל מאי דכתיב *גם את זה לעומת זה עשה האלהים
אמר לו כל מה שברא הקב"ה (ו) ברא כגורו ברא הרים ברא גבעות ברא ימים
ברא נהרות אמר לו רע רבך לא אמר כך אלא ברא צדיקים ברא רשעים
ברא גן עדן ברא גיהנם כל אחד ואחד יש לו ב' חלקים אחד בגן עדן
ואחד בגיהנם וזה צדיק נשל חלקו וחלק חברו בגן עדן נחזירי רשע נשל
חלקו וחלק חברו בגיהנם אמר רב משישאי מאי קראה גבי צדיקים
כתיב *לכן בארצם משנה יורשו גבי רשעים כתיב *ומשנה שברון שרם
שאל אחר את ר"מ לאור שיצא לחרבות רעה מאי דכתיב *לא יערכנה
זהב וזכוכית וחמרתה כלי פז אמר לו *אלו דברי תורה שקשין לקנותן
כבלי זהב וכלי פז *נעודין לאברן כבלי וזכוכית (ו) אמר לו רע רבך לא אמר
כך אלא מה בלי זהב וכלי וזכוכית (ח) אע"פ שנשברו יש להם תקנה אף
הזא אע"פ שסרח יש לו תקנה אמר לו אף אתה חוזר כך אמר לו (ט) כבר
שמעתי מאחורי הפרגוד שבו בני שובבים חין מאור תד מעשה באור
שהיה רוכב על הסוס בשבת והיה רבי מאיר מהלך אחרי ללמד תורה
מפיו (י) אמר לו מאיר חוזר לאחדך שכבר שיערתי בעקבי סוסי עד כאן תרופ
שבת איל אף אתה חוזר כך איל ולא כבר אמרתי לך כבר שמעתי מאחורי
הפרגוד שבו בני שובבים חין מאור הקפיה עייליה לבי מדרשא איל
לינוקא פסוק לי פסוק אמר לו *אין שלום אמר ה' לרשעים עייליה לבי
בנישחא אדרייתו איל לינוקא פסוק לי פסוק אמר לו *כי אם תבבסי בנור
ותרבי לך בנחת נחת עונך לפני עייליה לבי בנישחא אדרייתו איל
לינוקא

שומה ללילה ויהי צוקר לשלם הכא אס יגאלך טוב יגאל זה הקדוש צוקר הוא שאלה מוכה' לכל (מלכים קמה) (ס) יגאל ואס לא
יחזק לנאך ונלמדך אכרי אמר ליה (פ) חין [אמרין] לך כהא פלמא למחן אס כפי למקרה קדמייתא לנאך א' לנך אחר לן מקרב
לרבי קדמי וכתב ק' לנאך איל ושמעין ק' חיל ולא ק' העין *מליין חיק הספר פס הכפר מליין אלישע כשהו הארס:
הא

דכיון דהוא למסמרון
ואתייבא
רשותא דהא שעתא
לשבת לפתח וכוותא
דירשאל אחר נבדיר
דלמעלה באותו מקום
אין שם ישיבה שמה
שהי רשותא חן
יצתה בת קל ואמרה
שוב בני שובבים חין
מאור חין
ידעת לפני שאת
החור בתוכה שלמה
לעולם. שאיל היה חור
לא היה נשר שאין
הפרגוד נעלה בפני
בעל חשבה מר
מחזיר למסמרון שרין
פלס דנורא חין שם
עליו דין אלא הרהור
ללישע שיש לו אחר
הוא עליו זה האר
אחר כשם ר' יעקב
כי רשע מריד
בנימין חלקו חלק
הצדיק והצדיק אה
ב' חלק חלק חלק
הרשע והאכזר אקרא
זה לכן בארצם משנה
יורשו ומשנה שברון
שברון. ו"מ אס
דמכאן חן וקרא
פסח הוא ולא עיקר.
מיה אית לן לישע
שמה שמה את הרבים
אין מסמרון ביה לעשות
חשבה ועטו נגיל כה
הוא ועליו ועל כיוצא
בו נאמר ומשנה שברון

(י) חין
לרבי
לכס ס'
לכס של הכס

נמי חיבא הרהור ומלך הרהור יבוא לירי הרגל עבירה כ"כ צ"י וביס ספרים איתא בעור כאן לא יסבד ומו"ח ז"ל כתב דטעות סופר בגירסא של לא יסבד כיון שלפעיל סוף סי' קל"ג כ' בעור וס"ע לא ייסן * ולא מראה דהתם קמ"ל דבכלה אפי' שניה שם מותר אבל זה ודאי דגם יסיבה טיין זה הרהור דהא כ' המורכבי ורמ"א

סימן רל"ח) וכן לא ילך עם השמוע בעגלה אחת או בספינה אחת אם הולך
דרך דרך טיול כגון לגנוח ופרדסים וכיוצא בזה אבל אם הולך מעיר לעיר
ללכתו מותר אף על פי שהוא ואשתו הם לבדן ובלבד שישבו בדרך שלא
יעשו זה בזה (כל זה בת"ח סימן רל"ח) :

ו [ס] לא יישן עמה יא במטה ^(י) אפילו כל אחד בכגרו ואין נוגעין זה בזה :

הגה ואפילו יש לכל אחד מנע בפני עצמו (צ"י דלא כר' ירוחם) ואפילו אם שוכנים בב' מטות והמעות (יא) כוונות זו בזו אסור (מרדכי פ"ק דשבת בשם הר"מ) :

ז (ז) [יא] י"א לא יסתכל [ט] אפילו בעקבה יבולא
במקומות המכוסים שבה. [יב] (אצל מוחר להסתכל בם

במקומות הגלויים **יב** אע"פ (ח) שהגהה בראייתה) (ב"י בשם הרמב"ם):

ח י' ראוי לה שתייחד לה בגדים לימי נדחתה כדי

שהיו שניהם [י] זוכרים תמיד שהיא נדה :
מ [יג] י בקושי התירו לה להתקשט בימי נדתה

אלא כדו [ב] שלא תתגנה על בעלה :
 ו (יב) כי כל מלאכות שהאשה עושה לבעלה נדר

עושה לו יצח' חוץ יג ממוינת הבוס שאסורה למזון
הבוס יד [יד] (פ) (יג) (כפניו) (כ"י) וכן משמע ממדלי פ"ק דשבע

חעשה שום היכר כגון שתניחנו על השלחן ^מ ביום

שםאל או תנחם על הכר () או על הכסא
אפילו ביר ימינה :

זה הרכור דהא כ' המרדכי ורמ"א
מביאו בסמך דאסור לישב על ספסל
ארוך כו' וכ"ש ישיבה במקוה שלה
דאיכא הרכור טפי ומראה דכ"ש הוא
שהיא לא חיצון במקוה שלו דיש טפי
הרכור בשבבה ובקומה אבל ישיבה
בעלמא מותר לה על מקוה שלו דהיא
לא מרגלא ליה כן כ"ל וגניעה שנוגט
בסדין שהוא מלובד בדם אין איסור
אמ"פ שקלא מוהרין מזה ושבוש הוא :
(1) לא יסתכל בו . והעונש על זה
בגמ' דהויין ליה כניס שאינס מהוגני :

מצאתי בזה"ה סת"ק יאן בשם מהר"י
פרץ אשר קדם ויכולה לכתוב אסדורי
בעלה וזמירות מסדורים שכתב עליהם
איש אחד פן תתעבר משכבת זרע של
אחד ואמאי אינה חוששת פן תתעבר
בגדוהה משכבת זרע של בעלה ויהא
הולד בן גדה והשני ביון דאין כאן
זיאת איסור הולד כשר לגמרי אפילו
תתעבר משכבת זרע של אחד כי הלא
בן סורא כשר היה הלא דמשכבת זרע
של אחד קפדין להכנהה וגזירה שמה
ישא אחרתו מאביו כדאיתא ביבמות
עכ"ל כותק מספר מו"ח ז"ל :
אסורה

זה משמע דמחמיר ג"כ בשאר משקים
דרוקא בדאיכא תרזייכו מציגה וכוס
כמציגה בפניו ג"כ ואסור טכ"ד ו

ביאור

בגמ' שלא לצורך אלא דעל כוין אמר אליהו
אתריה וכן באכילה ח"ש במתני' (ס"א ח')

באר ו

סחיה לא חישן במסה שלו דיע ספי
בעלמא מוסר לה על מסה שלו דהיא
שהוא מלוכלך בדס חין איסור אע"פ שק
בסס סמ"ק ישן דאשה נדה יכולה לשכב
עליהם איס אחר פן תתעבר משכבה וזע
דימי דרותה מס"י של בעלה ויהא הולד
איסור הולד כשר לגמרי ואפילו אם ת
כשר היה אלס דמשל אחר קפדין אהבנמו
ביבמות עכ"ל : (ח) שנהגה . הואיל
מכסול . ש"ך : (ט) בפניו . והב"ח כת

ארוכה לכל בחקות שלנו כעשויים כתיבה מור
י' כ"ח בחור לישן פחה ככילה עם אשמו ודס
במשכ"ן ח"ג סי' מ"ב] : (יב) כל מלאכות
עוד ; (יג) בפניו . עש"ך כחבז דלכביא קשר

חידושי רע"ק ידוקא

(ספ"א): (ט"ו סק"י) **הועתק** מספר ט"ח ז'ל וע' בבש' אה"ע (מ"א סק"י)
עקיב כ"ז: [יב] אבל כ"ו. ולמד מהנ"ל דאמר עקיב: [וג] בקושי כו'. ובהל' וכו'
 דעת מ"א שכתב בהערה זו דה"ל ב"ר יודן משמע דהיה לו לומר: [ואין] לך דבר

פתחי תשובה

(י) אפילו כל אחד בבגדו . יצא לי מותר לשמוע קול זמר של מלחם דגמורא דשם דף
אחר מקום שלם היה ללכת רשעו רק ידיוח שרי משום דהמורה העידה קונה בשושים כח
בסגדרין דף ל"ו ועי' בתוספות דר"ם תמורה העידה א"כ וראה דאסור דכל בלשם
אסור כמ"ס בברכות דף כ"ד קול בלשם ערוה וכתב הרא"ם שם פירוש לשמוע וכי
הפוקים יצא : (י"א) נגועה זו בו . עיין בספר מקור חיים ס"ק י"ג שכתב ד
המדרי (שמעו הוי"א הדב דבר זה) משמע דדוקא אל רגלי המטות נגועים זו בזו ו
דלא שוכב האיש והאשה פנים נגד פנים ויכולים להסתכל זה בזו ויכול לנזול לידו הכר
משל"ם אל רגל המטה נגועה ברגלי חברה וכ"כ רש"י במטה בראש החברה שאין יו
לראות זה פנים של זו מותר אלא דמני העולה נגועים כסתימת לשון רמ"א דכ"כ שמו
זה בזה אסור אבל בהפך כל שאין בין מקם לשמע מותר ע"כ ועיין בתחמת ארם כלל ג
דיון ה' שכתב דלפני דאם המטות מתוכרין ככותל דמותר ע"כ . ולי דברמ"א לא
דבר זה אלא דוקא במטות שלהם שלא היה מוקף נקרים למעלה כמו שמשמע לעיל ס' .

ס"ק כ"ה וקוקן ס' ש"ה סק"ז וזו כש"י המסות טענות ז' וזו היה נראה כחשך
דינים ס' כ"ה אות פ"ג הביא בשם ספר שער המוסר י"א' שכתב שזו דמחזיקים אלא-
לא לא נמחלים סדין תלויים בשמירת השנים רח"ל אות ע"ד . והוא נראה (למחזיק)
אח"כ שלא יוכלו יותר נמנעו תכונות שפחות אלא ח"ל מהתמיר שופר מלא
הולחן של בני בית אורכלים ממנה אין קדידא אע"פ שגם בעלה אורל מלאות קפדו פ"ה

השלמים

ביאור הער"א

בגם שלא לצורך אלא דעל כוין אמר אלוהו ויל ברך המסס ט' ושתיה חיינו ששטה
אקריה וכן באכילה חש-בטחני (סס"א ח') לא יאכל עם הזבה ולא להיפך דהיא מותרת
אחריו וכס"ש בגדה: (י"א) לא יסתכל ט' ענת"ה ולא יהיה ניגמט שם ארשב"ל
ד"ר פ"ל על המבלבל וזהו חסדו בינו וזהו חסדו בינו וזהו חסדו בינו וזהו חסדו בינו

באר היטב

שהיה לא חיסן במסה שלו ד"ש פפי הרהור בשכבה ובקומה אבל ישיבה בעלמא מותר לה על מסה שלו דהיא לא מרגלא ליה וגיעיה שנוגט בסדין שהוא מלוכלך בדם חין איסור דע"פ שקלא מזהירן בזה שבזש הוא וכזה הב"ח בשם סמ"ק יסן דלשה נדה יכולה לשכב אסדיי בעלה ומהרה מסדיים ששכב עליהם איש אחר פן חסעבר משכבת זרע של אחר ואמאי אינה חוששת פן חסעבר בימי נדותה מש"ו של בעלה ויהא הולד בן הגדה והשיב כיון דלפן כהן ביאת איסור הולד כשר לגמרי ואפילו אם חסעבר מש"ו של אחר כי הלא בן סירה כשר היה הלא דמשל אחר קפדין להבטחה וגזרה שמא ישא אחריו מאביו כדאייתא ביבמות עכ"ל : (ת) שנהרגה . הוולף והיא מותרת לו לאחר זמן אינו בא לידי מחשול . ש"ך : (ט) בפניו . והב"ח כתב דע"פ שהמזיגה שלא בפניו אם מניחה

ארוכה אצל בחקות שלנו העשויים בנארים מוקף בנארים לשלם מותר. [ועין בספר עקר
י' ברא בחור לישן מחת הכילה עם אשתו ונד כאלול אחד יש כתב בפ"ע מ"מ הכוון להחמיר
במשכ"ן ח"ג ס' מ"ב]: (יב) כל מלאכות. בנארים דק' כתב דזה מזה הדין לפי שרא
עוד; (יג) בפניו. עש"ך שכתב ולהביא קערה המיוחדת לנעלה אכסרה אצל להביא קערה

תורר

TASHBETZ

Rabbi Simeon ben Tzemach Duran (Rashbatz) was born in Majorca in 1361, and died in Algiers in 1444. Like his colleague Rivash, R. Simeon was forced to flee Majorca in 1391, in the wake of anti-Jewish riots. He settled in Algiers, where he served in the rabbinic court headed by Rivash until that scholar's demise, after which R. Simeon succeeded Rivash as chief rabbi and head of the rabbinical court of Algiers. R. Simeon's responsa, Tashbetz (Teshuvot Simeon ben Tzemach), deal with many subjects; most discuss halachah, although others deal with philosophy, biblical commentary, grammar, mathematics, etc.

Tashbetz Vol 3: 263 שו"ת תשב"ץ חלק ג סימן רסג

תנ"ס. שאלת איש ואשה היו מתעצמי' האשה טוענת כי הבעל ישען על ביתו ולא יעמוד והוא מודה לה אח"כ נתעברה ועדיין היא מודה שלא בא עליה ועדיין היא בתולה אלא שנתפשט הזרע ברחמה ונתעברה בתולה והיא אומרת כי נשים חכמות הכירו שהיא נתעברה בתולה והשירו בתוליה כדי להקל עליה הלידה וילדה בת והי' קורא אותה בתי אם שנאמין אותה שאפשר לה להתעבר ממנו בעודה בתולה. או מפני אהבת האשה שלא לאסרה עליו או מפני שלא פי כסיל מחתה לו וקרניים מידו לו ואח"כ נשא אשה אחרת ואירס אחרת ומת ונסתפק הדבר אם היא זקוקה הארוסה לייבום או לא:

תשובה בזה יש לעיין אם אפשר לאשה להתעבר בעודה בתול' להתפשט הזרע ברחם בלא ביאה דבפרק יוצא דופן (מ"ג ע"א) משמע דכל שכבת זרע שיוצא בהרגש' אפי' משמש מטתו בחלום מיקרי יורה כחץ וכיון שהוא יורה כחץ מיקרי ראוי להזרע והיא מטמאה אבל יש מחלקין בין יורה כחץ ליורה כחץ שיש יורה כחץ בשעת יציאתו ועדיין אינו ראוי להזרע דשמא אינו הולך למרחוק כשיגיע בגופה במקום שתהי' אותה הזרעה ראוי' להוליד אבל כשהיא בשעת הנחתו בגוף האשה יורה כחץ או הוא ראוי להוליד וע"ז אמר ביבמות בפ' הבע"י (ס"ה ע"א) איהי קים ליה ביורה כחץ ואיהו לא קים לי' ולפ"ז בנדון שלפנינו הי' ראוי להסתפק אם אפשר שתתעבר בשפיכת הזרע מפי הרחם אל תוך הרחם אם לא ונראה שאפשר הוא שהרי בפרק אין דורשין (י"ד ע"ב) אמר שאלו את בן זומא בתולה שעברה מהו להתירה לכהן דשמא נבעלה או חיישין שמא באמבטי עיברה פי' שהאיש פלט ש"ז בתוך אמבטי והיא רחצה בו ונכנס ברחמה ונתעברה ומותרת לכהן והקשו והאמר שמואל כל ש"ז שאינו יורה כחץ אינו מזרע ותירצו ה"נ מעיקרא יורה כחץ הוה. נראה מכאן שאם הי' יורה כחץ בשעת עקירה אפשר שתתעבר בתולה ותהי' מותרת לכהן (הג"ה. אמ"ה כן העידו לי עכו"ם שנשים הרבה מהם מתעברות ועדיין הם בתולו' וכן העיד לי החכם ה"ר אברהם ישראל שראה כך לבתולה שאינה קרובתו עד כאן). ואם נאמין לספר' חיצוני' מצוי' בספר בן סירא כי אמו נתעבר' מש"ז של ירמיה באמבטי וסירא בגימ' ירמיהו ובוה הוכשרה הבת לבוא בקהל ולירש בנכסי אביה וליאסר בקרובי אביה

חֲסִידוֹ יֵשׁוּעַ
 כִּמְהָרָא לְאִיּוֹן קִיחַ
 מוֹיִז' ס'י' קִטוֹ
 שְׁאִט חֲדָשׁ
 דְּאִין לֵה כֵּה
 מִינֵה וּטְשׁ
 בְּטֻשׁוֹ
 בְּפִרְק אִי
 וּלֹא מִזֻּשׁ
 הִים קוֹדֵשׁ
 לֵה מִזֻּשׁ
 רִגְרוּת
 הִבִּיחַ
 (א) יִנֵּב פִּירֻשׁ
 כִּכְסִי' דּוּקָא
 דְּרִשׁוֹ וּמְחֵלֵס
 אֲלֵה פִּיכָא דְלֹא
 יִדְעָה לֹא כִיּוֹר
 מְדֻלֵּה כְּמִטְוֵא
 גִּי' חֻקָּה
 כִּנְתִּיס כְּמִטְוֵא
 דְּגִי עֵק שְׁקִיל
 בִּירְקָא כִי'
 לִפְלִי פִי'חִי'חֵל
 דִּי יֵב
 בְּלֹאזֵס
 שְׁהֻקִּי
 וְהִי בִּשְׁלֵ
 וּמִחֵלֵס
 חִיב לֵ
 וּיִזְיֹא
 פִּרְכִּי
 לֹא לִרְי
 שְׁקִיבֵס
 קִי'חֵל
 חֲסִי' וּבִנְיָה
 מִשֻּׁשׁ
 חֲלֵה
 אֲמִי' וּבִנְיָה
 (דִּי) שֵׁ
 לֵה הִי
 מִגְרִשׁ
 הִבִּי
 הֲבֹלֵה
 יִתְיֹרֵה
 דְלֹא
 כְּשֹׁלֵה
 יִתְיֹרֵה
 יִחֵל
 שְׁהִי
 סִמָּה
 קִי
 יִזְיֹא
 שְׁהִי
 בִּדִּי
 מִזֻּשׁ
 מִלֵּג
 מִשֻּׁשׁ
 זִל
 קִי
 חֲסִי
 הִל
 וּבִנְיָה
 בִּשְׁלֵ
 זִיחַ
 (א) מִי' אֵל
 וְסִי' לְגִבְלֵה
 מִשֻּׁשׁ
 (ג) בְּשִׁחֻת
 אֵל מִלֵּג י' ו'
 וּמִבְּלֹא מִשֻּׁשׁ
 (ג) מִי' לֵה

בדין זריקת זרע למעי האשה שחדשו הרופאים ר"ח ניסן תשי"ט, מע"כ ידידי הרה"ג מוהר"ר יעקב האמניק שליט"א.

בדבר מה שנשאלתי מרעיתו הרבנית הכבודה מרת חנה תחיה עבור אשה אחת שנתביישה לשאול מכתר"ה נתאחרתי להשיב משום שרציתי לחקור הדבר אצל רופאים מומחים וכפי שנודעתי ע"י חתני הרה"ג ר' משה דוד טענדלער שליט"א מה שמוסיפים לזרע של איש זה מזרע איש אחר שקוראים בוסטער הוא רק ענין רמאות להשקיט רוח בעל האשה שיחשוב שהולד הוא גם מזרע שלו והוא אביו אבל באמת אינו כלום. ולפ"מ שפרש"י בסוטה דף מ"ב ד"ה בר מאה פאפי שאף שבאו הרבה אנשים על אשה כלילה אחד ונתעברה אין העיבור אלא מן אחד עיי"ש הרי א"א זה כלל שיהיה לשנים חלק אבהתא בהולד אלא שהוא לאחד וממילא כיון ששלו אינו ראוי ושל האחר ראוי הרי יהיה הולד של האחר כולו. אך להתוס' שם שכתבו אליבא דמסקנת הירושלמי יבמות פ"ד ה"ב אפשר לאשה להתעבר גם מזרע של שני אנשים היה אפשר להיות דבר כזה שמעירוב זרע שלו ושל איש אחר תתעבר מזרע שניהם ויהיו לשניהם חלק אבהתא בהולד ויש ממש בעשיית הבוסטער שיהיה גם לו שייכות אבהתא בהולד דלא כהודעת חתני הרמד"ט. אבל הוא רק בזרע של שני אנשים שונים, דבעובדא זו הרי אם היה החסרון בשל איש זה שמספר החיות בזרע שלו הוא רק מחצה מכפי הצורך לעיבור, היו הרופאים מיעצים להאיש שיוציא זרע שני פעמים או שלשה עד שיהיה מספר הראוי להריון ומדלא יעצו לו זה משמע שזרעו אין ראוי כלל ואין שייך שיצורף והעיבור יהיה רק משל זרע האחר ומה שיקחו גם זרעו הוא לרמאות בעלמא. ונמצא שדין זה הוא רק כזריקת זרע של אחר לגמרי.

ודין זרע אחר מפורש לאיסור בט"ז יו"ד סימן קצ"ה סק"ז שהביא משם הר"ר פריץ בהגהת סמ"ק שאשה צריכה ליזהר מלשכב אסדינים ששכב עליהן איש אחר פן תתעבר משכבת זרע של אחר, הרי חזינו שאסור לאשה להתעבר מזרע של אחר אפילו שלא בביאה שהולד כשר. אבל מכיון שהטעם מפורש שם שהוא מדין גזירה שמא ישא אחותו מאביו וכן הוא בב"ש סימן א' סק"י, יש להתיר בזרע של נכרי שכיון שהולד יהיה ישראלי כיון שאמו ישראלית אין לחוש לכלום דאין לו יחוס להאב הנכרי אף אם היה דרך ביאה וכ"ש כשאינו דרך ביאה אלא מאמבטי. ואם יש ספק שמא גם בעלה יתרפא בתוך ג' חדשים לזריקת זרע של הנכרי במעיה תפלוש מבעלה ג' חדשים. ואם הרופאים אומדין שלא אפשר שיתרפא בתוך ג' חדשים לא תצטרך לפרוש מבעלה כי לא פלוג ליכא בזה דהוא מלתא דלא שכיחא ואינו בכלל הגזירה דדרך ביאה. וגם יועיל מה שהזרע יהיה משל נכרי אף להסוברים דמזרע אחר הוא ממזר גם בלא ביאה עיין באוצר הפוסקים ס"ק מ"ב שהביא כן בשם ספר בר ליואי, אף שפשוט שאין שיטתו כלום נגד הר' פריץ וסוברים כן גם הב"ח והט"ז והח"מ והב"ש, אבל של נכרי אף לשיטתו הרי אף מביאת נכרי הלכה שאין הולד ממזר. ולכן יש להתיר בשעת הדחק גדול ומצטערים מאד בהשתוקקם לולד, לזרוק להאשה במעיה זרע של נכרי דוקא. ומסתבר שאף סתם זרע יש לתלות שהוא של נכריים כי רוב אלו שמוציאין זרעם לזה הם נכרים, לבד מה שבהמדינה הם רוב עכו"ם הרי ביחוד בהוצאת זרע שהוא דבר איסור הרי אין להחשיב חלק גדול מישראל מעושין זה אלא רק אלו שאינם שומרי תורה שלכן הוא מיעוטא דמיעוטא מישראל ויש למזל בתר רובא שהם מנכרים, ואם אפשר להודע בברור שהוא של נכריים טוב לשאול על זה.

ומה שהביא באוצר הפוסקים בשם ספר מנחם משיב שחלילה לבת ישראל להפקיר עצמה להזנות המלאכותית שהמציאו הרופאים הם דברים בעלמא שאין זה שייכות לזנות כלל והאיסור הוא מצד שמא ישא אחותו מאביו. ובלא רשות הבעל יש איסור מצד שעבודה להבעל וכשהיא מעוברת א"א לבעל להזקק לה הרבה פעמים כשרוצה וגם שאינו רוצה ליזהר בתשמיש כפי שצריך בתשמיש אשה מעוברת וגם שצריך ע"ז הוצאה מרובה שאסור לה לגרום לו הוצאה יתירה של העיבור והלידה והוצאת

הולד אבל ברשות הבעל ומצטערים הרבה יש להתיר אבל דוקא מזרע של נכרי.

(ומה שהביא שם מס' מנחת יחיאל בשם ס' זכר לחגיגה שסובר דהולד מאמבטי הוא ממזר משום דהא שהולד ממזר אינו משום הנאת ביאה, הם דברי הבל דאף דודאי מה שהוא ממזר הוא אף באופן שהיה להם עוד צער גדול אבל עכ"פ דוקא משום מעשה הביאה הוא ממזר ולא כשנתעברה מאמבטי כדסובר הר' פריץ והסכימו לו רבותינו נו"כ הש"ע כדלעיל).

וממילא כיון שזרע שלו לא יועיל לכלום אלא לרמותו להשקיט רוחו אסור מטעם הוצאת זרע לבטלה שאסור לאדם להוציא זרע שלא ע"י ביאה באשתו, ואף שאין זרעו ראוי להוליד אין זה היתר להוציא הזרע שלא במעי אשתו אף ע"י התחבולות וגרמא.

ולתוס' סוטה שאפשר לאשה להתעבר מזרע של שני אנשים יש להסתפק בידוע מי הם שניהם אם יש בזה משום איסור הבחנה דאף דלטעם רבא ביבמות דף מ"ב דהוא משום גזירה שמא ישא אחותו מאביו וייבם אשת אחיו מאמו ליכא דהא יהיה אסור בקרובות שניהם מאחר שכל אחד מהם הוא אביו ממש לחציו, מ"מ אולי לטעם ר"נ אמר שמואל מולזרעך אחר כך שפרש"י שאין השכינה שורה אלא על הודאים שזרעו מיוחס אחריו יש לאסור גם בזה כיון שאינו מיוחד לאב אחד והוי ג"כ בכלל בני ערבוביא שהביא שם רש"י, או שכיון שהוא ממש בן של שניהם נחשב כודאי ואינו בכלל זה ובני ערבוביא הוא רק באין ידוע של מי הוא כחא דנבעלה בתוך ג"ח לשנים כפרש"י בנדרים דף כ' ואף להר"ן שם שפי' שבאו עליה כמה בנ"א ג"כ אפשר שסובר כרש"י שא"א לאשה להתעבר משני אנשים וא"כ הוא ג"כ רק משום שלא ידוע של מי הוא. ואין להביא ראיה ממה שלא אמר בגמ' דאיכא בינייהו בבאו עליה שנים בלילה אחת דהא בלא זה איכא איסור זנות דפנויה שיותר חמור ואין שייך לומר שלרבא יהיה מותר ובאם עברו ובאו עליה ב' אנשים לענין הולד אין נוגע לדינא דעכ"פ כשר הולד בין כשהוא ספק בין שהוא ודאי של שניהם ולענין כשנתערבו זרע של שני אנשים ידועים באמבטי לא אמר שאיכא בינייהו משום דהוא מלתא דלא שכיחא כלל. וצ"ע לדינא אליבא דתוס'. וכן יש להסתפק לדידהו בשני כהנים שבאו על אשה אחת פנויה בלילה אחת אם משתקין אותו מדין כהונה לשמואל ביבמות דף ק' ואיפסק כותיה ברמב"ם ספ"כ מאי"ב ובש"ע אה"ע סימן ג' סעיף ט' אם לא נחשב מיוחס אחריו כיון שאינו מיוחד לאחד, או מכיון שעכ"פ מיוחס ודאי לשניהם נחשב מיוחס אחריהם והוא כהן כשר וצ"ע לדינא.

והנה אם יש בזרע שלו כח החיות לחלק גדול אך שחסר למדת הצורך להריון שיש עצה שיקחו זרע שלו משנים ושלושה פעמים, ולפעמים יש שע"י ביאה מצד שחסר במעט כח החיות לא מגיעין לתוך הרחם ויש עצה שע"י שהרופא יזרוק את זרעו שלו לתוך הרחם בשפופרת תתעבר אף מזרע שלו של פעם אחת, צריך לידע שאסור להוציא זרעו ע"י משמוש ידיים וכלים שמוציאין הרופאים אף שהוא לצורך עיבור ולד. דהא חזינן ביבמות דף ע"ו דאף במקום שליכא איסור הוצאת זרע משום שהוא לצורך להתירו לישא אשה שלכן לא הוי לבטלה אסור להוציא במשמוש הידים ובכלים, דבניקב הגיד ונסתם דאם נקרי ונקרע פסול ואם לאו כשר בעי רבא בריה דרבה היכי עבדינן והשיב רב יוסף דהוא ע"י שיניחו נחמא חמימא דשערי אבי פוקרי ולאביי ע"י שיעבירו לפניו בגדי צבעונין ויהרהר בנשים, והרי היו יכולין להוציא במשמוש ידיים וכלים אלמא דאסור אלא דוקא ע"י תחבולות שאמרו. ואף שלאיסור הוצאת זרע לבטלה אסור ע"י תחבולות אלו ולהרהר בנשים הוא איסור לאו בתורה מקרא דונשמרת מכל דבר רע כדי שלא יבא לידי טומאה שהוא מצד איסור הוצאת זרע, דמצד דין הטומאה ליכא איסור דרשאין להיטמא שלא ברנל בכל הטומאות לבד כהנים במת שאסורין, אלא שהוא מצד איסור הוצאת זרע לבטלה וכמפורש איסור הרהור בנשים ברמב"ם וש"ע בהלכות איסור הוצאת זרע,

ומ"מ מותר לבדוק בזה אם נסתם היטב להתירו לקהל מטעם דלא הוי הוצאה זו לבטלה כיון דהוא להתירו לישא אשה ולהוליד בנים וא"כ מ"ט אסור להוציא בידים ובכלים. וצריך לומר משום שלהוציא בידים וכלים איכא איסור אחר מקרא דלא תנאף דרריש תנא דבי ר' ישמעאל בנדה דף י"ג לא תהא בד' ניאוף בין ביד בין ברגל ואיסור זה הוא איסור מצד עצמו וזה לא הותר אף לצורך לישא אשה ולהוליד בנים שלא הותרו איסורין לזה ולכן בעי היכי עבדינן והוצרכו רב יוסף ואביו לתרץ שמוציאין ע"י הנחת חמימא אבי פוקרי והרהור בנשים שהאיסור בזה הוא רק מדין הוצאת זרע לבטלה שבכאן שהוא לצורך לישא אשה אין זה לבטלה ומותר.

וּנִמְצָא שגם כאן להוציא הזרע כדי לזרוק במעי האשה להוליד אף שאין זה לבטלה אסור להוציא בידים מצד איסור לא תנאף ביד וברגל ורק ע"י התחבולות שזה הוא דבר קשה להרבה אנשים כדחקשה רבא דלאו כו"ע ברזילי הגלעדי הוא, ובהנחת חמימא אבי פוקרי לא בקיאינן בזה. אבל הוא רק התם שאין לו אשה, דבעובדא דידן שיש לו אשה הרי יכול לדוש מבפנים ולזרות מבחוץ דהא האיסור בזה הוא מטעם הוצאת זרע לבטלה כדאיתא ביבמות דף ל"ד ובכאן שהוא אדרבה כדי שתתעבר מזה לא הוי לבטלה ומותר, והוא שבשעת תשמישו עם אשתו יכניס אברו לפנים האשה באותו מקום כדרך תשמיש וכשירגיש שהזרע מתחיל לצאת יוציא ויזרה לתוך זכוכית כמו שיאמר לו הרופא והרופא יקח זרע זה ויזרוק למעיה בתוך הרחם. ואם צריך לשנים ושלושה פעמים יעשה זה בשתים ושלוש ביאות עם אשתו ואם טוב להריון גם כשיוציא הזרע בהכיסים שילבש על אברו בשעת תשמיש ישמש בהכיס, דאף שהוא דבר אסור הוא ג"כ מדין הוצאת זרע לבטלה שבכאן שהוא אדרבה כדי שתתעבר ליכא איסור זה. אך שמעתי שלא טוב להריון וממילא יהיה גם אסור מדין זרע לבטלה, ידירו, משה פיינשטיין

** Please treat this text with respect / Responsa Project Bar Ilan University **

תלת בעי'. (א) מי שהוליד ממזר קיים פ"ו = פריה ורביה = או לא. (ב) ואם הממזר חייב בפ"ו. (ג) והבא על אשה כמתעסק בלי כוונה כגון בשינה. או שהביאתו אשה עליה בשינה. כענין בלוט. מהו לענין קיום מצות פ"ו.

תשובה שלשה שאל ועל ארבע' אשיבנו (א) לראשונ' תדע כי בא"ע (ס"א) נפסק שקיים פו"ר = פריה ורביה = בממזר. והוא מתשו' הריטב"א ע"פ המשנ' דמי שיש לו בן מ"מ (הוא) בנו לכל דבר כו'.

אמנם בסה"ח (סת"ק) כתוב בפשיטות שלא קיים פ"ו אלא שמחמת הטעם שנתן שם. לפי שממזר אינו חי. משמע דהיינו דוקא ממזר דלא ידיע. אבל ידיע הא אמרינן דחי. וא"כ אף הוא מודה שיצא בו י"ח פ"ו. וצ"ע בהא דס"ל לר' יוחנן (וקיי"ל כוותיה) בהיו לו בנים ומתו לא קיים פ"ו אם אפי' מתו אחריו. אמרינן נמי הכי נ"מ לשכר מצוה דעוה"ב. ומסתברא דלא אמרו אלא בדאכתי אפשר ליה לקיומי פ"ו הוא דלא נפיק בהכי. מיהו היכא דאניס בתר הכי מ"מ שכר מצוה בידו. ולפ"ז אם חי הממזר אחר מות אביו (דפשיטא אף שאמרו ממזר דלא ידיע לא חיי אין המכוון רק לומר שלא יחיה וירא' זרע שלא ירבה פסולין בישראל. וגם על זה קשה מכמה הלכות שנאמרו בדין ממזרים ומסקנא דמשפח' שנטמע' נטמע' וכמה מעשים בפרק עשרה יוחסין דוק ודאי קשיין) וכה"ג הא קחיי ואי הכי לדס"ח נמי כה"ג יעלה לו לקיום מצות פ"ו. אמנם כל זה איננו שוה לי. וכתבתי במו"ק דתליא בפלוגתא אם מצות צריכות כוונה. ולדעת רוב הפוסקים הלכה כמ"ד צריכות כוונה. והא מיהת ליכא כוונה. אלא שעדיין יש מקום לומר דבכוונת בעילה סגי. לאפוקי מתעסק. (ב) רצוני לומר דנ"מ. אם נתעבר' ממנו אשה באמבטי. שקבל' ברחמ' זרע והוליד' (כענין בן סירא) שלא קיים פ"ו בכך. אע"פ שבא על ידו בן קיימא לעולם מאחר שלא עסק אפי' בבעיל'. אבל מתעסק בבעיל' שלא בכוונ' כלל. כגון בשינה או שתקפוהו על האשה בכפיה ועיבר' ממנו לא מצית לאשכוחי. כיון דאין קישוי אלא לדעת. מתעסק בבעיל' ליכא ודאי קיי"ל המתעסק בחלבין ועריות חייב שכן נהנה. מיהו בכוונת בעילה כל דחיא. נראה דסגי ויצא י"ח המצוה דלא בעינן כוונה לצאת. כשטת רוב הפוסקים בדין כל המצות המעשיות. כמ"ש אצלי באורך בעזה"י (עלח"ש רפ"ב דברכות ובמ"א). אלא שעדיין צל"ע. משום דהמצוה הבאה בעבר' אין יוצאין בה כדס"ל לגמרא דידן. ובירו' אף היא במחלוקת שנויה דאיכא מ"ד אין מצוה בעברה עמו"ק א"ח (ס"י קצ"ו בהרחב). ואפשר לומר דגם לענין מצוה הבאה בעבר' אף לפי שסובר שאינה חשובה מצוה כלל דילמא לענין קיום פ"ו חשוב מצוה דהא מצינו בכיוצא בזה. גדול' עברה לשמה כמצוה שלא לשמה. וצ"ע. (ג) אבל הבא על אשה בשינה וילדה ממנו. נרא' דלא קיים המצוה דישן לאו בר דעת הוא לגמרי לא למצוה ולא לעבר' לא נשכר ולא נענש. וכן מצינו בלוט שלא ידע בשכב' ובקום'. כיוצא בה אמרו אין אונס בעריות אלא בישן (ע"ל ס"נ) לפ"ז יכולנו לומר בלוט. שאע"פ שבבכיר' לא יצא י"ח מצות פ"ו בצעיר' מיהא יצא. אע"ג דחשבינן ליה ופושעים יכשלו במ א"כ מקצת דעת הוי ליה בצעיר' וחשיבא כוונה ולפום מאי דאמרו גדולה עברה לשמה (אף שהוא לא נתכוין למצוה תיתי כמ"ד מצות א"צ כוונה לצאת) נמצא בעמון קיים מצות פ"ו. ודילמא ה"ט דאקדים קרא עמון למואב בכל מקום ובאם לבינה כתבתי שני דרכים אחרים ישרים בטעם הכתוב לא יבוא עמוני בעז"ה יע"ש. (ד) והממזר פשוט בעיני שחייב בפ"ו. גם ראייה לדבר מתלמוד ערוך בסוטה (כ"ו) אשת ממזר לממזר שותה. פשיטא מ"ד אפוש פסולין לא ליפוש. וק"ל. הנלע"ד. יעב"ץ.

בענין הזרעה מלאכתית.

ב"ה עש"ק שובה תשי"ג לפ"ק מנשסתר יצ"ו גמח"ט לידידי הרה"ג המפורסם וכו' מוהר"א הלפרן שליט"א, לונדון.

הנני בזה על דבר שאלתו וז"ל איש חרדי, וביתו ובונה בטהרה, אבל כבר עברו ארבעה שנים אחר הנשואין, ולא זכה לבנים, ונבדקו שניהם בבדיקת הרופאים ובאו לידי החלטה מוסכמת, שאם הי' משמשה לא יאוחר מיום י"ב - י"ג לתחלת ווסתה האחרון, יש תקוה שתתעבר, כי אחרי כן כבר אינה ראויה לקבל הריון וכו' אבל אשה זו אינה יכולה לעשות הפסק טהרה כ"א ביום ו - ז מראייתה, באופן שליל טבילתה מאוחר מזמן הנ"ל, על כן נפשו בשאלתו עפ"י עצת הרופא המומחה שלו, אם מותר לקבל הזרע ממנו, ולשפכו לרחמה ביום הי"ב, טרם יכולה לטבול לבעלה כדת וכדין, וכבר ניסו לתת לה רפואות שתוכל להטהר מקודם אבל לא הועילו, גם יראים לתת לה רפואות חזקות מחמת קלקול מעיה. והשאלה נחלקת לג' נדונים, א' הוצאת זרע שלו שלא לתוך רחמה, שנית לשפוך לתוכה טרם טהרתה לבעלה, ג' אם הבן או הבת מתייחס אחרי האב לקיים/לקיים/ פו"ר ולכל דבר, עכתי' השאלה.

(א) והנה במה שנוגע לנדון הא', שפיר הביא כת"ה את שו"ת מהרש"ם (ח"ג סי' רס"ח) שנשאל על כזה, וצדד לומר שאין זה השחתה, כיון שאותו זרע לא ילך לאיבוד ולבטלה, (ובנדונינו עוד אומר הרופא שהבעל יכול לשמור בעצמו על כל המעשה, באופן שלבו יהי בטוח שלא יערבו ח"ו זרע אחר), ודוקא דרך השחתה אסור וכשעושה ע"מ לתקן באותה זרע בעצמו, דבכה"ג במוחק את השם ע"מ לתקן במקומו שרי, וכן בנותץ אבן בביהכ"נ רשרי ע"מ לתקן במקומו, הכי נמי בזה, עכ"ד. ויש להביא רא"י לדברי מהרש"ם, מדברי התי' בית יעקב (סי' קכ"ב) דכתב למיפשט ספיקת הח"מ (דהוא נדון הג' הנ"ל), באשה שנתעברה באמבטי, אי קיים פו"ר, ואי הוי כבנו לכל דבר, מ"מ"ש התוס' בסנהדרין (נ"ט ע"ב), אהא דאמר דכל מצוה שנאמרה לב"נ - לבן נוח - ונשנית בסיני, לזה וזה נאמרה, ומקשינן והרי פו"ר שנאמרה לב"נ ואתם פרו ורבו ונשנית בסיני, ולישראל נאמרה ולא לב"נ, וכתבו התוס', תימא מנ"ל דלא נאמרה לב"נ, ואי משום דלא חשוב לי' בהדי' ז' מצות, האמה לעיל קום עשה לא חשוב, וי"ל דשב וא"ת נמי הוא, שמי שמצווה על פו"ר מצווה שלא להשחית זרע עכ"ל, איכ' במצות פו"ר איכא נמי מצוה שלא להשחית זרע, והלכך כל היכא דליכא השחתת זרע, קיים פו"ר, כיון דהא בהא תלי', ועי"כ אם נתעברה באמבטי, דאז ליכא השחתת זרע, הוא בכלל פו"ר, דמה"ט כללה התורה השחתת זרע במצות פו"ר להורות כנ"ל, עכ"ל, וש"מ מזה דמיפשט פשיטא לי' לתי' בית יעקב דהיכא דנקלט הזרע אח"כ, ל"ה בכלל השחתה, וא"כ מכ"ש בכעין נד"ד, אך עדיין הי' אפ"ל מנ"ל דיהיה נעשית מחשבתו דדלמא לא יקלט הזרע, ע"ז שפיר הביא בתי' מהרש"ם שם, מתי' רמ"א (סי' ק' אות י') דמוחק ע"מ לתקן, אף שהתיקון רק ספק מותר, דמ"מ לא הוי דרך השחתה, כיון שעושה בשביל תיקון עי"ש, אמנם בשו"ת מהר"ש מזקינו הגאון ז"ל (ח"ו סי' ע"ה) שהובא בד' כת"ה לא נחא לי' בזה, וכתב לחלק בין ודאי תיקון לספק תיקון, ועוד כתב לחלק בין נדון הש"ס ביבמות לענין בדיקת כרות שפכה, ומה שלמד מזה הב"ש (בא"ע סי' כ"ה), לענין לבדוק ממי בא הדם, אם ממנו או ממנה, (והב"ש הניח בצ"ע), דשאני התם דזולת הבדיקה אסור לדור עמה, משא"כ היכא דמותר לדור עמה, ורק הבדיקה לקיים מצות פו"ר, עי"ש, ועי' בשו"ת שבט סופר (א"ע סי' א'), מ"מ צדקו דברי כת"ה, דנדון דידן עדיף שעושה ע"מ לתקן באותה זרע עצמו, וכמ"ש בתי' מהרש"ם שם, וביותר י"ל לפי מה שמוכח מדברי תוס' הנ"ל דהשחתת זרע תלי' במצות פו"ר, והוא כד' ר"ת (ביבמות דף י"ב ובתו"י נדה י"ג) עי"ש. וא"כ הרי לא כתיב לא תשחית רק פרו ורבו, ורק היכא דכוונתו שלא לפרות אסור, אבל היכא דכל כוונתו לפרות אדרבה מקיים המצוה דפו"ר, אך היכא דכוונתו רק לבדוק אף שהוא לצורך פו"ר, מ"מ אין כוונתו לפרות באותו זרע, משא"כ בנד"ד דכוונתו לפרות באותו זרע,

דעדיף טפי וכו'.

(ב) אכן תנאי התנה הגאון מהרש"ם ז"ל, להתיר רק בשעת הדחק גדול, אם יסכימו עוד ב' רבנים מובהקים, ועי' בזה בתשו' חלקת יעקב (סי' כ"ד), וצריכים להדרר אם יש עוד רבנים המובהקים שהסכימו לזה. ומצאתי בתי' זקן אהרן (ח"ב סי' צ"ז) דרן בנדרון זה וסיים ז"ל, ובהיות שכ"ת כותב שהגאון מהרש"ם הסכים להתיר ורק תנאי התנה שיסכימו עמו עוד שני רבנים, דרינא בהדי', והנני נמנה עמו בהיתר זה, עכ"ל, וגם כת"ה כותב בשם דודו הרה"ג נ"י שכבר יצא בהיתר מכבר בבד"צ דק"ק קראקא. וא"כ הרי לנו יותר משני רבנים מובהקים מסכימים להיתר, אמנם כפי הנראה דנו בשאלה זו ת"ח בעיר קאשוי בעת שזקנו הגאון ז"ל גר שמה, כדמוכח בלבושי מרדכי (מהר"ת סי' ק"ט), והוא לא רצה לומר הלכה למעשה, רק כתב להשוואל מעיר קאשוי, וז"ל והלא אתכם הכרתי ופלתי שה"ת הגאון אבד"ק ראדאמישלא, וכאשר יאמר כן יקום עד כאן לשונו.

(ג) ומה שנוגע לנדרון הב', הנה מההרש"ם לא הקיל אף בשעת הדחק רק בימי טהרתה, אף דמדברי הגהות סמ"ק בשם ר"פ (הובא בטו"ז יו"ד סי' קצ"ה, ובב"ש א"ע סי' א' סק"י ובמל"מ פט"ו מה"א ח"ד), דכתב דאשה נדה יכולה לישכב על סדיני בעלה, אבל נזהרות שלא לישכב על סדין של איש אחר פן תתעבר מש"ז של אחר גזרה שמא ישא אחותו מאביו, עיי"ש, משמע דאף בימי נדתה אין קפידה, וביותר מוכח כן מדברי הגהות סמ"ק שבכ"י שהובא בברכ"י (א"ע סי' א' אות י"ד), מ"מ למעשה לא רצה לפסוק כן הגאון מהרש"ם ז"ל, ולא ביאר הטעם, אבל יש טעם לחומרא זו בברכ"י שם בשם קובץ ישן כ"י, ובו פסקים למהר"ר שלמה מלונדון, דכתב ז"ל אין אשה יכולה לרחוץ ביום טבילתה, במרחץ שרחץ בו בעלה, שמא תתעבר ויהי הולד בן הנדה, וכתב ע"ז הברכ"י, וזה נראה היפוך מהגהת ה"ר פריץ הנז', ויש לחלק קצת עיי"ש, הרי דס"ל דאף באמבטי הוי בן הנדה, ומש"כ הברכ"י דיש לחלק קצת, לא ידעתי לכוון החילוק, רק במציאות לומר דבמרחץ יש חשש יותר שתתעבר, שע"י עסק הרחיצה יכנס בה הזרע, מבסדן/מבסדין/דאף שיהי' שם זרע מי יכניס בה, וע"כ דקדקו-הש"ס והפוסקים בכ"פ רק דנתעברה באמבטי, ומשום דבאמת קשה לומר, דיסבור הרי' שלמה, דיחיה שייך בכח"ג בן הנדה ממש, דלא הזהירה התורה בנדה, רק מבלי לבעול אותה, אבל להיות הרה ממנו ע"י סדין או אמבטי אנה והיכא אסרה התורה כיון שהוא בעלה, וכמ"ש בבני אהובה (ה' אישות פט"ו ה"ו), ורק י"ל דמ"מ כיון שנקלט בנדרתה, נמשכת על הולד פגם נדרתה, וכן מצאתי בשו"ת זקן אהרן (תנינא סי' צ"ז), דמטבע הוא נפגם, וכדמוכח בזוה"ק (פ' מצורע) ומד"ר (פ' מצורע) ובמס' כלה, (ולא הביא מד' הברכ"י בשם הרי' שלמה הנ"ל) עיי"ש. אך צ"ע לפי"ז, דא"כ אף באשה ששמשה מטתה, וראתה אח"כ, ונקלט אחרי הראי' דמשכחת כה"ג, וכדמוכח מדברי האחרונים, במה שכתבו על הדין המבואר ביו"ד (סוס"י קצ"ו), עי' מג"א (סי' תר"ו) ובס' תפארת ישראל (ביו"ד שם), ובהגהת הגאון מהר"ב מלייפניק שם עיי"ש, וכי בכח"ג ח"ו יהי' הבן פגום, כיון דמטבע נפגם, וע"כ דל"ה רק חומרא בעלמא, וע"כ יש לחלק בין סדין לאמבטי וכנ"ל.

(ד) ובה צדקו דברי הגאון רש"ד כהנא ראב"ד דווארשא, וכעת בירושלים עה"ק, שכתב שדעתו נוטה להתיר, באופן שהאשה תטבול קודם ימי ליבונה, שלפני רוב החשבון בין להרמב"ם בין לשיטת רש"י לא יעלה לימי נדתה, וימי ליבונה הוין רק משום דבנות ישראל החמירו ע"ע, וכמבואר בטו"ז (יו"ד סי' קפ"ג), הטעם שהחמירו שמא הראי' ביום ראשון לא היתה דם נדות, ולכן לענין חשש של הזרעה בזמן נדות אין לחוש בנדרון זה עכ"ד. ובודאי רצונו לומר דיש מהתחלת הראי' עד הטבילה ז' ימים ועי' בטו"ז שם. וכח"ג ראיתי בס' טהרת מים (סי' נ"ז) בשם הס' מחשבות בעצה, דאם האשה היתה טהורה לבעלה קודם ראייתה אחרונה, לפחות עשרה ימים, ונמשכה בטומאתה האחרונה, עד שרחצה ולבשה לבנים, בפחות מעשרה ימים, דאז העשרה ימים, עם השבעה נקיים שקדמו לטהרתה, יהיו ביחד י"ז ימים, ולפי פירש"י

בהא דערכין (י"ז), דאין פתח בטועה יותר מי"ז יום, בפשוט, שאם לא ראתה י"ז יום, ודאי שהרא"י הבאה היא פתח נדות, (ולא זיבות), ואז אין כאן אלא משום חומרא דר' זירא, ויש להקל לענין כמה דברים, וממילא הה"ד לענין הזרעה הנ"ל, אחרי שפסקה ראייתה וטבלה ויש ז' ימים מהתחלת הרא"י עד הטבילה, ולהנ"ל יתכן ביותר, כיון דבאמת אין איסור הזרעה בזמן נדות, רק משום פגם שבטבע נדות, וכל זה אין שייך רק אם היא נדה ממש, ולא מחמת חומרא שהחמירו על עצמן, ועי' תוס' שבת י"ג לענין ימי ליבונה, מש"כ בשם ר"ת דנהגו שתי טבילות, ובחי' הר"ן והרשב"א שם, ומש"כ בנחלת יעקב על מס' כלה לענין כלה בלא ברכה.

(ח) ובזה הי' נראה ליתן טעם על הסמיכות של תנא דבי אליהו, כל השונה הלכות בכל יום מובטח לו שהוא בן עוה"ב, סוף מס' נדה, וביותר במס' מגילה (כ"ח ע"ב) מסמך להא דאמר ר' זירא בנות ישראל החמירו על עצמן, שאפילו רואות טיפת דם כחרדל יושבות עליו שבעה נקיים, ובזה י"ל דהאי תנא דבי אליהו יש לו שייכות עם התני דבי אליהו בשבת (י"ג ע"א), ועל אותו מעשה נאמר הא דתנא דבי אליהו כל השונה הלכות וכו' ג"כ, דאיתא שם מעשה בתלמיד א' שקרא הרבה ושמש תלמידי חכמים הרבה ומת בחצי ימיו וכו', פעם אחת נתארחתי אצלה והיתה מסיחה כל אותה מאורע, ואמרתי לה בתי בימי נדותך מה הוא אצלך, אמרה לי חו"ש אפילו באצבע קטנה לא נגע בי, בימי לבונך מהו אצלך אכל עמי וכו', וכתבו התוס' וביותר ביאור בחי' הרשב"א, דקשה על אותו תלמיד ששנה הרבה ושמש תלמידי חכמים הרבה כמה הי' טועה, אלא המחזור שלאחר שנהגו בנות ישראל שאפילו רואות טפת דם כחרדל יושבות עליו שבעה נקיים, ובאותן הימים כשהיו משלימות ימי נדה דאורייתא היו טובלות וטהורות ד"ת, ואח"כ סופרות שבעה ימי נקיים וטובלות עוד הפעם, והיו נוהגות כן מפני תקנת הטהרות שמא תגע בטהרות, ובאותן הימים הי' אותו התלמיד מיקל הואיל וכבר טבלה וטהורה היא דבר תורה עיי"ש, ומ"מ עדיין קשה וכי ח"ו נחשד אותו תלמיד לעבור על איסור דרבנן, ובזה נראה לפי מה שכתב הרשב"א מקודם, בעיקר הטבילה דיי"א דזה מדרש חכמים הוא ולא ידעו, ועי' קאמר דאינו נכון מי ששנה הרבה ושמש תלמידי חכמים הרבה שלא הי' יודע מדרש חכמים, ועוד דטבילת נדה וזבה מפורשת הוא מן הכתוב עיי"ש, ובזה מה ששייך לחומרת ר"ז שפיר י"ל דלא ידע אותו תלמיד מחומרא זו, והגם דבודאי מי ששונה הלכות א"א דלא ידע הלכה זו, מ"מ שפיר משכחת אף דלמד הרבה אבל לא למד הלכות, ועי' במדרש שמואל אבות (פ"ג מכ"ג), בהא דר' אלעזר בן חסמא אומר קנין ופתחי נדה הן הן גופי הלכות, דהביא דהר"י בר שלמה ז"ל כתב, דרבי אלעזר יצא מעירו ושאלו לו מה שמך, אמר להם ר"א, שאלו ממנו הלכה ולא ידע להשיב ונתחסם פיו, אמרו לו על חנם קראו לך רבי, וחזר לעירו בבושה, ולמד הרבה עם ר"ע עד שהעיד עליו ר' יהושע לפני ר"ג, שיודע לשער כל טיפין שבים כדאיתא בהוריות עיי"ש, (ואינו כ"כ פלא במי שאינו לומד הלכה זו על בריו אם נעלם ממנו דבר הפשוט ובא לידי מכשול ח"ו, עי' בס' טהרת ישראל בהקדמה אות ו'), ובזה שפיר יש לשער שעל מעשה בתלמיד הנ"ל, שגלה התנא דבי אליהו חטא שלו, שאף ששנה ושמש ת"ח הרבה בא לידי מכשול על ידי שנתעלם ממנו הלכה זו דבנות ישראל החמירו ע"ע, הזהיר את הת"ח לשנות הלכות בכל יום דרק אז מובטח שלא לבוא לידי מכשול ח"ו, ועי' נכון מאד הסמיכות במס' מגילה להא דר"ז דבנות ישראל החמירו ע"ע, דע"י שנעלם מהתלמיד הלכה זו, תנא דבי אליהו כל השונה הלכות וכו', ונכון ג"כ מה דסיים מס' נדה בזה, שעל ענינא דנדה תנאה.

(ו) ובנוגע לנדרון הג' אם קיים בזה מצות פו"ר, שכבר חקרו בזה גדולי האחרונים בנתעברה באמבטי, והח"מ בא"ע (סי' א' סק"ח) מספקא ליי, והב"ש שם (סק"י) פשיטא ליי דקיים המצוה, וכ"כ הברכ"י (שם סק"ד) בשם שו"ת שערי ישועה, ובשו"ת בית יעקב (סי' קכ"ב), אבל הטו"ז שם חולק, וס"ל דלא קיים, כיון שהאשה נתעברה מאליה, וכ"כ בשאילת יעבי"ץ (ח"ב סי' צ"ז), ובשו"ת בר ליואי (ח"ב סי' א') ובבני אהובה (ה' אישות פט"ו ה"ו) ובמהר"ם שי"ק על התרי"ג מצות (מצוה א' אות ג'), עיי"ש, ומה שנוגע

לנד"ד שפיר כתבו האחרונים לחלק, שי"ל שקיים לכ"ע מצות פו"ר, דלא נתעברה מאליה, אלא נעשה מעשה רב והשתדלות גדול שתתעבר, וכמ"ש כת"ה, גם מה שכתב בבני אהובה שם, לעין אמבטי, שבאמת אם ממנו נתעברה פשיטא דבנו הוא לכל דבר, אך מי יכול לברר זה ולא נתנה תורה למלאכי השרת, עיי"ש, הנה בנד"ד הבעל בעצמו יכול לעמוד על המשמר, ולברר שרק זרעו יבא לתוך רחמה, א"כ לדבריו גם כן פשיטא שקיים מצות פריה ורביה.

(ז) והנה לכאורה לפי"ז קמה וגם נצבה, הערת הבני אהובה, מיבמות (כ"ב ע"א) מי שיש לו בן מכל מקום פוטר וכו', ואמרינן בגמ' מ"מ לאתוי' מאי, ואמרינן לאתוי' ממזר, ולא אמרינן לאתוי' בן כה"ג, דנולד על ידי אמבטי, אלא ע"כ צ"ל דלכך לא מוקי לי' בהכי, משום דתנן וחייב על מכתו וקללתו, ובכה"ג א"א לחייבו על מכתו וקללתו דמי יעיד דבנו הוא וכנ"ל, והלא אפשר ע"י שפופרת כעין נד"ד, ואפשר לייחד עדים, אמנם באמת י"ל דזה א"צ לרבות, דאי הוי ממנו בודאי, והבן כשר, פשיטא דבנו הוא לכל דבר וכמ"ש הבני אהובה בעצמו, ואדרבה מירושלמי שם הוכיחו באמת דהוי בנו ע"י ביאת אמבטי, דקאמר שם (פ"ב ה"ו) ובנו לכל דבר אפילו לפו"ר, והוכיח מזה הרשב"א בחידושיו, דאפילו בבן ממזר קיים פו"ר, ונתקשו בזה דהוי מצוה הבאה בעבירה, ובס' זקן אהרן שם הביא בשם מהרי"ט אלגוזי (ה' בכורות פ"ח) דכתב, דהיינו טעמייהו דרי"ף ורמב"ם ורא"ש שהשמיטו לדין זה דירושלמי, והירושלמי מיירי בביאת אונס, כגון אמבטי, וכיון דמלתא דלא שכיחא הוא השמיטוהו הפוסקים, וש"מ מזה דאף על ידי אמבטי בנו הוא לכל דבר ואפילו לפו"ר, עכ"ד. אמנם אנכי בהחפזי, לא מצאתי להמריט"א שם דמוקי באמבטי, דשם (באות ס"ח) האריך בזה, כתב דיש לאוקמי בביאת אונס, כגון שבא על יבמתו אחר ג' חדשים ולא הוכר עוברה דהוי אונס, וכמ"ש התוס' ביבמות (ל"ה ע"ב) עיי"ש, ולפי זה אין ראיה משם.

(ח) והנה מהלכות קטנות (ח"ב סי' ס"ז) מוכח, דס"ל דלא הוי כבנו לכל דבר ע"י אמבטי, דהביא שם את דברי הירושלמי, שא"י שם, יהא אדם אסור בבת א"א מק"ו, ומה אשתי שאני מותר בה אסור בבתה אשת איש וכו', ומשיב שם, פרנס לי כ"ג ואני אפרנס כל העולם וכו' (הביאו בס' לימודי ד' לימוד קל"ח), וע"ז הקשה המהר"ש בס' כריתות, שיוכל כה"ג להתפרנס כשנתעברה אמו מאמבטי, ויצא דרך דופן וכו'. וע"ז כתב ההלק"ט, דתינח למ"ד (יבמות י"ב ע"ב) קטנה מתעברת ויולדת, אלא למ"ד שאינה מגעת לכלל לידה אלא גדולה, א"כ כבר כלו בתולי, וחזר הדין דאמה אסורה, ואפילו למ"ד קטנה יולדת, כפי מה שבא בשאלה, דכה"ג אין יכול לישא קטנה שאין לה אב, מפני שאין לו בה קידושין, צריך שימתין עד שתהא נערה, ואז כבר כלו של אמה, וחזר הק"ו למקומו, למ"ד לא ישא את הבוגרת (יבמות נ"ט ע"א) עכ"ד. הרי דפשיטא לי', דע"י אמבטי אין לה אב, וע"י בת' בר לואי שם, מש"כ על דברי התוס' ביבמות (י"ב ע"ב ד"ה דאפילו לר"י) עיי"ש. ואם נאמר הכוונה מטעם דע"י אמבטי א"א לידע בבירור מי הוא האב, וכד' הבני אהובה שם, א"כ יתכן קושי' מהר"ש דיוכל כה"ג להתפרנס כשנתעברה על ידי שפופרת. ואיך שיהיה כבר הורה הב"ש וכמה גדולים דבנו הוא לכל דבר ואפילו לפו"ר, וכ"כ בת' זקן אהרן שם להלכה למעשה. ומש"כ הלבנו"מ שם למאן שמחמיר שלא קיים פו"ר על ידי אמבטי, וק"ו בנ"ז ע"י אפאראט, /מכשיר/ צע"ג, דע"י אפאראט עדיף ועדיף כנ"ל, ומה שכתב כת"ה להסביר שיטת הח"מ והב"ש משום דעיקר המצוה הויות הבנים, כ"כ גם המנ"ח (מצוה א').

(ט) ומ"מ מה שנוגע למעשה לנד"ד צריך עוד ישוב הדעת, דהגם כפי הנראה ממכתבו בירר הדבר עד שאין לו פקפוק בנאמנות הרופאים (שהרבה חששו בנאמנותם כנודע) בנדרון הנשאל, אך עדיין חסר התנאי של שהה עשר שנים ולא ילדה שתלה בזה התירו בת' מהרש"ם שם, עוד עדיין לא נתברר לי, בנדרון שלפנינו, כי כפי המבואר בסגנון השאלה, דעת הרופאים שהשימוש לא יאוחר אצלם מיום י"ב או י"ג,

והיא אינה יכולה לעשות הפסק טהרה כי אם ביום ו' או ז', הרי אם נתפוס לקולא
החלטת הרופאים ונאמר כי גם היום י"ג מסוגל לה להתעבר, הרי באותו זמן שתוכל
לעשות הפסק טהרה ביום ו' לא יהי יותר מ"ג בשעת טבילה, אכן אף אם הוא
פליטת הקולמוס, מ"מ אולי ד"ז יוכל להשתנות, ושתוכל להפסיק בטהרה מקודם,
ועובדא ידענא באיש ת"ח א' שאשתו לא יכלה להפסיק בטהרה בכל חודש וחודש,
רק כמה ימים אחרי החמשה ימים, ותלה בזה מה שעבר כמה שנים מהנשואין שלהם
שלא נתעברה, ופעם בא לפני עם בדיקת הפסק טהרה, ויצאה בטהרה, ואחרי עבור
איזה חדשים בא לפני ואמר שבאותו הזמן שנתקדמה טבילתה מהחדשים הקודמים
נתעברה, עם זש"ק, וחוי' לזה רצוני לשמוע עוד חו"ד מגדולי הוראה בעיקר היתרו
של הגאון מהרש"ם הנ"ל.

ידידושת"ה כה"י, יצחק יעקב ווייס

** Please treat this text with respect / Responsa Project Bar Ilan University **

אבל מה שעולה על דעתי לחוש להאשה זו הוא חששא אחרת. ואני אומר נקיה וטהורה היא ולא זינתה ומאשה נתעברה וילדה ולד בר קיימא ואפ"ה יש כאן חששא. דהנה התוס' ביבמות דף ל"ז ע"א בד"ה רוב היולדות הקי וא"ת מה מועיל הבחנת ג' חדשים משום הבחנה אכתי יכול לבוא לידי ספק אם תנשא מיד ותלד לשה חדשים ויום אחד או אפילו ג' ימים דיש להסתפק אם הוא בנו של ראשון ולא נקלט הזרע עד יום ג' או הוא בנו של שני דיולדת לשבעה יולדת למקוטעין וכו' וי"ל דכל כך לא היה משתהא הכרת עובר מן הראשון עד שליש ימים מן השני. והנה בילדותי שמעתי מהמנוח הרב המאור הגדול הישיש אב"ד דק"ק טרסקוב דתינח תירוץ התוס' לענין תנשא אבל היאך מתיבמת אחר ג' חדשים מיום המיתה ודלמא לא נקלט הזרע עד יום ג' ועדיין לא שלמו ג' חדשים שלמים מזמן עבודה ולא הוכר עוברה ואיך פוגע בספק אשת אח דשמא מעוברת היא והיה לו להמתין צ"ג יום וקושיא זו חמורה מאד. ואמרתי בלבי הן אמת שבתורה כתיב ומת אחד מהם ובן אין לו מ"מ אם הניח אשתו מעוברת מקרי יש לו אף שעדיין לא נולד אם נולד אח"כ מקרי למפרע יש לו בן אבל אם בשעת מותו לא היתה אפילו מעוברת בודאי אם היה באותה שעה אצל הנביא ואומר שאינה מעוברת היתה מותרת באותה שעה ליבם ולא הוה אסרינן אותה מטעם הריון שתקבל אח"כ אי לאו איסורא דרבנן שאסרו תוך ג'. וא"כ אני אומר אשה שלא קלטה הזרע קודם מיתת בעלה אף שקלטה אחר מותו ובנו הוא לכל דבר מ"מ לענין יבום כבר קרינן בה ובן אין לו בשעת מיתה ובת יבום היא וא"כ שפיר היבמה מתיבמת אחר מיתת בעלה ג' חדשים דממנ"פ אם נקלט הזרע קודם מותו כבר הוכר עוברה ואם לא נקלט קודם מותו אף שנקלט אחר מותו שפיר מתיבמת. ולפ"ז אם הולד נולד אחר תשעה היה לנו לחוש שמא נקלט הזרע אחר מותו ולא יפטור את אמו מחליצה אלא דלא שכיח שימש ביום מותו ואפילו שימש בו ביום או ביום הקודם מ"מ גם קודם לכן שימש ותולין ברוב בעילות הקודמות אבל זו ששימשה כ"ח אייר וכ"ט אייר מת וקודם כ"ח אייר לא שימשה י"ד יום והלידה היתה ט"ו אדר א"כ יותר תלינן ההריון קרוב ללידה וא"כ יש לחוש שמא נקלט הזרע אחר מותו של הבעל וא"כ צריכה חליצה. אלא שלפי שדבר זה דבר חדש ולא מצינו בשום פוסק ולכן אני אומר וכי בשביל שאנו מדמין נעשה מעשה להמציא חומרא חדשה ואף שקושיית התוס' עמדה כחומה כל קושיא יש לה תירוץ. וגם ע"פ הרוב הזרע נקלט בשעת עיקר התשמיש ולהכי לא חיישינן לזה. סוף דבר האשה הזאת מותרת בלי חליצה אפילו לכהונה ואין לחוש כלל.

והנה אחר כתיבי זו התשובה נתתי לבי יותר בדיון קצב ששחטו לו כמה בהמות ורובן נטרפו איך קונים ממנו בשר והרי ע"א אינו נאמן באיתחזק איסורא ורובא עדיף מחזקה +/הגהות ויאמר שלום/ נ"ב ע' פנ"י קידושין סג: בקונטרס אחרון ס"ק פט וצ"י. ועכשיו נראה לענ"ד שאין כאן שום חשש דהרי אפילו באיתחזק איסורא במה שבידו נאמן וא"כ גם נגד רובא נאמן במה שבידו והרי ביד הקצב לשמור שלא יתערבו הבהמות זו בזו ולכן מעשים בכל יום להתיר בזה. ובאמת אם אירע אצל אחד שנתערב לו איסור בהיתר ובא אחד ואומר שמכיר איזה מהם של היתר אם נתערב חד בחד הדבר מבואר בש"ע סי' קכ"ז סעיף ג' בהג"ה שנאמן אבל אם נתערב חד של היתר בתרי דאיסור ובא ע"א להעיד שמכיר איזו היא של היתר הדבר צריך תלמוד שכיון שכבר נתערב ה"ל אין בידו. ואעפ"כ החילוק שחלקתי לעיל למימר דע"כ לא אמרו רובא עדיף מחזקה אלא בחזקה שאינו מחוסר מעשה להוציא מהחזקה, חילוק זה נכון הוא מצד הסברא לפי סברת התוס' שעיקר הראיה דרובא עדיף מחזקה הוא מפרה אדומה וכל זה ברובא דליתא קמן אבל רובא דאיתא קמן דבהדיא כתיב אחרי רבים להטות אולי רוב זה אין צריך שום ראיה דעדיף מחזקה אפילו מחזקה דמחוסר מעשה להוציא מחזקתו. ולכן אני מסתפק בחתיכות שנתערבו כנ"ל. ועכ"פ הדין שריותא דהך אתתא קיים ושריר שהרי עכ"פ הוכחתי דעד אחד נאמן נגד רובא דליתא קמן ממה שנדה נאמנת אף שרוב ימיה טמאים אעפ"כ קרינן בה וספרה לה. ובפרט שכל הפלפול הוא לרווחא דמלתא שהרי קי"ל כרבה תוספאה וכדעת רוב הפוסקים. בהא נחיתנא ובהא סליקנא בכחא דהיתרא להתיר האשה הזאת להנשא לכל גבר דיתיציבין בלי שום חשש. כתבתי וחתמתי.

אמנם הואיל ומעשה זה אירע אצלכם במדינת מעהרין לא בעינא להתיר עד שיורה גם כן מחותני הגאון מוהר"ר ר"ג אב"ד דמדינה להתיר:

אביה חלכל למשעו דלענין זה לבד היא שבה חל בית חציה • חבנ
לא להפרה נדרים • חלל דק"ק היכי ס"ד לרבות דחזרת לבית
אביה להפרה נדרים • הא קרא מיירי אפי' אחר שבגרה • והרי
כבר יתה מרשע אביה להפרה נדרים וז"ל דלי לא כתיב מלחם
כו' הוי מוקמינן קרא להפרה נדרים וקודם שבגרה • חלל השתא
דכתיב מלחם אביה חלכל היא חזרת כל ימיה לבית אביה וק"ל :

חוס' ברה' התם כתיב מיעוטי • והקשו בשלמא להני
אמוראי דדרשי מלחם ח"ש דמיעוטי גבי
אביה כתיב • חלל למאן דיליף מחזומת הקדשים מאי משמע
דהיה בחזומת לבית אביה מיירי • ורש"י ז"ל כתב ג"כ ליישב זה
דקאי אדמאיך ליה ובח כהן ולי קשיא איפכא דלמאן דיליף מחזומת
הקדשים משמע דלי לא כתב רחמנא מיעוטא ה"ל דמותרת בס
בחזה ושוק והאי מיעוטא לא נאמר חלל בחזה כהן חלל לא באוכלת
בשביל בנה • חלל למאן דיליף מלחם אביה ולא כל לחם • ח"כ לא
הוחר בחזומת חלל חזומת חלל חזומת חלל חזומת חלל • ומנ"ל
להחיר בחזומת בשביל בנה כיון דזה לא הוחר כלל • וי"ל כיון
דשמענו מריבויא דוכח דכל שאין לה זרע משראל חזומת להחירא
מסכברא דחזומת להחירא הראשון כמו שאלה בחזומת בשביל
בנה • כי היכי דמתחילה ישראלית היחה • ואפ"ה בשביל בנה
חללה גם בחזה ושוק בשביל זה שנישאת עוד לישראל לא יגרעה
ובזה יתרה הראשון עומדה ודווקא בזה כהן הוא דלחני יושאי
ישראל לאוסרה בחזה ושוק כיון שהיחה שעה א' ברשות ישראל • ושיין
בירושלמי במתניתין • והא דרב נחמן דריש מלחם ולא כל לחם
ורב ספרא דריש מלחם ולא • בשר • נראה דרב נחמן לא יוחא
למיעוטי ולא בשר דא"כ משמע דמותרת בכל לחם היינו אפילו
חזומת לחמי חודה • ובאמת זה אינו דחזומת לחמי חודה דין
חוק ושוק יש להם • ורב ספרא ס"ל כיון דממעטין בשר היינו
חזה ושוק ממילא אימעטין נמי חזומת לחמי חודה • ובירושלמי
במתני' מייחי בזה פלוגתא דרב ור' יוחנן • רב ס"ל דליה אוכלת
בחזה ושוק וחמי רבי חייל לסיועי' לרב מלחם ולא כל לחם ור'
יוחנן אמר אוכלת בחזה ושוק וחמי ר"ש בן יוחאי לסיועי' ליה מלחם
לרבות מלוח חודה ורקיקי חיר • היינו חזומת • ועיין בזה בפי'

דקמי שמיא גליא וכתב המשגל"מ ז"ל שם דנ"מ לענין מלקות ולי
ילפינן מחזומת לקין עליהן וד' ז"ל חין מבעינן דהא מלקות ודלי
איכא בזה האוכל חזומת לחמי חודה ודכתיב היא בחזומת הקדשי'
לא חלכל בחזומת מן הקדשים לא חלכל ודחומת לחמי חודה בכלל •
וכמו שכת' הרמב"ם ז"ל להאי' לאו בכלל הלוקין בהל' סנהדרין פ"ט •
ומה שהקשו החוס' ז"ל לרב ספרא דדריש לחם ולא בשר •
ח"כ גבי בנה כתיב ויליד ביתו יאכלו בלחמו • הוי' לן
למימר לחם ולא בשר ולא חלכל כלל בחזה ושוק בשביל בנה • יש
לומר דהא כתיב נמי החם קנין כספו ויליד ביתו היינו אשור
ועבדיו ובני דידהו ח"ל למידרש לחם ולא בשר דהא נאכל לנשיהם
ולעבדיהם כדחק בזה חוס' חלל דהא נופא חיקשי מגלן דנשים
ועבדיהם אוכלים בחזה ושוק דהא בניך ובנותיך כתיב • וי"ל
מדכתיב בחרי' דכתיב כי יקנה נפש כו' • קרא דוכח כהן כי חיה
לאיש זר היא בחזומת הקדשים לא חלכל • משמע דקנין כספו
ויליד ביתו אכלין גם בחזומת הקדשים ודו"ק :

נמצא והלא דין הוא מה במקום שלא עשה ולה מן הראשון
כו' • מקום שעשה ולד מן הראשון כו' אינו דין
שעשה עובר כילוד • משמע מאכן דחזומת ויבוס שוין בזה •
וכל היכא דזרע פוסל בזה פוסל בזה לבד בתחית כחיים פוסל בייבוס
משום דריש דריש נועם וולד מן הראשון פוסל בחזומת משום דיש
לה זרע • חלל בשאר מיני דמי להדדי • **וע** דלא כמו שכתב
הנודע ציהודה בזה"ל דלא לא נקלס הזרע עד אחר מיתה בזה
יבוס היא • וא"כ מלינו דפוסל בחזומת ואינו פוסל מיבוס • ובזה"ל
דינו הנזה דהיכן מלינו יבוס שלא במקום נחלה • וזה הבן יורשו
ואחיו מייבס • ועוד דהא כל מ' יוס לאו ולד הוא חלל מיל בשלמא
ואפ"ה לאו בזה חליה ויבוס היא • ואפ"ה דבחזומת מותרת כל
מ' יוס • כדאיתא לעיל סוף פ' אלמנה • היינו משום דזה בכלל
מתים כחיים דבחזומת בעינן שיהיה הולד קיים ולא קודם שיהיה
ולא אחר שמת • חלל לענין יבוס כל שיש שסופו להיות לו זרע
או שיהיה לו • ואפ"ה מה לנו בזה יבוס היא • והכל משום דריש
דרכי טעם ודו"ק :

דן
דורה
א
אמור
פיו
במק
Isaac ben
Aaron of
Karlin

הדרן עלך פרק יש מתרות

פרק האשה

טתני' ולא זה וזה זכאין במליאתה ולא במעשה ידיה •
וכתבו הרשב"א והרימק"י דהראשון יורשה •
פ"ש באור • ובחזומת פ"ה מבוחר דגם בירושא פליגי ר"א ורבנן
דרבנן סבירא להו דשניה חין זכאין בירושא ור"א סבירא ליה
דהראשון זכאי בירושא • ויפלא בעיני מדוע לא הביאה הרשב"א
ז"ל וז"ע :

חוס' ברה' מכלל דרישא למאי דסלקא דעתך השתא כו' •
חלל הרמב"ן והרשב"א ז"ל כתבו
דהשתא נמי ס"ל דעד אחד באשה דרבנן • חלל דבעי לאשכוחי
עד אחד דמהימן מדאורייתא באיסורין • ומש"ה חקינו רבנן באשה
דמהימן כיון דאשכחן עד אחד בשלמא דמהימן לענין איסורין •
והיינו דקאמר עלה דאחד אומר אכלת חלב כו' חלמא עד אחד
מהימן מדאורייתא חלל מחסני' לא מוכח • פ"ש בדבריהם ז"ל :

נמצא דתניא או הודע חלו ולא שידיעוהו אחרים כו' •
חלל לאו חד ובי לא מכחיש ליה מהימן ש"מ
עד אחד נאמן אפילו היכא דאיתחזק איסורא כי הכא דמיייתי
כפרה ומקריבין אותו על גבי המזבח ודחי הש"ס ממאי משום
דמהימן דילמא משום דשחיק ושחיקה כהודא דמיא • ולכאורה
למה לי קרא להאי אטו לא ידעינן בשלמא דשחיקה כהודא
היא ובשלמא לפי מה שכתבו החוס' לקמן דלאו כהודא ממש
היא חלל משום דנראה לו אמת ויודע רגלים לדבר שפיר
אליטרין קרא דמחייב • חלל למאי דמשמע מדברי הראשונים ז"ל
דכהודא ממש הוא • כמו שכתב לקמן • ח"כ למה לי קרא •
וז"ל דע"כ לא פסיקא לן דשחיקה כהודא דמיא חלל בדיוי ממונה •
שאחד חובע לחבירו והלא שותק ש"מ דאודווי אודי לי' אכל הכא גבי
קרבן לא פסיקא לן למימר דשחיקה כהודא היא חי לאו קרא •

וקאמר הש"ס חדע מהא דלחמי רבנן דתרי נמי לא מחייבי קרבן
והשתא היכי מלינן למימר דחד משום דמהימן הוא הא חרי ודלי
אפ"ה דמכחיש להו חזומת מהימני • ואפ"ה פטרי רבנן חלל ש"מ
משום דשחיקה כהודא • חלל פ"ס עדים חין מחייבין אותו קרבן •
ולפי"ה נראה דתרי נמי אפילו אמר איני יודע פטרי רבנן דלי
מורו רבנן באומר איני יודע בחרי • ח"כ מנ"ל דבעד אחד הוא
מטעם שחיקה כהודא דילמא האמינה חורה לעד אחד כמו לשני
עדים • חלל דא"כ מנ"ל כלל דקרא מיירי בעד אחד דילמא דוקא
בד' עדים ואחי לאשמעינן דהיכא דמכחיש חין מחייבין אותו מאו
הודע ולא שידיעוהו אחרים • חלל חס חינו מכחישן חלל אומר
איני יודע מחייבין אותו חלל עד אחד לא מהימן כלל • וע"כ ז"ל
דבשני עדים אפילו באומר איני יודע קרא למה לי ודקאמר הש"ס
היכי דמי חלימא תרי כו' • והיא אפילו דלמסקנא לרבנן מיירי
קרא בלמא בשני עדים • וכיון דמשמע לן קרא ולא שידיעוהו
אחרים דעדים חין מחייבין אותו ה"ל דבאומר איני יודע נמי חין
מחייבין אותו קמ"ל או הודע חלו מ"מ והא דע"ל מהימן הוא
מסברא בשלמא דשחיקה כהודא והא דקאמר הש"ס וממאי משום
דמהימן דילמא משום דשחיק לא קאי אקרא חלל אמהימין דעד
אומר חלל דמשמע דעד אחד מהימן • חלל לא משמע כן דהא קאמר
הש"ס בחרי ולא מכחיש ליה למה לי קרא אפילו לבתר דכתב
רחמנא ולא שידיעוהו אחרים ואפילו רבנן לא גריד קרא היכא
דלא מכחיש להו :

והריב"ן ז"ל בחי' כתב דהא דקאמר הש"ס ממאי דמהימן כו' •
לא קאי אמהימין דממתיתין ודלי משמע דאפילו
באומר איני יודע עד אחד מהימן ודוקא אומר לא חלתי הוא
דפסו' חלל אקרא קאי מנ"ל דקרא מרבי באומר איני יודע דלמא משום
דשחיק ומייחי רח"י דלרבנן חין לחייבו משום דמהימן מדפסרי בחרי
דמהימן

הרב שאול ישראלי: אהרות בהזדווגה שלא כדרכה

א. ותמהוהו ענינוהו, שלא רק "היכן מצוינו וכי" שהרי מקרא מלא הוא כיבס, "יקום על שם אחרי" — לנחלה ואין נתין להפריד בין יבום לנחלה. אך גם בל"ז הרי לפי הדין הנקט שגם אם נולד הבן אחרי מות האב, אם ממ"ש "בן אין לו" — עיין עליו, ואם כמשי"ע "ולא נחזה שמו" — פרט לזה שאין שמו מחוץ אין שם דין יבום (עי' יבמות ל"ה, ב) גם ככה"א אין שם יבום, כיון שזה עומד להקלט. ולתפתח, שהרי שפ"ל, גם כשכבר נקלט, כהערה ה'קידן אורה", עיין אינו אלא בנדר "מיא בעלמא" וא"כ אין בעצם כל המהלך בין שכבר נקלט במעלה, בין שטרם נקלט, ואין נמצא במצי האשה וקלט. כל זה נראה ברור, ומה שקבעו חז"ל צ"י הם לקליטה, אין זה אלא משום דלא היישין למיעוטא ורוב זרע נקלט מיד. (פא"ב) כל זה הוא בשדוהוד נמצא במצי האב ועומד להקלט, מבלי כל צורך בפעולה נוספת. ולא כן הדבר בורע שנמצא בשעת מות הנדון לנחל הנדון האשה במצב של קפאון, שרק באופן מלאכותי ע"י פעולה הנדרשת להציא ממנו זה ולזווגו עם הביצה שבמצי האשה (אם שזו אשתו לשעבר ואם זו אשה אחרת) שכבר לעולה זו לעולם לא יודל, בזה הדין "בן אין לו" נשאר לעולם, ואין לו מאז שום ייחוס אל המת.

ראי אפשר לומר, שכבר ה"י ייחשב כבן המת, ונסקע אז ממנו דין יבום, וכאן הרי יש לדרוש בפיו השור את הדרשה דמארא "ודדי נעמי", ואין זה דרכי נעם מאחר שבשעת מות הבעל לא היה לו בן, ולא היה עומד להיות לו בן (אם לא יעשה מעשה, כ"ל) שממילא חל עליו דין יבום, כשעבר על האשה צ"י של הבחנה, אם אחת שאם אחת יעשה מעשה בורע המוקפא, ויכנס למצי אשה ותפתח לולד, דאז יסקע למפרע ויקח היבום ויהי הבנים ממזרים, והאשה תצא מהיבום ולעשות בניה ממזרים. הרי דאז דקדוקו בזה "ודדיה דרכי נעמי" ואין זה דרכי נעם להוציא מהיבום ולעשות בניה ממזרים. כשם ששטענ"י נעצמו מסיק בגמרא שאם שמוסד להחזקת אב ליבום, ועי"א אמרין בזה שעשו מחיים בחיים (יבמות פ"ב, ב), וכרס"י רש"י שם: "... הלכך על כרחו "בן אין לו" בשעת מיתת קאמר הדין יש לו, עכ"ל, וכמו כן נאמר גם כהא דר"ד: "על כרחו "בן אין לו" בשעת מיתת קאמר, וחזר אין לו, ואמרין בזה, שמשעה שמת ואין כאן "בן", ואפילו לא כחו — הווינו כשואשח במצב של אפסדות הדין, חל בה דין יבום, ולרוב כן כבב"א גם כי יעשה מעשה כ"ל על "הקלטה ורע המת, אינה מפסקת דין יבום, וקום על שם אחי לנחלה כדון יבום, כי ולד זה לא ייחוס על שם כל חורע שממנו המורה. ואין הולד יכול לרדת לנחלה.

ג. כוזה למדנו (מס' בי"ק ק"ט, א): דכיון דלענין יבום בין ובת כי חרדי ינחה, לענין נחלה נמי כפי. וכן כהבו החז"י (שם, דף קט"ז) ד"ל בין הבן שכבש שמחפוש והכתב שנאמר ביבום "בן אין לו" שהיה הבת, כן הוא מחפוש בענין נחלה. ועי"א אין שום טחודה מרובם לדין נחלה, כי לא שם כל עליו, והיינו שאנו מחייבים אותו האב, כיון שלא היה עומד להולד, בדרך הנחלה, בשעת מיתת האב שממנו האב לקח חורע.

וכן מצינו (יבמות כ"ב, ב) דלענין מהדדי דיני אחיה מדיני בן ובת, דלענין יבום, היינו, כשם שיש דין "בן" על מסור, כן יש לו דיני אחיה, ומכאן שכבשם שאין קוראים לו "בן" לענין יבום, כן אין הוא נקרא אח לענין יבום, ודרך הילמוד זה מזה הוא, שאם יש לו ייחוס, הרי זה כית, ושם אינו בן, אינו אח, וא"כ מכש"כ לענין המושג "בן" עצמו שאם אינו

חורה שכע"ל פס

כל זה אמור אם חורע נכנס למצי האשה בעוד כעל חורע חי, ולא כן הדבר בורע מוקפא שנכנס למצי האשה לאחר מות האב בעל חורע, וכמו שיובאר להלן בעי"ה:

ח. כי הגה ראיה בעתון "העופה" חתח כוחות: "פסק הלכה של גרולל הרבנים" (מבלי שטרט מי הם "גרולל הרבנים" האלו) שנאמר בו: "לד שיוולד מורע מוקפא — וכאי לירושת האב". והתמסך בזה הלשון:

"לד שיוולד מורע מוקפא לאחר מות אביו, יהי וכאי לקבל את ירושת האב, גם אם יחלפו עשרות שנים והירושה כבר חולקה בין אחרים — כך קובע פס"ד הקדומי שניתן בימים אלה ע"י מספר רבנים, שביקשו לשמור על עילום שמם, לאחר שנדרשו לסוגיה זו על ידי מנהלי כ"ה גרולל בארץ.

... הרבנים פסקו, כי הולד יהיה וכאי לירושה עפ"י דין חורע. ועל שאר הירשאים יהי להחלוק עמו בירושה.

הרבנים ביקשו לשמור על עילום שמם שכן חששו מתרבות החורע החורדי מכך שנתנו לגיטימציה לחורמה ורע והקפאה.

אין הבל בין ליד שנוולד כחוצאה מוחסים נורמליים לבין ליד שנוולד מהקפאה ורע.

מבחינה תורשתית, הליד הוא צאצא חרדי והטבעי של אביו, וההקפאה לא גורמת שום שינוי. וכי עכ"ל הדיעה.

אני יודע מי הם שפסקו כזאת, ולענין דהי טעות בהוראה, שאף אם אמנם אין שום יסוד להבחין בין זרע טרי לבין זרע מוקפא, אולם י"ל שגם אם יספק כמסקנות הבי"ש הנה"ל, שיש לו ייחוס לאב, גם אם לא היה בדרך ביאה, בדרך כל הארץ, מ"מ משמח בעל חורע הולד לעולמו, שוב נקטע החוט עמו, ולא ייחוס הולד אחרי הבעל חורע, וזה כפי שיבאר להלן.

ט. הנה בנוב"ק (א"ע סי' ט"ט) הביא קושיא בהא דקיי"ל דימי הכהנה שצריכה ראשה להמתין אחרי מות הבעל צ"י יום מיזם המיתה, ואמאי לא אצריכו להמתין עוד ג' ימים לקליטה (ברכות ס', א) שהרי יחזקן שלא יקלט חורע עד סוף זמן הקליטה אי"ע יצטרפו צ"ג יום.

וחדש בזה הנוכח, שאם בשעת מיתת הבעל טרם יקלט חורע, אין זה בנו לזכום, דקרינו בזה "בן אין לו", כיוון שכבשת מיתה עדיין לא נקלט חורע. (משום זה מתייבם ממנו, ולא צריך להמתין יותר מעצ"י, שאם אכן נקלט, הרי צ"י יום יח"י וכן העיבור, ואם לא נקלט שמשום זה באמת לא יהא עיבורה ניכר, כי אז שפיר מייבם, וכי בזה שאם אמנם לאב כל הרבנים ייחשב בנו, אך לייבום — לא, עכ"ל.

י. וכי קרן אורה (סוף פ"ט דיבמות) השיגו בה"ל: דיני המטה, מאה, דהיכן מצני יבום שלא במקום נחלה וזה הבן יורשו ואחיו מייבם. ועוד דאז כל מי' יום לא ולד הוא אלא מצי בעלמא, ואס"ה לאו בת חלוצה ויבום היא. ואע"ג דבתרומה מנחות כדאיתא לעיל ס"ס אלמנה, היינו משום דזה בכלל מחיים בחיים, דבתרומה בענין שיהי הולד קיים, ולא קודם שנוצר ולא אחרי שמת. אבל לענין יבום, כל שיש שוטפו להיות לו זרע, או שהיה לו ואח"כ מת, לאו בת יבום היא. והכל משום דכיה דרכי נעם ודרכי עכ"ל.

שער ד' הפרייה מלאכותית.

בעיקרה של זאת השאלה כתבתי כבר בספרי שו"ת ציץ אליעזר ח"ג סימן כ"ז. ובאתי בזה בשניות על כך באשר כשחזרתי לשנות פרק זה אגב שיעורי לפני הרופאים הוספתי במשנה זאת תוספת מרובה על העיקר גם נתחדשו לי בע"ה כמה וכמה בירורים הלכתיים חדשים, באופן שהמעייין ימצא לפניו בבירורי המחודש הזה פנים חדשות.

מכלול - הבעיות הכלליות שעליהם נבוא בכאן בע"ה בבירור וליבון שבע המה ואלה הם (א) אשת איש שנתעברה באמצעות הפרייה מלאכותית מזרע של איש אחר אם נאסרת על בעלה (ב) מה דין הולד שיוולד מזרע כזה (ג) עצם פעולה זאת להפרות אשה אפילו פנויה מזרע שלא נודע של מי הוא אם מותרת היא. (ד) ולד שנוצר באופן האמור אם מתייחס אחר בעל - הזרע ואם מקיים ע"כ מצות פו"ר = פריה ורביה. (ה) אשה שנתעברה בדרך זאת אם יש עליה דין מעוברת או מינקת חבירו. (ו) דין אם הזרע של עכו"ם. (ז) איש ואשה אשר מגורמים שונים אינם יכולים להבנות בדרך כל הארץ אם מותר לבעל לתת מזרעו כדי שהרופא יכליסו לרחם אשתו בתקוה שתוכל בדרך זאת להתעבר, ובמקרה שמותר אם מותר לעשות זאת גם בימי טומאתה.

פרק א' אשת איש שנתעברה באמצעות הפרייה מלאכותית מזרע של איש אחר אם נאסרת על בעלה ואם הולד אינו ממזר.

(א) שנינו במסכת חגיגה ד' י"ד ע"ב: שאלו את בן זומא בתולה שעיברה מהו לכה"ג = לכהן גדול = מי חיישי' לדשמואל דאמר שמואל יכול אני לבעול כמה בעילות בלא דם או דלמא דשמואל לא שכיחא, אמר להו דשמואל לא שכיח וחיישינן שמא באמבטי עיברה. והאמר שמואל כל שכבת זרע שאינו יורה כחץ אינה מזרעת, מעיקרא נמי יורה כחץ הוה.

וברש"י לא פורש לכאורה מה הכוונה של מי חיישי' לדשמואל אם הכוונה היא דאי חיישינן נאסרת או להיפך דאי חיישינן אינה נאסרת, ופשטות הלשון של חיישינן משמע לכאורה גם שהכוונה שחיישינן ואסרינן, דאל"כ היה צריך להיות כתוב בלשון מי תלינן בדשמואל אלא שבכאן א"א לעמוד על דקדוק לשון זה, דהרי כשהשיב להם דשמואל לא שכיח אבל תלינן לשמא באמבטי עיברה. הרי ג"כ השיב להם בלשון זה של וחיישינן שמא באמבטי עיברה ושם הרי בודאי הביאור לקולא, ועל כן ציין במסורת הש"ס לזה לדברי רש"י בשבת ד' קנ"א ע"א ד"ה ושמואל אמר, והיינו דרש"י שם כותב דחיישינן נמי אמרינן לקולא, ומסתייע לזה באמת מהך דחגיגה דאמרינן חיישינן שמא באמבטי עיברה ומותרת לכהונה. אבל מאידך מדהסתייע רש"י מלשון חיישינן שכתוב בסיפא לגבי תלייה באמבטי ולא הסתייע מלשון חיישינן שכתוב ברישא דסוגיא לגבי תלייה בדשמואל ניתן לחשוב שהוא זה מפני שבשם פירש רש"י שהכוונה לחומרא שאי חיישינן לדשמואל אוסרינן אותה לכה"ג.

אבל התוס' בד"ה בתולה כותבים בשם רש"י דפירש, שהיא אומרת בתולה אני ואי שכיחא דשמואל מהימנא, אך לא מובן לכאורה מאין לקחו התוס' זאת, דברש"י שלפנינו כתוב בלשון סתום יכול אני לבעול, שהיה בקי בהטייה וזו נמי נבעלת כן מבלי שיהא כל גילוי בכוונתו בזה, אם ר"ל דזו נמי נבעלת כן ולא נאסרת, או דילמא שכן נאסרת.

ונלפענ"ד לפרש שהתוס' הוציאו ללמוד כן מדברי רש"י בד"ה בתולה שעיברה שכותב וז"ל: בתולה שעיברה מהו לכהן גדול, והיא אומרת שימצאו לה בתולים, אי

ואילו בנוגע אם להתיר הקילוח בימי נדותה לא הסכים המהרש"ם כלל להורות להתיר למעשה, ופשטות דבריו בזה לאיסורא המה אפילו בגוונא שלא יועיל אם יעשו לה זאת בימי טהרתה, ואע"פ שהוא משום מצות פו"ר = פריה ורביה =, שהרי המדובר שם כשכבר עברו י"ש, והשאלה הב' בודאי היתה מפני שהרופא אמר שבכה"ג יותר בטוח שתכנס להריון, וכפי שנזכר מכזאת גם בספרים אחרים הדנים בזה, ואפ"ה לא הסכים לעשות מעשה להתיר גם בכה"ג, ואע"פ שכאמור להלכה כתב שיש הוכחה מדברי הגהות סמ"ק שאין בזה קפידא, מ"מ לא רצה כנראה לסמוך ע"ז לבד להורות כן גם למעשה, ואולי סבר שגם מההיא דסמ"ק יש מקום לחלק שמפני שבשם הוא בכלל מילתא דלא שכיחא וגם בלי מעשה וכוונה, ועל כן אין ללמוד משם להתיר לכתחילה גם עשיית מעשה, ובדומה למ"ש לחלק הדברי מלכיאל הנ"ל.

(ה) מצינו לעוד גדול אחד ברור שלפנינו שנשאל בזה, והוא בשו"ת זקן אהרן ח"ב סימן צ"ז והסכים להתיר, ובאשר השואל כתב לו שהגאון מהרש"ם הסכים להתיר ורק תנאי התנה שיסכימו עמו עוד שני רבנים, עונה לו בסוף התשובה בלשון דרינא בהדי' והנני נמנה עמו בהיתר זה.

ולמעשה הסכים הספר שם להתיר עוד יותר ממה שהתיר המהרש"ם, ראשית, לא נזכר שם שכבר עברו על הזוג י' שנים וגם בדברי תשובתו לא מזכיר כלל מהצרכת תנאי זה, ושנית, בדברי תשובתו משתקפת דעתו להתיר לעשות זאת גם בימי נדתה, בדבריו שם דן גם בספק אם יש חשש שע"י הכנסת השפופרת לתוך הרחם תראה טפת דם כיון דאי אפשר לפתיחת הקבר בלא דם וא"כ גם אם תתעבר יהיה זה בימי נדותה והולד בן הנדה, ונוסף למ"ש לבאר שאין לחוש לכך כל שבודקת אי"ע ואינה מוצאת דם, כותב עוד זאת, דאפי' אם בדקה עצמה ומצאה דם דודאי נדה היא מה בכך הא בגדה הביאה וקריבה דרך אישות אסרה תורה וכו', ומסתייע לכך מדברי הר"ר פריץ בהגהות סמ"ק, ובתחילה כותב שם להנדו על גוף דברי הגהות סמ"ק בזה, ולאסור ממילא לעשות בידיים כן להכניס לה שפופרת בימי נדתה ולהרבות פגומים ושיהיו זרע מרעים ומצורעים, אבל מיד לאחר זאת חוזר בו וכותב שלא יוכל לחלוק על הנהו עמודי ההוראה הגהות סמ"ק הב"ח והט"ז שהסכימו להדיא דבלא ביאת איסור אין נפגם הולד עיי"ש.

אלא דנכרים הדברים שהבעל בית אהרן לא ראה כלל ממ"ש בה הגאון הבעל דברי מלכיאל, דחוי' מזה שלא הזכירו, הרבה מדבריו שכותב בתשובתו שם נכללים וגם נסתרים בדברי מלכיאל שם, ובתוך זה גם הוכחתו מהגהות סמ"ק וכנ"ל באות ב', וזהו חוי' ממ"ש בפ"א אות ח' שיש גם לחלק בין ממילא לבין ע"י מעשה וכן מה שהבאנו מפוס' ראשו' אחרים ועוד שכותבים שהולד כן נפגם. וניתן על כן לחשוב ולומר שאילו היה הבעל בית אהרן רואה את האמור לא היה מחליט להתיר בכזאת אפילו בימי נדותה, ולמעשה לא יצא מתח"י בנידונו היתר גם על בכזאת וכפי שמדגיש לכתוב שם בלשון וכ"ש בנ"ד דלא ידעינן אם נגע בשפופרת במקור ורוב פעמים אינו נוגע מפני שהחדר עמוק הרבה וגם יש סימן דלא נגע מדלא הרגישה שום כאב ועקיצה דאין לחוש לפגימת הולד כיעו"ש.

(ו) בזמנינו מצינו שכתב להתיר לעשות זאת אפילו בימי נדותה הגר"מ פיינשטיין שליט"א בשו"ת אגרות משה חאה"ע מהדו"ת חאה"ע /תיבה כפולה/ סי' י"ח [ושאלתו היתה באשה אשר לפי דברי הרופאים מומחים היא מוכשרת לקבל הריון רק ביום השמיני ויום התשיעי מהתחלת וסתה, אם מותר להזליף אז זרע הבעל לבטנה ע"י שפופרת], וזאת בהסתמך ע"ד הגהות סמ"ק שבט"ז, [ונוכרתי שגם בשו"ת יביע אומר לירידי הגר"ע יוסף שליט"א ח"ב סי' א' כותב נמי להתיר בכזאת כשא"א = כשאין אפשר = בענין אחר עיי"ש]. וכאמור לפי מה שהתבאר בדברינו קשה עד מאד מכמה בחינות להסתמך ולהתיר גלל כן.

במקום בנין, וד"ל.

ויה"ר שלא יבואו בני ובנות ישראל לידי כך להיות נצרכים בזה לידי רופא בו"ד
=בשר ודם= באמצע, ובורא עולם בקנין אשר יצר את האדם בצלמו בצלם דמות
תבניתו הוא שישלים הבנין להתקין ממנו בנין עדי עד.

סיכום היוצא לנו להלכה מכל האמור בשער זה א' אסור להפרות אשת איש מש"ז של
איש אחר באמצעות הזרעה מלאכותית. והדבר תועבה גדולה ורעה עד מאד.

ב' יש שנוטים לסבור שא"א = שאשת איש = העושה זאת נאסרת גם על בעלה.

ג' אשה שביצעה פעולת הזרעה מלאכותית שלא בידעית בעלה, הגם שלא נתעברה
מזה, יכול הבעל לדרוש לחייבה בקבלת ג"פ = גט פיטורין =, ויש גם ליעצו על כך,
והדעת נוטה שגם מפסידה כתובתה ואפילו בלא התראה.

ד' הולד שנולד אצל אשת איש מש"ז של אחר באמצעי הנ"ז יש סוברים שהוא כשר ויש
סוברים שהוא ממזר והדעת מכרעת שמספק פסול בודאי לא יצא.

ה' עצם ביצוע הפראה - מלאכותית בגופה של אשה אפילו פנויה תועבה גדולה היא
והרבה איסורים חמורים מדברי סופרים מדברי תורה כרוכים בכך כגון שמא ישא
אחותו מאביו ושמא יפטור את אמו לשוק בלא חליצה ושמא ייבם אשת אחיו. וכן
חשש לאיסור גזילה במקרה שיבוא לירש את אביו המדומה. והכל מזהירים על כך
שלא לתת יד לגרום ליצירת יצורים עלובים כאלה בעולם, ויש בזה הן משום תקנת -
הולד והן משום תקנת - ערוה.

ו' נותני הזרע לשם מטרות כאלה וכן הרופאים המסייעים עוברים במיוחד על
האיסור החמור של מוציא ש"ז לבטלה.

ז' יולד הנולד על ידי הפרייה מלאכותית (או אמבטי) יש אומרים שמתייחס אל נותן
הזרע והוא כבנו לכל דבר, ויש אומרים שרק לחומרא אמרינן שמתייחס אליו ולא
לקולא, ויש סוברים שאפילו אם הוא כבנו לכל דבר מכל מקום לא מקיים על ידי כן
מצות פריה ורביה.

ח' איש שחולקים על כל הנ"ז שבסעיף הקודם וסבירא להו שכן כזה אינו מתייחס אחר
נותן הזרע כלל.

ט' אליבא דכו"ע אשת איש שנתעברה שלא מבעלה אינה נאמנת לטעון שנתעברה
באמצעות הפרייה מלאכותית ונאסרת על בעלה והולד ממזר.

י' אליבא דהדיעות שבסעי' ז' ישנו בהפרייה מלאכותית מש"ז של איש אחר כל
האיסורים שפורטו בסעיף ה', ועוד זאת, אם נותן הזרע הוא כהן אסור לולד לישא
גרושה וכדומה, וכמו"כ יש איסור גזילה גם כשאחרים ירשו את נותן הזרע שיוכלל
בזה גם חלקו של יצור זה שלא נודע שהוא אביו, ולפעמים יתכן שיהיו מאות כאלה
או יותר שיתיחסו אחר אב אחד. ואליבא דהדיעה שבסעיף ח' ישנן מכל מקום
האיסורים והחששות של שמא יבם אשת אחיו ושמא יפטור את אמו לשוק וכן איסור
גזילה כשיבוא לקחת חלק ולירש אביו המדומה.

יא' אשה שנתעברה בהפרייה מלאכותית אסור לה להנשא לאחר תוך ימי העיבור
והיניקה משום איסור מעוברת ומינקת חבירו.

י"ב. אשת איש שנתעברה מש"ז של אחר בדרך זאת, חוץ מה שיש בזה משום החששות והאיסורים האמורים בסעיפים הקודמים הרי חייב בעלה לפרוש ממנה במיוחד למשך ימי העיבור והיניקה משום איסור מעוברת ומינקת חבירו, ואם עשתה זאת ביריעת ורצון בעלה יש מקום לומר דרנים כאילו כנסה במזיד דיוציא בגט אפילו הוא כהן שיהא אסור להחזירה עוד.

י"ג. אם ישימו זרע של יבם לתוך רחמה של יבמה בהזרקה - מלאכותית לא יקיים עיי"כ מצות יבום.

י"ד. עצם דבר זה להכניס לתוך רחמה של אשת איש שכבת זרע של אחר תועבה גדולה היא עד מאד מכמה וכמה בחינות פרטיות ומסתעפות.

ט"ו. מבחינה האמורה בסעיף הקודם התועבה גדולה פי הרבה לקחת לשם כך ש"ז של עכו"ם. ואין לתאר חורבן הנורא והכליה הרוחנית המבהילה מלידת יצורים כאלה בקרב בית ישראל.

ט"ז. מבחינת פרטות ההלכה יש בש"ז של עכו"ם גם כן משום החששות של שמא יפטור את אמו לשוק בלא חליצה או שמא יחלוץ אשת אחיו, וכן משום גזל בירושה. ויתכן שלהסוברים שבש"ז מאחר נאסרת האשה על בעלה והולד אינו כשר, גם בש"ז של עכו"ם נאסרת אליבא דידהו על בעלה והולד פגום ויש לחוש שאם יולד בת לאולי/אולי/ ישיאנה לכהן ואם בעל האשה הוא כהן יש לחוש שאם יולד בן שיעלהו לדוכן.

י"ז. להוציא ש"ז מהבעל להכניסו ברחם אשתו באמצעות הזרקה - מלאכותית, כל עוד יש תקוה שיוכלו להבנות כדרך כל הארץ אין להתיר לעשות זאת.

י"ח. אם עברו כבר עשר שנים מנשואיהם, או שהתברר כבר עפ"י רופאים מהימנים שלא תוכל בשום פנים להתעבר מבעלה בדרך הרגילה נחלקו הפוסקים האחרונים אם ואימתי יש להתיר בכה"ג לעבר אותה מש"ז של בעלה באמצעות הזרקה - מלאכותית. ישנם שאוסרים לגמרי מכמה בחינות וחששות, ענייניות ועובדתיות. וישנם שמתירים אבל רק בימי טהרתה, ויש מקום להתיר גם סמוך לוסתה. וישנם שמתירים גם בימי ליבונה לאחר שתטבול ותצא מדין נדה דאורייתא. וקצתם של אחרונים מתירים לעשות זאת אפילו בימי נדותה.

י"ט. אין להתיר כל עירבוב זרע מאיש אחר בתוך ש"ז של הבעל.

כ'. במקרה של הוראת - היתר להוציא מזרע הבעל להזריקו אח"כ לרחם אשתו יש להשגיח בשבע עינים שלא יערבבו חלילה בזה זרע של איש אחר, וכל חיסרון פיקוח כל שהוא מכך עלול להפוך הקערה על פיה ולהביא חלילה על הזוג חורבן במקום בנין.

כ"א. יש לחזר לעשות כל טעדיקי בדרכי החלכה והרפואה טרם שיגיעו לידי כך להצרכת הוראת היתר להפרות האשה מבעלה באמצעות הפרייה מלאכותית.

ויה"ר שלא יצטרכו בני ובנות ישראל לידי כך, ומושיב יחידיים ביתה יאמר לדבק טוב לפרות ולרבות כדרך כל הארץ, ויזכו לראות בנים ובני בנים עוסקים בתורה ובמצות, ומלאה הארץ דעה את ד' כמים לים מכסים, אמן.

זעים

במה

לכירול בערות בהלכה

ספר ראשון

הוצאת מכון תורה שלמה ירושלים, תשי"ז

הרב שלמה זלמן אויערנאד הזרעה מלאכותית

נדרשתי לאשר שאלוני לחוות דעתי בענין הזרעה מלאכותית, ואף שידעתי שחלק מהדברים שכתבתי הם רק דברי סברא ואין להם בית אב, ענין אין עוללה מורא על ראשי כיון שאין אני טועה כלל לחשוב שייסמכו עלי הלאה למעשה בענין חסור זה, וכל דברי הם רק להועיל אם מעט ואם הרבה לגדולי הדור אשר החובה מוטלת עליהם להכריע בהלכה זו, והם ידעו מה לקרב ומה לרחק.

(א)

חנן ביכמות מיט צ"א: "איוונו ממור כל שאר כשר שהוא בלא רבוא דברי ר' עקיבא שמעון החימני אומר כל שהיובין עליו כרת והלכה כרבנן", ומבואר בגמ' דשיניהם למדות ממה דמתיב ולא יקח איש את אשת אביו ולא יגלה בנה אביו וסמך ליה לא יבא ממור בקהל ה' אלאמא מהני הוי ממור ע"ש. וראיתי לגדולי אחרונים שכתבו דלפיכך אין הולך ממור אא"כ גם היתה יצירתו בעבירה ע"י באה איסור דומיא דאחרת אשת אביו, אבל אשת איש שנתעברה באמבטי מורע של איש אחר או ע"י הזרעה מלאכותית אין הולך ממור, אולם לענין אין זה ל"כ פשוט. דבשלמא אם ה"י כחוב בחורה שהבא על אשת אביו בניו ממורים ה"י שפיר משמע כרבנן דבבבא יאסור תליא מלוא, אבל כיון שרק מהסמיכות הוא דילפינן ליה יכולין שפיר לומר דלא בא הכחוב אלא לנלות דכל ולד הנוצר מורע כליל של איש ואשה ולא חפסי בהו קדושין ואשר אם יבוא עליה בדרך כל אדם יחוייב כרת הוא הנקרא ממור, וכה שחלה הכחוב באיסור ערוה וחומרא דכריתות הוי רק סימן והגדרה לדעת את שיעור גורל המרחק והזרות שבין האישי והאשה העושה אותם לשני מינים מחולקים, וכיון שכן נראה דאף שאין לאסור אשה לכעלה או לקרונה בשם זונה וחללה, אא"כ נבעלה מבשי, שאני התם שרק הכאה היא הנורמה לכו, והזרעה מלאכותית לאו כלום היא. משא"כ בנוגע לממורות דבבבא אין הורע נקלט תיכף עם ביאתה אלא לאחר זמן ויש שהזרע שוהה לקלוט בי או ג' ימים וכוון דמשיט הוא שאם דש באשת איש וזרע באשתו או אפי' הוציא אח"כ הורע ממנה והכניסו לחור אשתו ודאי דאין הולך ממור אע"פ שעקירת הזרע ויצירתו מנוסו היתה ע"י ביאת ערוה, וזיינו משום דכל זמן שלא נקלט הזרע בנהו האשה שהיא ערוה אצלו לא חייל כלל על הזרע שם ממורות ומעתה כיון דכל הענין של ממורות לא חייל חיבה על הזרע אלא לאחר זמן על חולת העיבור איך מנין לנו לומר דבעינן נמי ריעותא זו שהננסת הורע חת"י דוקא ע"י איסור.

הרב אברהם י. ניימרק

קמ

אין כל פקטום, אך גם בזה נראה לכאורה להעיר ספק חדש להלכה, ומבואר זה נוגע גם להפסדה הקדומה, והוא בזה: בנעיה הגמי' חגיגה י"ד, במילה שיעברה מהו כ"י, יש כפי' הר"ח (בפוסט הוא ברוך ט"ז) פ"י חדש נפלא שיאיר גם כ"ד באור חדש וא"א לעבור עליה, כי מלבד מה שהר"ח הוא קדמון שבקדמונים וכל דבריו דבריו קבלה פירושו בזה קילורין לעינים, ור"י תרד"ה במילה שיעברה, כמה נדחקו מאד בבאר הובר, ור"י רש"י שבת קנ"א ד"ה ושמואל אמר כו', שנדחק לפרש, וחיישינו שמה באמבטי לקולא שלא כרגיל בש"ס, ולפי פ"י הר"ח הנ"ל פשוט וישר, כי הוא מפרש דבעיא לענין טומאת לידה, ובדאי ה"ה לענין ימי טוהר, ודעתו כי עיברה באמבטי אין אני קורא בה אשה כי חוריע, כי זה מעשה נסים הוא, וספיא דגמי' הוא, אם הישינו לדשמואל, או לעיברה באמבטי, דכל צד יש לו חומרא וקולא לענין טומאת לידה ולענין ימי טוהר, ונעיה הגמי' לא איפשטא כמה חולין, אבל זה ברור שיעברה באמבטי אין לה דין אשה כי חוריע לענין טומאת לידה ולענין ימי טוהר.

ולענין נ"ל להוסיף ע"י עוד דין הנוגד לענין מילה, דאין מילתו בשמיני, ואין מילתו דוחה שבת כד"א (שבת קל"ח), שכל שאין אמו טמאה לידה, אינו נמול לשמונה, ולכאורה הדעת נוטה דיעברה ע"י הפראה מלאכותית כיעברה באמבטי דמי, ולא נהגא בה טומאת לידה ולא ימי טוהר, וכן הכו' אנו נמול לשמונה, ואין מילתו דוחה שבת, אך יש להסתפק, אולי רק עיברה באמבטי אינה ככלל אשה כי חוריע, דהוה מעשה נסים, כיון שבטבע הדברים הפראה צריכה להיות ככה וכשאינו יורה כחך אינו מוריע, ועיברה באמבטי נתעברה בלי שום כח דוחה, אבל הפראה מלאכותית שהיא כחך אנושי ויורה כחך, אולי הוא ככלל אשה כי חוריע, או אולי כיון שאינו בדרך כל דאורף אינו ככלל אשה כי חוריע, והלענין דאינו יוצא מכלל ספק, ולדינא נהגת בטומאת לידה מספק ואין לה ימי טוהר מספק, אינו נמול רק לשמונה מספק, אבל לענין מילתו בשמיני אם דוחה שבת נ"ל דתליא בפלוגתא הגרע"א בח"י ליו"ד סי' רס"ז ס"ק ה', והדג"ע שם, בדאמת הא דל"א דכל שאין אמו טמאה לידה כו', להלכה בספיאק הוא (ע"י רא"ש שם) ונצטרף הספק אם דינו כעברה באמבטי הוה ס"ס לדחות את השבת, וכפי דעת הגרע"א שם, אין בזה משום דשל"מ לדחות את המצהה העיקרית בזמנה בשמיני למחרתו.

דבעין דוקא ערוה מורה שחייבין עלי, טיחת בייד משא"כ בעכ"ס ועבר דלא שייכי כלל בקדושין ולא באיסור מליא מליא הוי שפיר ממור גמ לר' יהושע ומוכח מזה דמאי דלא שייכי כלל בקדושין לא גרע טפי משאר חייבי לאוין וכדחתום, ואדרבה מובאן שם ברוך מ"ה ע"ב דהלכה אמרין איפכא שרקי היכא דלדידיה הוא דלא תפסי בה קדושין הא לאחריני תפסי הוא דהוי הולד ממור עיי"ש. ונעיון ברשב"א מ"ד ע"ב סוד"ה מאן זצ"ע וכו' שכן א"א לומר שרק בעכ"ס הוא דלא קפדינן אביאח איסור משא"כ בשאר חייבי לאוין וכדחתום.

וכיון שכן נראה דאע"ג דאנו לא נקטינן כהן מ"ד וקט"ל דעכ"ס הנא על כת ישראל אפי' אשת איש הולד כשר, היינו משום דלא דמי לשומרת יבם של אביו וכו' דלא הוי כלל בני העיה קול טפי ואין הולד ממור, אבל לולא זה היינו אמורים שהוא ממור גמ לדין דבעינן דוקא איסור ערוה וחזוב כרת, ומוכח ודאי מה שגם להלכה הענין של ממונות לא מליא כלל בביתא איסור, ומה שנזכר איסור ערוה וחזוב כרת הוי רק סימן לדעת אם ואיש והאשה וריס הם זה לזו או לא, ואפילו לחירוק השני שבתוס' דכיון שביאח עכ"ס לא הוי ביאח איסור אין אצילה ממור מזה"ל, היינו משום דכיון שמדאורייתא אינו עובר בלאו אינו נקרא זר אצילה ולפיכך הולד כשר, אבל בהורעה פלאגיוס ובה"ג שהולד בא ממי שהאשה איסור עליי איסור ערוה ואם בא עליה חייב כרת אפשר דגם לחירוק זה הולד ממור, אלא שלפי חירוק זה אין לנו שום הכרח וכל ההכחה שלנו היא רק מהחירוק הראשון שכתבו בתוס' שהוא עיקר. (עיון בחלקת יעקב סי' כ"ד אות כ"ג שגם הוא הרגיש מהרי"ב בתוס' וביבמות) וגם נראה שהרמב"ם ג"כ סובר מהחירוק הראשון שבתוס' שהרי סובר בפ"ב מאיסורי ביאח דגם ביאח עבר ושפחה הוי רק מדרבנן, וכו' שכן דוחק גדול הוא לומר דמ"ש בעכ"ס ועבר הולד ממור דהריותה הוי רק מדרבנן, דבשלמא לחתום' אמרין דכלל מקום מזכיר עכ"ס אטו עבר וסמו שדיך התנא להזכיר בכל מקום חלוצה אגב גרושה, אבל להרמב"ם ששניהם רק מדרבנן מסתבר דצריכים לומר שיסבור מהחירוק הראשון שבתוס'.

והנה מ"ש האחרונים לענין נהעברה באמכטי או בהורעה פלאגיוס שאין הולד ממור, עיקר סידורם הוא מ"ש סמ"ש ביו"ד סי' קצ"ה: "מצאתי בהנחה סמ"ק ישן מהר"ר פ"ק שכתב אשה נדה יכולה לשכב אסדיני בעלה ונהירות מסדינים ששכב עליהם איש אחר פן תעבר מש"ז של אחר ואמאי אינה חששת פן תעבר בגוהות מש"ז של בעלה ויהא הולד בן הנדה, והשיב כיון דאין כאן ביאח איסור הולד קשר לגמרי אפי' תעבר מש"ז של אחר כי הלא בן סירא כשר היה אלא דמש"ז של איש אחר קפדינן אבהותה גויה שמה ישא אהותו מאכרי" עכ"ל, והנה זה ודאי דלחלוקה אין לסמוך כלל על האדה מבן סירא שהיא ממוקפת וכמו שהובאן מהשתב"ץ ח"ג סי' רס"ג, אלא כל החוכמה הוא רק מדברי קמחון הוא דכנו פ"ק

כלל שום עבירה וע"כ דמאי דתנן "ויש עבירה" הוא רק לסימנא בעלמא אבל לא שעצם האיסור גורם לעשות הולד ממור.

עתה נבאר בע"ה דמוכח מהתוס' דענין ממונות לא מליא כלל בביתא איסור, דבבבא דמ"ז ע"ב ד"ה קסבר הקשו למ"ד עכ"ס ועבר הנא על כת ישראל הולד ממור וז"ל: "ואי"כ בשלמא מעבר הוי ממור דעבר איכא לאו אלא מעכ"ס אמאי הוי ממור כיו"ד של שם גורד ומדאורייתא ביאח היתר היא, וי"ל אע"ג דביאח היתר היא מדאורייתא בצנעא מ"מ כיון דלא תפסי בה קדושין הוי ממור וכו', אי נמי מעכ"ס לא הוי ממור אלא מדרבנן וכו' והראשון עיקר" עכ"ל, הרי להדיא דלא תלוי כלל אם ביאח לעולם היתה ע"י ביאח איסור או היתר אלא תלוי רק בזה אם הוא בא ממי שקדושין חופסין בה או לא, וכמו כן בהורעה פלאגיוס אע"ג דליכא כלל שום ביאח מ"מ כמו דלא משנינן לאנוסה אביו להצריך דוקא ביאח איסור כן אין להצריך שיצורחתו של הולד תהי' דוקא ע"י ביאח כדרך כל אדם ולא ע"י הורעה מלאכותית, דמהיכתי נימא שלענין ביאח איסור לא קפדינן שיהא דומיא דאנוסה אביו ורק לענין עצם מעשה הביאח הוא דקפדינן שיהי' דומה להאחרתה של אנוסה אביו, וכדאמרן לעיל דאי לא קפדינן אביאח איסור מסתבר דהענין של ממונות דומה לפירדה הנאה מכלאי בהמה ואין שום סכא לחלק בין רביעה כדרכה לחורעה מלאכותית, ואין לומר דשאני עכ"ס דכיון דלא שייך כלל בתפיסת קדושין לכן גרע טפי והוי שפיר ממור גמ בביתא היתר משא"כ לדין בממור הנא מאיסור ערוה כיון דשייכי בתפיסת קדושין לגבי אחריני אפשר דחזיבא דברת לא הוי רק סימן גרידא אלא שעצם האיסור הוא הגורם להטיל על הולד שם ממור, ודאי דכיון שעיקר הילפוטא הוא מאנוסה אביו ואי אמרין דהתם לא הוי ממור אלא ע"י ביאח איסור ולא בהורעה פלאגיוס א"כ מנ"ל לחוש דע"י ביאח עכ"ס בצנעא דקרי ל"י התוס' ביאח היתר הוא הולד ממור, [ואף שגם גויה כיו"ד של שם קרי ל"י הנמ' בע"ז ל"ז ע"ב דאורייתא, מ"מ לגבי ממונות כיון דאין איסור מפורש בתורה שפיר חשיב ל"י התוס' כביאח היתר] ותו דביבמות מ"ד ע"ב איחא גהל מורים בעכ"ס ועבר הנא על כת ישראל שהולד ממור מאן הכל מורים שמעון התלמי דאע"ג דאמר אין ממור מחייבי לאוין ה"מ מחייבי לאוין דתפסי בהו קדושין אבל הנא כיון דלא תפסי בהו קדושין מחייבי כריתות דמי', והקשו בתוס' דאמאי לא קאמר מאן הכל מורים ר' יהושע דאע"ג דאמר אין ממור מחייבי כריתות ה"מ כריתות דתפסי בהו קדושין משא"כ הני כחייבי כריתות כיו"ד דמי, דהוכחה מזה שום ל"י יהושע אין קדושין חופסין בחייבי כריתות ואפי"ה לא"אי ממור ולהכי לא מצי לימיר דמורה בעכ"ס ועבר עיי"ש, ואם נאמר דכיון דעכ"ס ועבר לא שייכי כלל בקדושין גרע טפי ולפיכך הולד ממור גמ בביתא היתר, א"כ מה טעם לא טבל לומר כן גם ל"י יהושע דדוקא כה"ג שהאיסור גורם לעשות הולד ממור הוא

הזי רק סימן בעלמא לדעת את גודל המרחק שבין האישה והאשה, יכולים שפיר לומר דעכרים ועכב נמי זרים הם זה לזו כיון דלא תפסי בהו קדושין דמאי שפיר לאשת אב כמ"ש שם ב"ד ב"ד מ"ה ע"ב, אבל אם נאמר שרק האיסור הוא המונע איר אפסר להשתתף לאשת אב דאית ב"י דת"י קדושין דחוק ממה דלא תפסי בה קדושין אבא נמי איסור חמור של כות או מיתא ב"ד משא"כ בעכרים ועכב, אולם לדברינו נחמא, ובמ"ש שם אם לא נאמר כדברינו עדיין אין דברי הרשב"א מוכנים לענין כראוי, דמ"ס חוק ממה שהוא עכ"ס הרי אבא נמי ת"י קדושין שווא אשת איש ומ"ס חולד כשר, וגם צ"ע להפג"י בנתיב מ"ג ע"א שכתב דמאי דלא תפסי קדושין באשת איש הוא מפני שהיא קנויה לבעל ואין לה יד לעבלת קדושין ולא בזהב כרת תליא מלמא, דלפי"ז נמצא שגם אשת איש לא דמאי לאשת אב ואפ"ה הולד ממור, ולכן יותר נלע"ד לומר דמה שאין עשה ממורות אלא מי שהוא בר קדושין היינו דכיון שאשה אחת יכול לקדש ורק מזו המורה הרוקמת או חזין שפיר שהמורה עשה את אלה השנים ככ' מינים מחלקים, משא"כ במי שאינו שייך כלל בקדושין ואינו רחוק מאשה זו יותר מאחורה שפיר אמרין דמי שאינו יכול להיות קרוב אינו נקרא גם בשם רחוק ואין הולד ממור, וצ"ע צ"ע ב"ד בבואר דברי ר"ת ביבמות מ"ט ע"ב לענין יבמה לשוקן, וא מהרש"א שפירש שם בכונת הנ"ל: "וכיון ואין קדושין תופסין להם בשום מקום אין הולד נכד אחריהם כלל ונגדר כולו אחר אמו וכאילו הוא ישראל נמור". וכיון שכן תנו שגארים כמה שכתבנו דלחידוק הראשון שכתבנו אית לן דואר למור דכד' עקבא נשמע גם לרבנו שהענין של ממורות לא תלוי כלל בבואת איסור, ואפילו בלא שום בואת כלל וכו' שנתעברה א"א באמכס או ע"י חרעה מלאכותית מורע של איש אחר כיון שיצירת הולד הוא מאיש ואשה שהמורה עשאו כשני מינים נקרא ממור.

כן ראיתי בקובץ הערות להגאון ר"א וסרמן ה"ד שכתב בסי' ג' אות ג' כי אם שבה על יבמתו בלא עדים להסבירם דלא תמקימה בכך מצות יבום דאם נתעברה מבואר זו הולד ממור אע"ג דלא מחויב כלל בכרת על בואה זו, וכתב נמי דהיינו דאמר אבא שאל קרוב בעיני להיות הולד ממור אע"ג שגם לדירה אין איסור בבואה זו, ועי"ש שכתבא דאין הכרח בעצמו גורם להיות הולד ממור הותר סיבת הכרת היא הגורמת לכך, וכיבמה חוקקה ליבם אף שהאיסור בפועל הותר וליבא כרת גם בכד"ג דלא קעביד מצוה, מ"ס ס"ב האיסור של אשת אח עדיין יש ואף שאננה ערות לאיסור כרת מ"ס היא ערוה לענין תפיסת קדושין ולפיכך הולד ממור, הרי להדיא שהוא ז"ל סובר נמי כדברינו, ועוד החזיק לכת לומר דגם בכד"ג שכתבא היא ממש בהיתר גמור אפ"ה הולד ממור, אולם לענין נראה איפא דאפי' אם נאמר שהבא על יבמתו שלא נעדים כיון דלא קנא חייב נמי כרת

ז"ל דסובר הכי להלכה, אולם לפי דברינו יהמן דהר"י פרי"ד סובר כמירוק השני שכתבנו, או יסבור כמ"ש האב"מ בסי' ט"ז דגם בעכרים הוא על בת ישראל אבא שפיר עבירה לאו של בת אלא לכתו וכמו שרצו החז"י לומר כן בקדושין ע"ה ד"ה ור' ישמעאל ועי"ש שסובר כן גם בדעת הרמב"ם משא"כ לפי מ"ש החז"י שהמירוק הראשון הוא עיקר שפיר נראה דהולד ממור.

ב"ד צ"ע לפי המבואר ביבמות מ"ה ע"ב דתעמא דעכ"ס ועכב הבא על בת ישראל הולד כשר הוא משום דלא דמי לאשת אב דלא תפסי בה קדושין לדירה אבל לאחריו תפסי לאפוקי הני דלא תפסי בהו קדושין לא לדירה ולא לאחריו, ועי"ש ברשב"א שה"י דמה טעם יש בזה דאדרב"ה כ"ש דנוע ספי ויש להיות הולד ממור, ופירש דכיון דלאו בני קדושין ניתנו ולא שייכי בכלל בשפחה ונכדי בנכרית נמצא דמאי דלאו בני קדושין ניתנו הוא משום דלא שייכי בכלל בקדושין אבל לא משום חומרא דערוה ולפיכך אין הולד ממור, וצ"ע דהחינה כבא על הפנויה אבל כבא על אשת איש דאיכא נמי חיוב מיתה מאי אבא לממור, והאיתי בקובץ הערות סי' ל"ז שפירש דבעינו דומא דאשת אב שרק אותו האיסור הוא המונע את הקדושין מלהולד משא"כ בעכרים ועכב דכלא"ה לא שייכי בקדושין, ולפי דברינו אבתי תכשי דמ"ס הירוחק שבין האישה והאשה הוא עוד יותר גדול משאר אשת איש כיון דהבא אינא תרי טעמי למניעת הקדושין חדא שהוא אשת איש וגם מפני שהוא עכרים, אבל אם נאמר שרק איסור בואה הוא הגורם שיהי' תולד ממור יכולים לרחוק ולומר דבעינו דוקא איסור כזה אשר רק הוא מונע את הקדושין אולם לפי דברינו שהאיסור הוי רק סימן וגילוי מלמא קשה טובא להבין דברי הנ"ל.

ולכן רחש לבי לומר דמ"ש בחז"ל דאע"ג דהוי באת היתר אפ"ה הולד ממור היינו דוקא לר' עקבא כיון דלהדיא תנו כד' ס"ט ע"ב דעכרים ועכב הבא על בת ישראל הולד ממור ומקמינו לה כוונתה ולכן אליבא דידה צריכים שפיר לומר חדוש זה דכל תענין של תפיסת קדושין הוי רק סימן וגילוי מלמא לדעת שחם ב' מינים ולא תליא כלל בבואת איסור, משא"כ לדירן דבעינו נמי איסור ערות שפיר אמרין שרק בבואת איסור תליא מלמא, וכיון שכן נוכל שוב לומר דרק לר"ע הוא דהיה ממור בהרעה מלאכותית ולא לדירן, אולם לא מסתבר כלל להודש דר"ע ורבנו פליגי נמי בהא, והיי לא מצינו דפליגי אלא אי בעינו דוקא חיוב כרת או כל שהוא בלא רבוא ובתפיסת קדושין תליא מלמא, אבל מכלל לחדש גם מלמא זו דלר"ע אף בהרעה מלאכותית הולד ממור ואילו לדברנו לא הוי ממור אפ"כ גם נוצר הולד מבואת איסור ערות שהייבין עק"י כרת, וכו' דביבמות מ"ד ע"ב סובר ר' יוחנן שגם לר"ש התענינו עכ"ס ועכב הבא על בת ישראל הולד ממור, [גם נלע"ד שמדברי הנ"ל שם מוכח נמי כדברינו שהחיוב כרת הוי רק סימן בעלמא אף אם נאמר דבואת עכ"ס מקרי נמי בואת איסור, דכשלמא אם נאמר שהאיסור

קרויה בשם שכבת ורע, ומענה אם נאמר דבהורעה מלאכותית אין הולד ממוז מסתבר דכמו כן אם נהעברה ע"י הערה אע"י שהיב על ביאתו כרת מ"מ כמה שמוציא ורע לאותו מקום והיא מתעברת אח"כ ממנו לא הוי כלל מחמת ביאתו אלא חשיב כמתעברה באמבטי (והרי זה דומה למשמש בנרותיק או דש מכפנים ווורה בחוץ שאף אם יקח אח"כ את הורע ויכניסו לחור רחמה חשיב נמי כהורעה מלאכותית אע"פ שהורע יצא ממנו חתלה באיסור כרת) ואין זה מתקבל כלל על הדעת, וכמו"כ נלענ"ד דמי שבא על עורה דרך שפופרת חתובה באותו מקום דאף אם נאמר דבכח"ג שאין הכשר מורגש כלל ולא היו כלל לבשר אחד קיל ספיר מבה עליה דרך סדין (ראה אחיעזר ח"ג סי' כ"ד) וליכא כרת, אפ"ה נראה דהולד הנצור מהרבה וזה זו הוי שפיר ממוז.

ואף שיודע אני דכח קושיות ופירוקים א"א לברר הלכה המורה זו, מ"מ כל כוונתי רק לומר לדעת החס' קרוב לודאי שהולד ממוז וממלא א"א לסמור לקולא על דברי הר"י פר"ד ז"ל, ועל דוב הראיות שראיתי בספרים להוכיח מהרש"ם שלא נתנו ציור זה של תעברה באמבטי, נראה פשוט שלא רצו להוכיחו מפני שאינו שכח כלל, עד כדי כך שהר"ח במס' חגיגה ט"ז קרי ליה "מקשה נסים" ואין מוכרחי מעשה נסים, אך מסתמקנא לפי מה שהר"ח סובר שם דבתעברה באמבטי אינה טמאה לדה מפני שאין אני קורא בה אשה כי חוריע, ולפי"ז בן הולד ע"י הורעה מלאכותית לא יהא נמול לשמונה בשבת, דהא ביוצא דופן מסתקנן בנמי שבת קלה דלא כל שאין אמו טמאה לדה אין נמול לשמונה וק"ל להלכה ביר"ד סי' רס"ז סעיף י' דלא מהלינן ליה בשבת, ומענה אם נאמר שעיקר טעמו הוא משום דהולד מעשה נסים אין זה שייך כלל להורעה מלאכותית שהוא דבר טבעי ולא הוי כלל בגדר נס, אך בעניי אין אני מבין יפה דמהיכ"ה נאמר דמכת זה שאינו מצוי כלל והוא קרוב לנס שלא תהא אמו שטמאה לדה, ולכן יותר מסתבר לומר דעיקר טעמו של הר"ח — שכל דבריו דברי כבלה — הוא משום דכל שהאשה אינה מסייעת להורעת הבעל אין אני קורא בה אשה כי חוריע וגם מפני שאין זה דרך הוורעים, וכיון שכן הרי גם בהורעה מלאכותית אין האשה מסייעת להורעתו וגם לא הוי כדרך הוורעים, ואפשר דלא מהלינן ליה בשבת וצ"ע.

(ב)

לפי מה שכתבנו דהענין של ממוזות לא תלוי כלל בביאת איסור אלא בזה שהולד מורכב ונוצר משני גופים מחולקים ולא תפסי בהו קדושינן ואסורה עליו משום ערוה, יש לחקור במי שהוריק ורע לחור אשה שהיא אשת איש אבל עד שהורע נקלט מת בעלה והרי היא פנויה, מי אולינן במת חתלת ההורעה שהיתה אשת איש הולד ממוז, או אפשר דכמו שבזרעים ובעז השרה לענין ערלה וכוונמה ורק לגבי מעשה הורע לענין שבת וכלאים הוא דמי בוריעה בלכ"ן הולדיו רק

משום דלגבי ביאה זו לא פקע כלל איסורא דאשת איש מ"מ א"א לומר דחשיבה ערוה לגביה כיון שיכול עכ"פ לבוא עליה אותה לאשה ע"י יבום ולא זו הוא אצ"ל ואין זה דומה כלל לאשת אב, ובפרט שבנים הם הדברים דאפי' בביאה דלית בה מצות יבום ג"כ ליכא כרת כמור"ש החס' בר"פ החולץ ליה ע"כ מתא דתנו כרבם קטן שבא על יבמה גדולה שתגדלנו אע"ג דלשית החס' בקדושת י"ט ע"א אינו קונה כלל מה"ה, ולכך נלענ"ד דהבא על יבמה כשהוא שבור או ישן אע"ג שלא קנאה או אפי' פריש להדיא בשעת ביאה שכוונתו רק לזנות ולא לשם קנין (עיי' בתשו' רע"א סי' רכ"א רכ"ב) אפ"ה אין הולד ממוז, וכמו שאינו עושה אותה לזונה ואינה מתחללת בביאה זו כיון דתנו שתגדלנו אפי' אם היא כהנת, כמו כן אין הולד ממוז.

וכמופקני לדעת הסוברים שסומא פטור מכל המצות גם מלאוין ארץ יהי' הדין בבא על אוחותיו וכוונתו סומא מי אמרינן דכיון שמתחת לו לאו זה הוא אצ"ל ואין הולד ממוז, או אפשר דכיון שלגבי כל העולם חזינו דהתורה עשאן לה' מינים לכן אע"ג דסומא מותר בהרבה זו, מ"מ גם הכי חשיכי כב' מינים מחולקים והולד ממוז אפי' אם שניהם סומין, וכוונתו בשניהם חרשין או שוין לא מסתמקנא משום דהוי שפיר באת איסור אלא שפטורין מפני שאין להם דעת וחשיכי כאנוסין (אלא שהתפ"מ"ג בפתיחה כוללת לא"ה ח"ב א"י מסתמקנא דולמא חרש חשיכי כעכ"ס דלא שייך כלל בקדושתן ואם בא על אשת איש לא יהי' הולד ממוז), וכמו כן נראה במי שאוחותיו תעברה כיון נשוי דפשיטא ל' לכע"ס המקשה בפ"ב דקדושתין דאם הוכרחו ולבסוף תעברה הרי היא מהבטלת מה"ה (ראה בשערי יושר שער ג' פכ"ב) ולפי הכלל דבבטול ע"י תעובות הנפך האיטור לזוחר נמצא דאף אם הוכרח אחר"כ שהיא אוחותו מ"מ הולדות שולדו לפני זה אפשר שום כשרים כיון דרק מכאן ולהבא נאסרה ולא למפרע וכמו שפטור מחטאת כיון אין הולד ממוז, אך אם נאמר דכרינו שחייב כרת הוא רק אות וסימן לדעת שהם ב' מינים אפשר דאף בכח"ג הבנים שחייב כרת ויש פנים לכאן ולכאן, וכמו כן נראה לענין משמש באבר מת שלפ"ד רופאי ומנו נשתנה הטבע ואפשר להתעבר גם מכאן שחור, ולפי דברינו נראה דאע"ג שהמשמש מת בעריות פטור אפ"ה הולד ממוז, אך אם נאמר דבהורעה מלאכותית הולד כשר, נראה דגם כאן הולד כשר וצ"ע.

וחזינו נמי במל"מ פס"ז מאישות הי"ד שכבת דא"א לאשה להתעבר ע"י אמבטי' כיון דמבואר שגם הערה מהענין כשפשה חרונה משום דחייב שכבת ורע ואין אשה מתעברת מהערה ע"י"ש, אולם פשוט הוא וכן כתב הערוך לנר ביבמות י"ב והחז"א באבדע"ס סוף סי' ס"ב דאף שיכולין שפיר להתעבר בצד רחוק גם מהערה גרידא אפ"ה אין זה קרוי עובר ע"י שכבה כדרך כל אדם אלא מה שהורע נקלט בה אח"כ דומה לקליטת ורע מאמבטי ולכן אין אותה המשכבה

קהל

הורעה מלאכותית

לכן נדה יחשב [משוט הוא זגם לידיה רק פגמא איכא אבל איסור נדה ליכא] איכא באשה שנתעברה ממנו לוסתה האם נוכל להעלות על דעתנו שהולד יחשב לספק בן נדה, והרי איכא חד מ"ד דטובך שאין אשה מתעברת אלא ממנו לוסתה ואפי"ה אף גם מדרבנן מותר לבוא עלי' יום לפני הוסת אפי"ה שלפעמים שוטה הורע לקולא ב' או ג' ימים והיא מתעבר בתוך נדחתה, ולכן נראה דלא מבעיא כמי שבא על אשתו כדרך כל אדם ודאי אמרינן דמייד כשתכניס ודעו לתוך גוף האשה ולא מחוסר עור שום מעשה בידי אדם דמתחלת הרייו יחשב, ואף אם הקליטה היתה רק לאחר כמה ימים מי"ם הולכין רק אחר שעת הביאה בין לחומרא ובין לקולא, אלא אפי' בנתעברה באמבטי או בהורעה מלאכותית ג"כ נראה דאוליגון רק אחר הזמן שהורע נכנס לתוך גופה כיון שהקליטה כבר תבוא ממילא בלי שום מעשה, ומה שתקשינו דמי"ש מורעים ונטיעות שעד הקליטה כמאן דשריין בכרא, אפשר דכיון שהוא יותר סמוי מן העין ואין יד האדם שולטת בו כל כך הרי זה חשיב ספי כגומר ולפיכך הולכין רק אחר הביאה או אחר מחלת ההורעה.

• ומי"מ נראה כמי שהוציא את ודעו לתוך כלי ומת בלא בנים לפני שנתכניסו את הורע לתוך רחם האשה, דאפי"ג שנתעברה אח"כ וילדה ולד של קיימא אפי"ה

חייבת ביבוס, משום דאף שהולד מחוסר אחיו והוא בנו לכל דבר מ"מ כיון דבשעת שמת בעלה עדיין מחוסר מעשה של הכנסת הורע לגופה מיד כבר חל עלי' חובת יבוס, ואף שלענין ירושה שפיר נקרא יורש, היינו מפני שרין ירושה לא חלוי יבוס, דיקא בשעת מיתה ויכול שפיר לחול עליו שם יורש גם וכן רב לאחר מיתת המוריש, כמו למ"ד שאין ופיה לעובר אפי' בירושה דממילא דאפי"ה שפיר חייל עליו שם יורש גם לאחר מיתת האב כמבואר בר"ס מי שמת משא"כ ביבוס, [גם זה משוט וברור וא"צ לפנים דעי' הורעה מלאכותית ליכא הקמת שם ולא מתקיים כלל מצות יבוס, ורק בביאה תליא מלמא דכל"ב יבוא עליה ואפי"ה בביאה שאינה ראויה להתעבר ג"כ איכא מצות יבוס כמבואר ביבמות כ' ע"א עיי"ש בתורה"ה יבוא] וכמו כן נראה באשה שיש לה טבעת בתוך הרחם המונע את ההריון דאם זינחה כשהיא אשת איש ונתרשה או מת בעלה ואח"כ הוציאה את הטבעת ונתעברה דאפשר שאין הולד ממנו, כיון דמעיקרא כשבה עליה לא הי' זה הטבעת ונתעברה ורק הסרת הטבעת היא שגרמה לכך לכן אף שהורע יצא ממנו הורע ראוי לקליטה ורק הסרת הטבעת היא שגרמה לכך לכל זמן שהיתה אשת איש ע"י ביאת איסור אפי"ה אפשר דאין הולד ממנו כיון דכל זמן שהיתה אשת איש לא הי' הורע ראוי לקליטה וכמאן דמנח כבדא דמי אלא שגם זה אין גלעניד לומר שהסרת הטבעת הוא עיקר כיון שרק מטיר את המונע ואין עושין כלל

שום מעשה בנתי הורע, והדבר צריך תלמוד.
וואתנן להנא נראה לכאור מה שנתמסקו גדולי עולם לענין אשה שנתעברה באמבטי אם הולד ממחוסר אחר בעל הורע או לא, ולמאורא אין דבריהם מוכיחים

הרב שלמה זלמן אויערבאך

קהל

אחר שעת הקליטה ולא אחר מחלת הוריעה והנטיעו, כך נאמר ג"כ בורע האדם דכל זמן שהורע לא נקלט כמאן דמנח כבדא דמי וצריכים לילך רק אחר שעת הקליטה, וכל וחומר הוא מורעים שהוריעה היא ממש במקום הקליטה ולא מחוסר כלל שום הולכה, ואילו בני"ד הורע נופל קצת יותר רחוק ממקום שהשמש נש היינו סבור לצאור הרחם, ואין הקליטה מתחלת אלא לאחר שהורע נכנס לצנור המוביל מהרחם לשחלה — מקום שהבציצ' של האשה נוצרות שם — וזוין שכן מי"ש לא נאמר דכל הזמן שלפני הקליטה כמאן דשריין כבדא דמי.

והנה ברוב בראה"ע סי' ט"ט הביא קושיא המורה דאין אשה מתרבת מתוך אחי' ג' חדשים מיום המיתה דלמא לא נקלט ודע עד יום ג' ועדיין לא שלמו ג' חדשים שלמים הזמן עיבורה ונמצא פוגע בספק אשת אחי' לו להמתין עזר ג' ימים שרק אז ניכר עובדה [ועיין בתשו' רע"א סי' פ"ט וג' שהתבאר מבעל חור"ד ד"ל שדרב הנקלטים קלטי ביום אחד, אולם הרע"א שם וכן בדוח"ד ליבמות מ"א ע"א השיג עליו והוכיח נגד זה מהחוס' והרשב"א, וכן כתב נמי הסדרי סוטה בס' קצו"ס סי' מ"ז ועיין גם בשו"מ ח"ג סי' קמ"ט] והעלה משום כך חדוש גדול דכיון שלא קלטה הורע קודם מיתה בעלה אף שקלטה אחר מיתה ובנו הוא לכל דבר, מ"מ לענין יבוס כבר קרינו ביה וכן אין לו בשעת מיתה וכן יבוס היא אף אם חל אחי' בן, ומעתה כיון דדאי גאון ז"ל סובר כן גבי יבוס דאפי"ה דמתיב אין לו ודרשינו עיין עליו אפי"ה אמרינן דכל זמן שהורע לא נקלט לא כלום הוא, מסתבר דה"ה נמי בגד"ד צריכים לילך רק אחר שעת הקליטה ולא אחר שעת הכנסת הורע לתוך הרחם, ולא סברא הוא כלי לומר דאף שהקליטה הוא העיקר אפי"ה נגדרת אחר המצב שהי' בתחלת ההורעה.

ואם בנים אנו כזה צ"ע טובא דלפי"ז גם בביאה ממש מי שבא על אשת איש ולפני שהורע נקלט מת בעלה או נתגרשה [לדעת רופאן זמננו אין אפשר כלל שהקליטה תתחיל תוך שעה אחת מהביאה] הי' תולד כשר, שהרי איסור ביאה בלבד אינו יכול עדיין להטיל על תולד שם ממנו, וכן להיפך מי שבא על הפגיה ולפני הקליטה נתקדשה צריך להיות הולד ממנו לפי דברינו שגם בהורעה מלאכותית הולד ממנו, וכיון שאם חור והוציא ממנה את הורע ושוב חור והכניסו שנית ע"י מורק לאחר שנתקדשה הרי לפי"ד הולד ממנו כיון דבבליטת הורע תליא מלמא ולא בביאה וה"ה גם כאן, אולם הנ"כ עצמו כתב על דבריו שהוא דבר חדש שלא נמצא בשום פוסק, ומבואר לא שמענו שאם בא על אשתו שעה אחת לפני מותו שמתחייב אח"כ לחלוץ מספק אף אם נתעברה וילדה בן וכן הקשינו לפי מה שהביא הרב"י בחא"ע סי' א' אות ט"ז פסק מאד האשונים הרב ר' שלמה מלינדזון ז"ל, אין אשה יכולה לרחוק ביום טבילה כמתוך שרחץ בו בעלה שמתחייב ויהי' הולד בן נדה, ולפי מה שסובר שגם בלי ביאת איסור

אלו כיון דכספן שנוגד דמי והי' חשיב כנכרי שהוציא ורעו לחור מורקה ואח"כ מת דדינו של ורד זה הוא כעכו"ם הבא על בת ישראל, אולם לדינא עדיין לא ברור אצלי במי שהנניסו מורעו לחור רחם אשתו ומת בלא בנים לפני הקליטה אם בנים הם הדברים שכתבנו לראות את חכמת הרע כביאה ופסורה מחליצה, או אפשר דכביה"ג דלא היי' ממש עיי' בראה כדרך כל אדם צריכים שפיר לילך רק אחר הקליטה וצ"ע.

ומה שכתב בסי' חלקת יעקב שם אות ז' דבהורעה מלאכותית את אי אמרינו דבנו הוא לכל דבר מי"ט לא היי' רק ספק דדלמא לאו אביו הוא דבנו לא שייך לומר רוב בעילות אחר הבעל, אין אני מבין את דבריו, ולא מיכניא אם הורע הוא מהבעל עצמו מהיכ"ז נחשוש לשמא נורעה גם מאיש אחר, אלא אף אם יודע שהורע הוא משל איש אחר מי"ט אם הבעל והאשה אומרים שפירשו זה מזה מג' חודשים שלפני ההורעה עד ג' חודשים לאחר ההורעה מהיכ"ז נחשוד בהם שלא התנהו כדרך ומה טעם יהי' הולך רק ספק בן ולא ודאי [כן השתדלנומי לראות בקונטרס] שקבלתי שגם בסי' עמק עזק הלכה ובהפסד חשי"א חוברת א' כתבו כהחלקת יעקב, אך גם מוכח שם שפסד היובל להפסד יש מי שחולק עליהם] ודמו ז' הוא בעיני דבר זה, ולא גרע פמנויה שנתעברה שם אין עליה ריונו וידוע מי שבא עליה דהיי' הוא בחזקת אב וכ"ש הכא.

א' כמו כן מסתבר שאין לחוש כלל בזה לאיסור הוצאה זרע לבטלה, כיון שלפי דברי הרופאים ההורעה היא ממש במקום ביאה וצריכים גם בהורעה מלאכותית לאותה כמות הורע שרגיל לצאת מהאדם עיי' בראה, ואף להמחמירים להוציא זרע לצורך בריקה, היינו משום דאותו הורע מעיקרא הוא עומד רק להשתתף משאי"כ הכא ההוצאה היא לצורך הורעה ולא להשתתף [נלענ"ד שאף אם נאמר דההורעה מלאכותית אין הכן מחזיקם אחר כעל הורע אפי"ה אין דברי כל דברי מלכ"אל מוכנים במי"ט בהי"ד סי' קי"ז, וכיון שלא יהא נחשב כבנו אי"כ היי' הוא כמוצא זרע לבטלה] ואחריו נמשכו עוד כמה ממחברי זמננו, והוא חממה דמי"ט הרי מביים בכך מצות שבת, וכמו שמוחר לעבד עבדי לישא שפחה כנענית אע"פ שהולד כמותה] רק צריכים להקפיד לעשותו דוקא עיי' רמ"א נאמן ובנוכחותו של עור רומא כרי שידעו ברור שהורע הוא מהבעל ולא מאיש אחר, ואף שאם יתפשט ההתר' יש לחשוש טובא שקלי הדעת יעשוהו כלי השגחה מעולה על הרומא, ולפי דבריו הרי יש לחוש שהבנים יהיו אחי"כ ממורים, אך בלא"ה אין בכוונתו להעמיד הדת על הילה ולחטום דרך מפני עושי' עולה, ולכן אין סמך להחמיר ולאסור את המותר על חטום דרך מפני עושי' עולה, ולכן אין סמך.

ובנוגע לחספס אם עיי' הורעה מלאכותית מקיימים מצות פו"ר או לא, אף שראוי לפלפל בזה מי"ט אין מקומו כמובן זה, ונלענ"ד דאף בבה"ג שמתקע

דמהיכ"ז נאמר חודש זה שגם לענין יחס רק בבואה מליא מלחא, הרי לענין הרבעה בהמה למי"ד חוששין לרע האב, או בכלאים שאביו בהמה ואמו חיה לענין איסור חלב, הלא פשוט הוא דאין שום טעם וסברא לחלק בין נחשברה כדרכה או עיי' הורעה מלאכותית כיון שבמציאות הוא מורכב משניהם, וא"כ מהיכ"ז נימא דלענין יחס בעינן דוקא שיבוא עליה כדרך כל אדם, אולם לברבנו שהבא על אשת איש והתגרשה לפני קליטת הרע אפי"ה הולך ממור משום דמי"ד כשמלט הרע ממנו ונכנס לתוך האשה הי' חשיב כחולת הריון לכן הכן מחליל שפיר להתחייב חיבה עם פליטת הרע הי' חשיב כחולת הריון לכן הכן מחליל שפיר להתחייב חיבה אחריו, משאי"כ בנתעברה באמבטי או עיי' הורעה מלאכותית כיון דמה שהורע יצא ממנו ונמצא באמבטי או במזרק אי"א כלל לחושבו כחולת הריון, אפשר דכל שאין היחס מחליל חיבה שוב אינו חוזר ומחליל ואמרינו כיון דמסקה פסקה ורואין אותו כמי שיש לו רק אם ולא אב [גם יתכן שלפי דבריהם יש להסתפק דאלו מה שהובן מתיחס רק אחר אביו הוא עשה את כל הולד ומתיחס רק אחריו, משאי"כ וחוריע רואין אותו כאילו הוא עשה את כל הולד ומתיחס רק אחריו, משאי"כ בכדי"ג שערין מוחרס מעשה של הנכנסת הרע אפשר שהוא רחם שניהם שוין והכן מתיחס לשניהם ואם האב כהן והאם ישראלית יהי' הכן חצי כהן חצי חצי ישראל ואע"פ שאם מת חוזר וחי עפ"י גם מסתבר דלא נפסק היחס, שאני התם שכבר נתיחס חתלה והוא רק חוזר לקדמותו משאי"כ הכא שהוא דחוי מעיקרא.

ואי אמרינו הכי נראה דכמו כן אין הולד ממור אע"פ שמשד המציאות חולד בלול ומורכב מאח ואחותו, דא"כ נפיש רבוותא דסי"ל דסעמא דעכו"ם הבא על בת ישראל הולד כשר הוא משום דרחמנא אפקריה לורעי' דעכו"ם והולד נגזר כולו אחר האב ולפיכך אינו ממור, עיי' בריטבי"א יבמות מ"ה ע"ב ובר"ק ט"ז ע"ב ה' חוד"ה עכו"ם ושם בתוס' רי"ד הגדפס ממש ובדברי הגר"א סי' ד' סעיף ה' עיי"ש, אלא שאעפ"י נראה כהסוברים שגם בנתעברה באמבטי הולד מתיחס שסור אחר בעל הרע, וכחזונו דבעכו"ם אע"פ דכתיב בהו דרחמיה סוסים ורחמיה לא ממתבר כלל לחלק בין ביאה ממש להורעה מלאכותית, אפי"ה קיי"ל כר' יוחנן דסובר בירושלמי יבמות פ"ב הי' דעכו"ם יש לו יחס וגם בבליא כדרך כל אדם אפשר דאין היחס מחליל אלא לאחר ארבעים יום כיון דכל מ' יום חשיב רק כמיא בעלמא וה"ה גם כאן, ובין שכן הי"ה נמי בישראל שכל ענין מתיחס אחריו, אלא שבוה פשוט הוא דהולכין רק אחר שעת הנניסה לחור גוף האשה ולא אחר שעת עקירת הרע מהאב, ואם בשעה שהורע נעקר ממנו היתה פנויה ואח"כ ניסת והיתה לאיש והנניסו בה את הרע דמעיקרא יהי' הולד ממור [אך אם בשעת עקירת הרע הי' נכרי ואח"כ נתגייר פשוט הוא דאין לו שום יחס

קט

הורעה מלאכותית

מלכו שכבת, מי שאנס אשת חברו כל שהוכר עוברת מותרת להבעל גם בימי עיבורה ואין צ"ל בימי הנקה וזה פשוט וא"צ למנים", ונלעניד דמסתבר שאף אם נאנסה אשה ע"י אחים בראון הבעל ג"כ לא הוי ככלל הגנדה, וה"ה דבגדל שפיר מותרת לו כיון שההורעה נעשתה בעודה תחתיו והיא כבר אשתו, ואין לומר דאסור עכ"ס לעשות כן להתחלה משום טעמי הגנדה, דמשיב הוא שבגדל לא שיד כלל הטעם שאמרו בגמ' יבמות י"ב ע"א דלמא איבערה ומעבר חלבה וקטלה ליה, כיון דחיוני שעד עכשו לא יכלה כלל להתעבר ממנה, והי דכיון שהבעל מסכים לעשות ההורעה מסתמא הוא עצמו רוצה בכך או מפני שאינו רוצה להפריד מאשתו שרוצה בכך, ובין שכן לא מיבעיא דלא קטלה ליה אלא אף אם ימות מאליה מעשה הורעה מלאכותית פעם שנית ושלישית, ולכן אע"ג דלא פליג חכמים בגוויהם ואסור אפי' בזמן וסריס, וכדחזינו נמי דבתוך גוויה פירות הגשרין נכללת גם ביצה שנולדה בשבת וכו"ש אע"ג דלא שיד כלל טעם הגנדה, מ"מ בגדל שפיר מותרת לו לאחר ימי הכהנה דחיינו משהוכר עוברת.

ומיהו אם יגרשנה וההורעה תהא בהיותה פנויה כדי לצאת מחשש ממורות [וחששא דמחזיר גרושתו ליבא הכא כיון שלא היתה לאיש אחר ואפי' אם ינדה מותרת לו וכ"ש הכא] החשב ודאי כמעוברת וברו ולא ישאנה עד לאחר כ"ד חודש מלידתה, וזהו אם נאמר שבעה"ג לא גזרו חכמים עין באוצר הפוסקים סי' י"ג ס"ק. ע"א אות ב', אך אם ההורעה תהא מעכ"ס דאיכא נמי ספיקא דשמא לא הוי ככלל, "חברו" ע"ן שם באה"ס ס"ק ע"ב אות ב', אפשר דיש להקל מיד לאחר הלידה אם עדיין לא התחילה כלל להניק, אולם אין זה נוגע כ"כ למעשה, כי אפי' אם ימנעו בצינעא כדי לעשות כן בהיותה פנויה מ"מ שוב אינם יכולים להיות יחד, ואין רגילין לעשות הורעה זו אלא בזמן כזה שכולם יסעו לחשוב שנתעברה מבעלה.

(ד)

ענה נבאר דין הורעה מלאכותית מבני ליתר גופה של ישראלית, ואף שאר למותר הוא להכות דברים על הפעור והזהמא שבדבר זה וכמ"ש התנן בבב"ס: "ואין ספק כי טעם האב צפון בכו" ונג' אמרו: "כי חולדת הניע כבנים והתחלתה תהי' מהוללת". ואפשר שצפון להרחיק מן הפעור ולא לדון כלל בדבר שיכול ה"ו לחרום ולהביס ודע מרעם בכרס ה' בית ישראל, אך היות ובשביל רוב הנשים הנאות לשאל על כך והנכונות לפעולה זו ה"ז ממש שאלת חיים, כיון שאי אפשר לעשות ההורעה מישראל, כי אף אם לא נאמר כדברינו שהולד נמנע מזה אסור לעשות כן בגלל החשש של אף נשוא אחרת וכדומה, ולכן תשובנו דכל זמן שהחכמי הדור לא גזרו אסור ברור על כך שומה עלינו לכרד מצד ההלכה אם נמנע או אסור.

הרב שלמה זלמן אויערבאך

קט

ההריון הוא מפני שימי ההעברות של האשה ח"ל ב"ס נדונה אפי"ה לא רמיה כל חיובא עליהו להחזיקם בהחבולות כאלה, רק יש לדון איד הוא הוין כשהאשה תובעת מבעלה לעשות כן משום חטא ליה הוא אינו רוצה או איפא שהבעל רוצה להכריח את אשתו לעשות כן משום מצות פו"ר וטבת, אם מחייבים אותם על כך או לא, וכן כבה"ג חולק לנפח את הבעל לגרשה, ונראה דאם להורעה מלאכותית אם גם כבה"ג חולק לנפח את הבעל לגרשה, ונראה דאם צריכים לעשות את ההורעה רק בימי נדונה, מסתבר דחזי נמי לאצטרופי טענה קים לי כהרב ר' שלמה ז"ל מלונדון שסובר שהולד נחשב ככו' הנדה [אע"פ שלא זכיתי כלל להבין דבריו] אך אם אפי' אפשר לעשות את ההורעה מהבעל גם בימי טהרתה — כי מה שמבניסים את פי המורק חור צואר הרהם אין לחוש בזה לפתיחת הקבר כיון שהוא דק ונכנס דרך הפתח בריחות ואין הקבר נסמח יותר ממה שהוא בטבע — ונכון שמיניעת ההריון היא מסיבה אחרת, אפי"ה לא ברור הדבר אם אפשר להכריח על כך, והדבר צריך תלמוד.

(ב)

בברכי יוסף הא"ע סי' י"ג אות י' מסתפק באשה שנתעברה באמנטי או שראו להנשא כשהיא מעוברת ומניקה או אסירא כדין מעוברת ומניקה חברו, ועיקר ספיקו הוא דכיון שרק גוויה חכמים היא אפשר דמבלתא דלא שכיח לא גזרו רבנן, ועל סמך זה ראיתי שמהב"י זמנו כתבו דאף שהבכ"י נשאר בספק מ"מ בהורעה מלאכותית שהוא דבר שכיח ודאי מורה דאסור, ולפיכך פסקו דאשת איש שנתעברה באופן מלאכותי מאיש אחר אע"ג שלא נאסרה על בעלה אפי"ה צריך לפרוש ממה ככל משך ימי העיבור והניקה [אך אם הורע הוא מהבעל עצמו אף להסוככים דאין חנן מחזיקים אחריו מ"מ מעוברת, "חברו" מיתה לא היה] ונציין אליעזר ח"ג סי' כ"ז גם מסתפק דאם עשתה כן בדיעת בעלה דאולי דינו ככנס במזד מעוברת חברו שיוציא בנט אפי' הוא כהן שלא יוכל עוד להתויר.

אולם ראיתי באבני מלואים סי' י"ג סק"א שככת, "ולא אסור חז"ל מעוברת חברו ומניקה חברו אלא הכא שנשאח באיסור שהיתה מעוברת או מיניקת אבל אם בשעה שנשאח ה"י בהיותה נמצאת מעוברת לית לו בה כיון דבתוך נשאח ולא בעי הפרשה", ובין שכן אפשר דנעיקא לא גזרו רבנן אלא אסור נשאח ולא על אשה שנתעברה אחרי בהיותה כבר חתה בעלה, שוב ראיתי באוצר הפוסקים סי' י"ג אות ס"ח שהביא חבל מחברים של גדולי עולם שכתבו דדוקא אם בא לישא להתחלה תהא דאסור אלא נשוי שאשתו נאנסה תחתיו ונתעברה לא הפקיעו חכמים וכות הבעל משום הולד שבא בנפולו, וגם הובא שם מהישועות

ס' י' סעיף י"ד ככתב שבא על יבמה לשוק ונתעברה מכאן ראשונה ואין הולד חלל אע"פ שעשאה וזנה ורק אם חזר ובא עליה שניה ונתעברה הוא דהוי חלל, וידוע שהראשונים מהם על מ"ש כע"ז בגמ' קדושין ע"ח כ"ח המא על אחותו וזנה משוי לה חללה לה משוי לה, דמ"ט לא נאמר דמיר כשתערה עשאה וזנה וכי גמיר ביאתו תיעשה גם חללה מחמת סוף ביאתו, וגם קשה מהא דכח שני צריך להחשב כביאה שניה כמבואר ביבמות ל"ד ע"א ונמצא דכח ראשון עשאה וזנה ובכח שני על יציאתו כביאתו, והרצו "דחזא ביאה לא סליגין בשבועות י"ז ע"ב דהייב על יציאתו כביאתו, היטב בשמ"ס ר"פ אלו נעדרות לענין בעולה שמתאסר שני איסורי"ו כמבואר היטב בהמב"ס עדין קשה נהי דגמר ביאתו לא חשיב לכה"ג עיי"ש, אולם על דברי הרמב"ם עדין קשה נהי דגמר ביאתו לא חשיב כביאה שניה, אבל מ"מ מיר כשבא עליה או רק הערה בה הרי היא וזנה גמורה ונמצא שודעו ונכנס לתוך גופה של וזנה ואמאי אין הולד חלל, ומכאן דהאי מהא שאין אם נתעברה וזנה מורע של כזה אין הולד חלל הולד חלל הוא צממה לא נתחללה בכך, ולכן סובר שסיר הרמב"ם כיון דלא סליגין מרא ביאה איסורי נמצא דמה שנתעברה מכאן ראשונה הוי"ל כנתעברה שלא עיי"ש ביאה ולסוכר אין הולד חלל, והוא ברור, ולא דמי לאשת איש שנתעברה באמבטי דאסור שלדעת הח"ס הולד ממזר, ושאינה מהם שהולד נוצר מאיש ואשה דלית ביה הוייה ולסוכר אע"ג דלא נעשה כלל שום איסור אמרי"ה הולד ממזר, משא"כ מהא שגם האב וגם האשה אינם חללים לכן רק בכה"ג שהאשה מתחללת הוא דהוי הולד חלל שמשא"כ בנתעברה באמבטי דהוי לגמרי בהיותו כמו שאשמה אינה מתחללת כך גם הכן לא נעשה חלל.

ומעתה כיון דהא דעכ"ס הגא על בת ישראל הולד פגום לכהונה נלמד בק"י מאלמנה לכה"ג, והגמ' ביבמות מ"ה ע"א הרי פריך מה לאמנה שכן היא עצמה מתחללת ומשני דגם נבעלת לעכ"ס מתחללת [אין להוכיח מהא דמה שהולד חלל הוא מפני שהיא עצמה מתחללת, דאשכח דטורכא מיהו הוה דשאני אלמנה לכה"ג דחמיר פסי שכן מתחלה כביאתו] ומעתה דיו לבא מן הדיון להיות כגורן ומה אלמנה לכה"ג שנתעברה באמבטי אין הולד חלל כך גם בנתעברה מעכ"ס, ונמצא שגם אשת איש שנתעברה מעכ"ס עיי"ה הורעה מלאכותית כיון שהאשה עצמה אינה מתחללת בכך אין הולד פגום כלל לכהונה, וגם פשוט הוא דאינה נאסרת בכך על בעלה כיון שלא היתה כלל שכיבה איש ואפי"ל דעת ר"ח כהן בחש"י ס"י ח' שחלק על הרמ"א ואסר בנבעלה לשד"מ"מ האם דליכא כלל שום שכיבה שפיר מודה דמתחת.

אולם אף דהחשש של שטא ושא אחותו מאביו לא שייך בעכ"ס דאזני מתחם כלל אחריי, מ"מ עדין נשארו שתי החששות שאמרו בגמ' יבמות ס"ב

הרב שלמה זלמן אויערבאך

קס

ירדע שכבר הוכרע הדיון דעכ"ס הגא על בת ישראל בין פנויה ובין אשת איש הולד כשר ואין צריך גירוש, ראה באוה"פ ס"י ד' אות י', אך פסק השו"ע באוה"פ ס"י ד' סעיף י"ט שהולד פגום לכהונה ונמצא דיש לחשוש שגא חלל בת והתנשא לכהן באיסור, ואף שהרי"ף והרמב"ם פליגי וס"ל דכשרה לכהונה כמבואר שם בשו"ע ובאוה"פ סעיף ה' מ"מ כתב העמודי אור כס"י ג' אות ח' דכל הטעם הוא משום דהרבה דברים נאמרו לסתור הקל וחומר שלמדו בגמ' מאלמנה לכה"ג שאין איסורה שיה בכל ואפי"ה בנה פגום לכהונה זו שאיסורה שיה בכל אינו דיו שבנה פגום לכהונה, הוא דלגבי עכ"ס ודאי דהק"י הוי רק אסמכתא בעלמא לפי דברי הח"ס בסופ"ק דיבמות דביאת עכ"ס בישראלית ביאת היתר היא מה"מ, ומו דמה לאלמנה לכה"ג שכן שניהן מותרות הוא מותר עליה והיא מותרת עליו משא"כ עכ"ס הגא על בת ישראל אין האיסור אלא עליה אבל הוא ודאי אינו מותר, ולכן כתב דכל זה שייך רק בפנויה אבל באשת איש דאיכא איסור מיתה מדאורייתא וגם הוא מותר על כך הרי קם הק"י ללימוד גמיר ומנין לנו להקל ועיי"ש שכתב שחזקת מוכרעת דבאשת איש לכו"ע הכן או הכי פגומים לכהונה.

אלא שאעפ"כ לענ"ד דבהורעה מלאכותית אפי"ל באשת איש גם להשו"ע אין הולד פגום עדין בהלקח יעקב ס' כ"ד אות י"ד ט"ז שכתב בפשיטת דמ"י לביאת עכ"ס דנתחללה בכך וגם הולד פגום לכהונה ואין דבריו נראין לענ"ד] דהנה דבר זה מסתבר דגרושה שנתעברה באמבטי מורע כזה אינה מתחללת בכך כיון שכל הענין של חללות הוא דבר הנעשה בנזף האשה ולכן בעיני דומא שכיבה אדם, ואם שכתב מחלל גרושה כביאתו אף אם בעל ולא קודש דלדעת הרמב"ם ל"כא כלל איסור תורה [עדין קצת בטעם הדברים בשלמא הענין של זונה מבואר דלא תלי כלל בביאת איסור אבל לענין חללות מנל, ועדין במנ"ח רס"ז דמשמע שסובר דאיכא איסור תורה גם בבעל לחור ולא ידעתי מנין] היינו משום דס"ס נבעלה למי שאסורה להתקדש ולהיות לו לאשה, משא"כ בהורעה מלאכותית, וכן כתב הב"י אהבה בפס"י מאישות להוכיח לענין נתעברה באמבטי מהגמ' בהגינה עיי"ש, וגם נראה דכיון שאם רק נכנס הזרע לזונה מתוך האמבטי ולא נתעברה ודאי דאינה מתחללת, וכיון שכן מהיכ"מ גימא דעיבור והיוון גורמים חלל [והאיתי באוה"פ סוף ס"ס ל"י שהביאו מהאליף לך שלמה שהסתפק בכך ואז הספיק תה"י לענין בן] אך מה שיש לדון בזה הוא דהיון לומר דאף שהאשה אינה מתחללת, מ"מ כיון שהולד נוצר מכ"ס פגום ונדרשה הוי שפיר הולד חלל וכדאמרו כ"י לענין ממוות כיון דגם כאן לא נמצא איסור חליא מלוא וכדאמרו שכתב האב על הגרושה מחלל אותה ואת זרעו אע"פ שרק בעל ולא קידש, ונלע"ד ראי' ברורה דאין הולד חלל, שהרי מבואר ברמב"ם (שו"ע אבר"ע

40

דיווי בהיותו ואינה מחללת כלל את האם אפשר שהולד שמיטת שפיר אחר אינו שהוא כהן כשר ואינו חלל. כמו בישראל שבא על חללה וכו' אין שלא הייתה בראת איסור אין הולד חלל ועיין בזה באמרי משה סי' י מה שהביא מנהגון מוהר"ם ז"ל וגם נהבאר לעיל דמה שעכ"ם ועבר מוסלים הוא רק בביאה ממש ולא בהורעה גרידא. ואע"פ דהמוס' ברכמות סי': קרי ל' לביאה עכ"ם ביאת הימה אפ"ה אינה נאסרת אלא הייתה בראת ממש, וכיון דלא קרי' ל' כרב הוה לענין נשים המסוללות עיי' ברכמות ע"פ צ"ח ובמוס', כמו כן גם בנר"ד לא נעשית זונה, ומוכח נמי הכי מזה דמחללה מכת ג' שנים אינה נאסרת אפ"י ביום האחרון אפי' דחורע אינו מתקלקל ושוחה בגופה עד למחר ונמצא שיש בקרבה זרע פסול והן אמנם בקטנה אינה מתעברת אבל מ"מ אי אפשר דגדולה נאסרת גם בהתעברה באמבטי ששום הוא שדק מחמת הורע מ"מ אי אפשר אלא אין שום סכא לחלק בין נתעברה ללא נתעברה, וכיון שכן אפי' דאינה מתעברת מ"מ הרי זרע פסול נמצא בגופה גם לאחר שהיא כבר בת ג' [ועיין בחלקת יעקב שם אות כ"א והשקטות שהיהיא דבהורעה מלאכותית אינה מחללת מזה דיוא דמחללה מכת ג' שנים אינה נפסלת מכהנה, והשיב לו ע"י הגאב"ד מאנאווען מפליסא דשא"י קטנה דהוי כנותן חש"ז למך פיה או למך עינה, אולם לדברינו שפיר מוכח מזה שיהא שחורע נשאר בגופה גם לאחר שכבר מלאו לה ג' שנים] ומוכח מזה דרק ביאה פוסלת ובמחללה מכת ג' כיון דבשעת ביאה כנתן אנבע בעין דמי לפסול גם אח"כ הייל כפלטת ש"ז באמבטי דאינה נאסרת.

ונראה שלפי דברינו משכחת שפיר כהן שהוא ממזר ואפ"ה אמו אינה לא זונה ולא חללה. כהן כהנת שנתעברה בהורעה מלאכותית מאחיה כהן, דלפי' דהקדמים הולד ממזר כיון שהוא בלול ומורכב מורע של שני מינים ואסורים זה לזה משום ערוה וחיוב כהן, אבל מ"מ כיון שאמו לא נאסרה אין הולד פסול לכהונה — וזהו להטובים דעצם הממורות שבו מפקיעתו מקדושת כהונה — דהרשב"א בתשו' סי' אלה ר"א כהן בכהן שבא על אחותו ונתעברה מביאה ראשונה דאפי' שאין הולד ממזר אפ"ה פגום מיהא היה ומבואר בגמ' 'במות מ"ד ע"ב דגמרינן לה בכל וחומר מאלמנה לכה"ג ואמרינן נמי שהיא עצמה נאסרת משום זונה ולפיכך הולד פגום וה"ז הרי אמו נעשתה זונה, ועיין גם בריסכ"א ר"ס שהא על יבמתו שכבת לבאר דברי רש"י שם דלא משכחת כלל ממורת כהנת. כיון דאמו הייתה זונה ונפסלה מן הכהונה וכן החרמה כהן של ממזר כהן שלא כן זונה חלל לכהונה", והאחרונים האריכו למצוא ציורים של ממזר כהן חללה היא פגום, ואילו לדברינו שפיר משכחת ממורת כהנת שאמה לא זונה ולא חללה וכדאמר כהן שנתעברה מאחיה כהנת ע"י הורעה מלאכותית, ועיין בקובץ הערות

ע"פ שמה אשת אחיו מאמו ויוצא את אמו לשוק [כי החשש הרביעי של שמה יסבור את יבמתו לשוק והאי לא שייך כאן] ונראה דהחשש שיוצא את אמו לשוק לא שייך בנר"ד, שהרי הנהיג הוא באשה כשרה שבאה לפניו לישאל אם מותר לעשות כן או לא ואינה רוצה כלל לעבור על דברי תורה, וכיון שכן מותרות נחשוד בה שתינשא לשוק בלא חליצה, ואף דפעמים שהיבם קטן אי נסע למדינת הים וכדומה ככה"ג שלא מוכל לחלוץ ואז אפשר שלא מוכל לעמוד בסניח והינשא אח"כ לגלות האמת שבה הוא לא מבעלה אלא מעכ"ם. מ"מ נראה שמתבטל שאין אנו יכולים להוסיף על גזירות חז"ל ולא מצוין דחיישי להכי אלא כבה"ג שכך הוא האמת דלא ידוע ממי הוא הולד אבל בכה"ג שהאשה יודעת והיא אשה כשרה מוכן לנו לחוש מעצמנו גזירה לחוש דשמה מתבטל לגלות הדבר וגם לא מוכל לעמוד בגזירות ותנינשא לשוק בלי חליצה, הרי כללוא הוא דבגזירות חז"ל אין לנו אלא מה שגזרו בפירוש ואין להוסיף גזירות שלא נכרו בש"ס, וגם כהנהגה להחשש של שמה יחלוץ אשת אחיו מאמו, והיינו דשמה מתעבר אח"כ ג' פעמים מבעלה ויבוא זה לחליצה ופסולתו לשוק בלא חליצה מאחיו מן האב, גם בזה נלע"ד דכיון שהבעל והאשה יודעים ואפשר נמי לגלות הדבר לב"ה, וגם רחוק מאד ולא שכיח כלל שמתעבר מבעלה זה ששהתה עמו כמה שנים ולא ילדה, אין זה כליל בגזירות חז"ל, ורק בגוג להחשש של שמה ישא אחותו מצוין שפיר דחשו רבנו לשמא ישתבח הדבר ואמרו דלא ישא אשה במדינת אחרת אבל לא לענין חששא דיהבה לשוק ובפרט בכה"ג דנר"ד, אך זאת למודעי שלפני ההורעה צריך הבעל לפרוש מאשתו ג' חדשים וכן כל הימים שמתעסקים בהורעה — שה לוקח לפעמים עד ששה חדשים — עד לאחר ג' חדשים מההורעה האחרונה [ומותרין שפיר כל הזמן ביחוד כיון שיש לה היתר לאחר זמן] אולם חובת הפרשה של כ"ד חודש מחמת דין מעוברת ומניקת תברו כבר נהבאר דלע"ד אין לחוש לכך.

וכמו כן נראה דאם האשה היא כהנת או לוייה שפיר יהי הולד כמותה אפי' שהורע הוא מעכ"ם כמבואר בפרקות מ"ז ע"א, ומה שאמרו שם בגמ' דכהנת לא משכחת שהי' כהן משום דכיון דנבעלה לעכ"ם הייל זה ונתחללה היינו משום דלא נחת חכם בגמ' להתעברה באמבטי דהוא מלאא דלא שכיחא [מסופקני בהורעה מלאכותית מכהן כשר לחוד אשה חללה אם בעל הורע עובר בכך על הלאה של לא יחלל זרע, דהיי שאל בא עליה אבל זרע מיהא חילל, ועיין בחדושי רבנו חיים הלוי בסוף איסורי ביאה, אך גם אפשר דבה"ג שהאב אינו חלל ורק האשה חללה מה שהולד נעשה חלל הוא רק מפני שגזר מביאה כו שמתחללת את אמו ולכן אם הוא כמותה ונעשה חלל, משא"כ בהורעה מלאכותית

גמורה והולד נכחה מתחלת ההריון ואפ"ה סובר ה"ד דמה שצריכים להמחין ג' חדשים אין זה דוקא משום שמא ייבם אשת אחיו מאמו וכי' (הטעם של שמא ישא אחותו מאביו ודאי לא שייך ועיין בהמחנה ל"ז ע"א בתורה צריכות) אלא כל החיוב להמחין הוא רק למען דעת אם אביו עכרים ונורע שלא בקדושה או ישראל ונורע בקדושה אע"פ שלדינא בלא"ה הוא ישראל כשר וליכא כלל שום נפקא, וא"כ אפשר למשום האי טעמא נופא יש לאסור הורעה מעכרים כיון שהכלל כולל יסעה לחשוב עליו שהוא דוע קודש, אך אפשר דגם זה חשיב כגורר חרשה שלא נוכח בשי"ס ואינה כלולה בדין הכהנה, אבל מ"מ ברור הדבר שאין הכעל יכול לטעון נגד אשתו דאפשר דאפשר בהורעה זו הנקראת בשי"ס הורעה שלא בקדושה, ועיין גם בס"ז י"ד ס"י קצ"ז כבא עליה בעלה נכדתה דמחייב להמחין לדעת אם נתעברה באיסור, ואף שרבו החולקים עליו מ"מ בנ"ד צ"ע, ומהו יש לחקור במצי ענד וחצי כן חורין דכופין את רבו לשחררו, ומבואר דמשום צערא ודידה שאינו יכול לישא אשה לא היינו מחזיקין לעבור על צעה ולשחררו ורק משום טעמא דלא הוה בראה, לשבת צרה, ולפי"ז צ"ע אם בוח"ז שהורעה מלאכותית הוא דבר המצוי ישתנה הדין הואיל ויכול שפיר לקיים מצות שבת ע"י זה שאחת השפחות מסכים להתעבר ממנו באופן מלאכותי.

מסקנת הדברים

- (א) מותר ליקח מורע הכעל ולעשות הורעה-מלאכותית באשתו גם ביום נדחתה אם אי אפשר בזמן אחר, ואין בזה משום הוצאה דוע לבטלה, ומסתבר שהולד מתיחס לבצל הורע חשיב כבנו לכל דבר, והוא בנו ודאי ולא ספק אם נעשה ע"י רומא נאמן, אך נכון יותר להקפיד לא לעשותה אלא בפני שנים.
- (ב) יש להסתפק במי שהכניסו מורעו לתוך רחם אשתו ובתוך ב' או ג' ימים מה בלא בנים אם אשתו חייבת בחליצה או אם נתעברה מאותה הורע, ויורה בן כיין שקליטת הורע הייתה לאחר מותו גם מסופקי אם האיש יכולין לעכב זה על זה או לא, וכן אחר את השני להורעה מלאכותית, וכמו כן יש להסתפק בכך הנולד מהורעה מלאכותית ואם נימול לשמונה גם בשבת.
- (ג) איסור גמור להורע מורע של איש אחר לתוך אשת איש שמא ישא אחותו (וכי', וגם נראה שהולד הנולד מהורעה זו הוא ספק ממון, אולם אין ההורעה חשובה כגמור, ואינה נאסרת כלל לא לבטלה ולא לזו שנמנעה מורע, כמו כן אי אפשר כלל לקיים מצות יבום ולחקים שם ע"י הורעה מלאכותית.
- (ד) אם הורע הוא מנכרי אף שמונעו מאד לעשותו, ואין ספק כי טעם האכ צפון כבד' וגם ה"י, הורעה שלא בקדושה, אולם מעיקר הדין אפשר דלא

ס"י מ"ד, ובס' אמרי משה ס"י י', ועיין גם במנ"ח מצוה רס"ד שמהם על כל המגוללים שסוברים דמאור אינו כהן וסובר לדינא דנקרא שפיר כהן.
והנה הרשב"א בתשרי ס"י כ"ז הביא שהרב ר' יצחק הצרפתי ז"ל הקשה על זה דאמרינן בתר"כ פר' אמור יאמר לאמו ולא יאמר לאביו מה חל' לאביו, אילו כן הייתי אומר מה אמו בידוע אף אביו בידוע, אביו מחזקה מנין חל' לאביו, והקשה דליטמא לאביו ממנ"ס אי אביו הוא שפיר מטמא ליה ואי לאו אביו הוא אי"כ ממון הוא ואינו מחזק על הטומאה, ועיין בעונג יו"ט ס"י ק"כ שהוכיח מה דכיון שבא על אחותו ונתעברה מבואה ראשונה דהולד חלל לכוונה אע"פ שאמו לא נתחללה, דאל"כ כיון דבהך ס"ד ה"י אמרינן דלא אולין בהך רובא והישינן דלבא לאו אביו הוא א"כ בעינן נמי למיחש שמא אמו יזנה מכהן ונתעברה כפיכא ראשונה שהולד ממון ולא חלל עכתי"ד, וא"כ הקשי נמי לדין דאף אם נאמר בצירוד של העונג יו"ט דכיון שאמו זונה נעשה הולד חלל, אבל מ"מ עדיין משבתה באשת כהן שנתעברה באמבטי מכהן אחר שהולד ממון כהן ולא חלל ואסור שפיר להטמא לבצל אמו, ואף שהוא מילא דלא שכיחא מ"מ צריכותא מיהו הוה ומאי קשא ל"י להר"י הצרפתי, ויהי' מנח מה מה דא נוסא שהוא ממון פוגמנו הרשב"א דוחה לדאיתו של העונג יו"ט נדחית שפיר גם ראי' זו.

ומיהו נראה שאף אם כנים אנו כהן שמוחר לעשות הורעה מלאכותית מנכרי גם באשת איש, מ"מ לענין זה שאם שהתה עשר שנים ולא יורה יכולה האשה לטעון "בעינא חוטא לירא ומרה לקבורה" נראה שאין הכעל יכול לומר לה דאפשר ע"י הורעה מעכרים [ואם כן] חשובה שלמה אבה"ע ח"ב ס"י ד' דפשוט הוא שכיכולה ודאי לומר אי אפשר בכך מזהם כהן, וגם הוכל לטעון שהישישת דבן כהן אם יתגלה לו שאביו עכרים יכעס עליה ויהי' לה למקל חובלים ולא למקל נועם, גם נראה דמ"ש בבהמות מ"ב ע"א לענין הכהנה מקרא דלורעך אחריך דבעינו דוקא שיהי' הורע מיוחס שידיע ברור מי הוא אביו, היינו דוקא בכה"ג שבאמת יש לו אב דאז חייבין שפיר להמציג ג' חלשים כדי שלא לגרום לעצובי'א בחוטא, משא"כ בכה"ג שאביו עכרים דרחמנא אפקרי' לורע', ואינו מתיחס כלל אחריי מסתבר דאין אני קורא בו לורעך אחריך, ברם נראה דחזק טפה שאמרו בקדושין דף ע' ע"ב, אין הקפ"ה משרה שכינתו אלא על משפחתו מיוחסות שבישראל, והא דאז לאו מיוחס הוא, מצינן נמי שאמרו שם לענין הכהנה של גיורת שחייבין להחזיק ביה וזה שנועב בקדושה לורע שנועב שלא בקדושה אע"פ שלענין דינא לית לו שום נפקא [ראה נפיקא] וגם מבואר דאין זה דוקא לאחר שהתגליל לא יכול למחות כשנתגייחה מעוברת] וגם מבואר דאין זה דוקא בגיורת שבמחלת ההריון ה"י עכרים גמור, אלא אפי' בשבייה שהוא ישראלית

הרב מנחם מ. נשר

על שער נוכרה בשנת השנויטה

פרק ראשון

ל

נשאל זה יש לנו ספרות תורנית גדולה. מלבד המשובות של גאון הדור, ודנים גם ספרים מיוחדים על כל הפרטים והדקדוקים הנוגעים בשאלה זו. וכמעט שלא הניחו מקום שלא דשו בו רבים. רצוני להעיר כאן על שלוש נקודות חשובות בענין זה. על יסוד חומר חדש מזדברי הראשונים שלא היה לפני גדולי הדור שטיפלו בנושא זה.

א. בשנת תרמ"ה הסכימו ב"ד של גדולי ישראל בחוץ לארץ להתיר מכירת קרקעות קודם שנת השמיטה לנוי לצורך שעה ע"ס תנאים מיוחדים. כשנתקעורה השאלה שוב בשנת תר"ץ, היו שאסרו לנומי את המכירה, ויש שהתירו קצת בהרחבה ממה שנתנו מקודם, והמכירה הונתה בארץ ישראל ע"י הרבנות הראשית עד היום הזה יחד עם הנאות ארץ להתנהג במלאכות דאורייתא. התיקון של מכירת השדות בארץ ישראל לנומי קודם שנת השמיטה הונסחו של שער המכירה, כפי שנתנו היום בא"י ע"י הביט"דון של הרבנות הראשית בצירוף בתי דינין שבא"י, נחבאר בספר "שנת הארץ לתורא"י קוק; ובספר משפט כהן¹ על יסודות דלולין: (א) שיטת רוב הפוסקים ששביעית בזמן הזה דרבנן, (ב) שיטת הר"זה (והראב"ד קודם שחזר בו, כמ"ש הרמב"ם), שמנהג דורות האחרונים בקדושת שביעית הוא רק ממידת חסידות; (ג) שיטת הראשונים הסבורים שיש ספק במנין שנת השמיטה; (ד) העיקר כדעת הסוברים שיש קנין לנומי להפקיע איסור שביעית; (ה) אין איסור במכירה לנומי משום "לא תחנם" מכמה טעמים

- 1 יש לציין, שכל אלה שהחזירו את המכירה בסביל הכלל הודישו חמור שחזר קודם על שלובי אמוני ישראל, לעשות מאמצים גדולים להסיר ולחזק המושבות והחזרים בארץ הקודש והמקדשים שם שנים במסורות נפש ומחשבים על עצמם לשמור שביעית כהלכה. עלינו להיות להם לאחזקו ואחספן לעודם בחומר וברוח ועליהם ואמר: גבורי כח עושי דבריי. ותי ירחם את עמו ואיצו, ויחיה לה המלוכה ולא נוסדך להיתר מכירה וברכה ה' תחיל על שומרי שביעית כהלכה.
- 2 מהורה ראשונה ירושלים תר"ץ: מהורה שניה ירושלים תר"ץ.
- 3 ירושלים תר"ץ.

הרב שלמה זלמן אורבנבאך

קמ

אסור לעשות כן גם באשת איש, והולד הנולד מהזרעה זו אינו צריך גירום, והוא ישראלי גמור כלי שום חשש ממדות, ואף לא פגום לכהונה, והאשה עצמה אינה מהחללת ולא נעשית זונה משום כך, ואם היא כהנה או לוייה הולד כמותה, אולם חייב הבצל לפרוש מאשתו ג' חדשים לפני ההזרעה הראשונה עד ג' חדשים לאחר ההזרעה האחרונה, אבל אינה נאסרת עליו עד כ"ד חדש לאחר הלידה ולא נהג בוה הדין של מעוברת ומינקת חב"י. איש ראשה שאין להם בנים והאשה תובעת גט, אין הנפל יכול לסעון ואסור בהזרעה זו.

(43)

ר"ם סולובייצ'ניק כתב כשם אביו הר"א (אור המורה 100, 122-128) שמעובדת
שנחגיגה חוץ 40 יום, בנה נחשב ישראל גמור ואינו זקוק לגיור עצמי ולטבילה מדין היינו
רכייה" (יבמות עח, ב). מכאן שאין דין עצמי לעובר קודם יצירה, וכעין המבואר כיבמות
סט, ב שעובר ישראל במעי בת כהן שנחלמה, נחשב כ"מיא בעלמא" עד ארבעים יום
ואינו פוסל מלאכול בתרומה קודם ליצירה. וכן שמעתי מפורש בשם אחד מן הפוסקים
המפורסמים, שאין להתייחס לכיצת הנחומת יותר מאשר כאל חומר סינטטי "תוצרת יפן",
ולכן ולד הנולד לישראלית מתרומת ביצת של גויה אין צורך גירות אפילו לחומרא. (נראה
מש"כ ר"י בן באיר, אסיא, מא, 40-25 הע' 7 שם). אם כנים אנחנו, נוכחת מכאן מסקנה
ברורה: היולדת וולד שנוצר כעזרת חרומת ביצת בתהליך של הפרייה חוץ גופית, היא היא
אימו של התינוק, משום שהחזרת העובר לרחם נעשית חמיד כימים 2-4 אחרי ההפרייה,
דהיינו ימים רבים לפני היצירה.

Rav Shaul Yisraeli

רב סכונ פושיה
לידי הר"ר מנחם בורשטיין שליט"א.

ר.ה.ו.

בתשובה לשאלתך מיום ו' שבס דוא,
לפי המבואר וירוש סמ"כ בתרגום יונתן בן עוזיאל בדבר העברת
הביצה הטופרת של אסתריתנו לאה ורחל ואין הנידול נחשב אלא לפי
שגול ברקתה.

יש לדמוד שאם שמים הביצית שולקתה סאשה, ולו תהא נס אשת איש
של סאן דהן, סאותו זמן שנפרדה סהרמס שאין לה כבר שום שייכות
לאשה ססטנה באה-וההפריה שבאה ע"י פיהו אינה כשום אסור.
בפרט ישהפריה היא נס סטנו ולא באופן ישיר סהבסל, אלא כשיצא
הזרם, וספרה נס סטנו.

מ"כ איני רואה שום הכרח בין שהביצית היא של אישה שאינה בעלת
בעל לבין אשת בעל סטוים.

מ"כ בשאלה שלכם איני רואה בזה שאלה והבחנה.

בכבוד ובברכת התורה

(הרב) שאול ישראלי.

קפר

אכן העזר, וללכת פניה רביה, ס"ה

נשמת אברהם

הפונדקאית, שהרתה וילדה, ואמר לי הג"ר שמואל הלוי ואונר שליט"א
שלרענו אסור מדין תורה לבצע פעולה כזאת לכתחילה וכפי מה שהרא כתב
בספרו שבס הלוי ח"ל שם: אמנם ברור דאעפ"י שלפי עג"ד אין זו מיתה
וכרת, נראה שיש בו איסור עשה גמורה מה"ת, והנה בסנהדרין נח ע"א
ורבק באשתו ולא באשת חבירו וכי' והנה במקרא זה מפורש דרבק באשתו
והיא לבשר אחד, וקאי על הולד הנוצר משניהם כמש"כ רש"י ו"ה מי ח"ל
שורע יוצא מהם שנעשה בשר האב והאם אחד בו עכ"ל, ואי ס"ד דמותר
מה"ת כמעשה הגבלה הזאת הרי אפשר להיות דבוק באשתו ולהיות לבשר
אחד עם אשת חבירו בולד הנוצר משניהם והרי התורה קבעה כן תנאי
הראשון של אישות דאורייתא שיהי' בנשואיהן דבוקות זה בזה וזע יוצא מבין
שניהם להיות האב והאם אחד בולד הנוצר על ידי מי שקבעה לו תורה הדין
של דבוק באשתו ולא באשת חבירו, זה נכון כעו"ה ופסא דקרא ע"י
דרשתם ד"ל, עכ"ל.

וכן אמר לי הגר"ש אלישיב שליט"א ולרענו אסור לעשות זאת לכתחילה
וסעמי שהרבר יגרום לערוביה ויחשבו שיש היתר עם שתי נשים כך
מותר להשתמש בזרע של אדם אחר (והיינו לא מהבעל). ולגבי השאלה מי
נחשבת האם כשהרבר כבר נעשה בריעבר, אמר לי הגאון שליט"א שאמנם
אין עדיין הכרעה בכל הנשוא, אך נראה שהאשה היולדת היא האם ואם היא
גויה הילך יצטרך לגיור, עכ"ל. עוד אמר לי הגאון שליט"א שגם אסור
להשתמש בביצית שהותרמה מאשה אחרת בין אם האשה הותרמה וזה ובין
אם היא קרובה משפחה של המקבלת.

[illegible][illegible]

250

לפי מה שכתבנו יש להוחרג במעבורה, בעובר שמפירים בו מחלה שלא יכול להיות ל'יום אחד' ששולר שידחה מותר להפילו מאחר שדינו כגמל.

[illegible][illegible]

the 2nd
trip is
not really
a trip

שזהו כקטן שגורל דמי.

שהכניסו אותו לחדם אחרת דויד מ"ת שאין מקום לקרחתה לידה.

שנולד אצל אחות אבל כשלא נולד אצל אחות פוטרת הלידה.

ב. אם הראייה מגד תלויה במהלכות אם שובר ירך אמו

אכן מה שהדרכנו מזו שמעוברת שנתה"ר, שנתה"ר וכן

החברות שיש להן אישור להעביר את המידע הזה לא יחשבו שיש להן אישור להעביר את המידע הזה.

ג. הבחנה בין אג לאג – הערת גליון הש"ס

נחשבת לאם אבל בלידה קרוי אינא נחשבת לאם.

ד. העלילה כגורם ליחוס

ר.א.י.ה. ממשלת שנת ה'תש"ח

ה"ר. שלידה הוא העשה א.ס.

המשפט הזה נשאר נכון גם כיום.

לחד גם בלא נתיב, שאף שהיה ידך אמו הנבירה מימי כעת נעשה ידך אמו ישראלית והיה הוא במעברות שנתמיד שאנו צריך טבילה ביון שהוא כעת ידך גזירה, אף שכבר היה ידך נבירה, אכן למד שעובר לא ידך אמו נמצא שצריך גירוש ש לעין אם תיגעל טבילה אמו ישראלית שעלה לו גזירה, ובפשוט תיגעל לו הטבילה ביון שאנו חוצצת, אכן לסברה רעיא למיד אן וזה לקטן מן החרדה לא יקעל גזירות מן החרדה, כיון שבאן אן הסברה שמינו שמתעל לעצמו מניעל גם לאחראים, והיה דיעו כפי קטן שמתבטלן אותו על דעת ביד שלכמה דעת אינו אלא גר מדרבנן.

ז. דין חול המועד

1. לעין יחשה לענין כבוד

ובנוגע לדרשה הדין הדין כמו שכתבנו לעין אסור קרובים לבני עריות, שהעיקר הוא האם והולדת, ולענין פדיון הבן בזה לכאורה חולקין אחר השניה, ואם השניה מבכרת חייב הבן בפדיון, ואיה מוחין שנפסק בנדר סימן שה סיב: "השפחה שנשתחררה וכוונת שנתמיתה כשהו מעוברות ולדו אנפשי שחורחן שלא בקדושה וכלד בקדושה חייב שנאמר פטר רחם בשראלי והיו פטר רחם ישראל, ע"כ, הרי שקדושת בכו כולו בלידה שאו פטר הרחם, וכבר כתבנו שספק חמור בלידה ולד שאנו שלה אם פטר הרחם, היינו שכבר היה לידה בכבוד אצל הראשונה או הדבר ספק אם פטר לאחר, אבל כל שלא היה לידה אצל הראשונה פטר השני שיהיה ליד שלה, אכן אם פטר לראשונה וכן אם הראשונה היתה מבכרת והשניה אינה מבכרת, אם הבן חייב בפדיון, נראה שאם הרצוא חול מדראשונה לפני שנקמו איברי או פטר לראשונה וגם הוא עצמו אינו בכור, ואם הרצוא לאחר שנקמו איברי נפטר והראשונה שהיה גם כפול אחי שנקמו איברי פטר את האם, אכן אם הוא עצמו בכור יש למור שאינו בכור כיון שללא השניה היה נפל נפל פטר מן הכבוד, נמצא שגול אצל השניה והשניה אינה מבכרת.

2. דין כבוד שחוצא חטור מראשונה כפול שחוצץ חתום

אכן זה שכתבנו שהראשונה נפטרה יש להעיר שאם הרצוא העובר כפול באופן שלא נגע העובר ברחם, בזה לא נפטרה הראשונה בראי מהבכרות, הואיל ולא נגע הכבוד ברחם, שכרוב אותו כבוד וכדומה, חרוב ספק אם חולד נחשב כבוד, ואם דובר ספק, ממילא ספק אם נפטרה האם מהבכרות, ומה שחולד אחי לידה זו יהיה ספק כבוד, ומה שלא העיר הפוסקים לחוש באשר שלדה והרצוא הרופאים חולד בכפול שיש לחוש שהיא אחרי בכור חייב בפדיון, עין באביו נדר וידוי סימן מה שהרצוא בשאלה זו, באשר שהרצוא הרופאים חולד בכפול אם חייב הבן בפדיון, ולא כפי להעיר מה הדין בבן שחולד אחי כך אם חייב בפדיון, והענין לכאורה שטוב שהבן השני בורא אינו בכור לכוין שהיה גם הבא לאחר נפל אינו בכור לכוין, אכן סברד זו אינה נכונה ששאנו בא אחי מפליש שלא פטר הרחם שכבר פטר הרחם על ידי חנפלי, אבל כיצא הראשון

לכיון גם יחשים את אבי, וספקות חסוקים שלא כתב חרש זה שפיראזא הבא על הנבירה הנעברה ונמכרת שכן יש אחים מן האם, ויבא שאין חרש מן נדר עין למד לא יחשים את אבי, ויבא לחרש שרת שראל נבער נבירה אן הבן מתחם אחרי אף שערין את מתחם את אמו.

7

מתיחס הוא אתר אביו, אבל אתר שנתמיה מתיחס אתר אמו, שגם הלידה לחד נרמית שתיחס אחיה כל שאן לו יחוס אב.

וכן אפשר לישב למה עבירי הבא על בל ישראל הבן חייב בפדיון הבן לרובים שהם צריך גזירה על פי סברת הגרש שחלדה משראלי גורמת שחושב ממשפחה אומה ישראלית, רק שכר להחיות במצוות צריך גזירה ולכן אתר שנתמיה חייב בפדיון הבן כיון שמתחית אתר אמו, וק"ו הוא, אם מעוברת שנתמיה שחורחן היה שלא בקדושה גורמת הלידה שיהיה ממשפחה ישראל, ק"ו בעבורי שבא על בל ישראל שגם החרו בקדושה שחושב ממשפחה ישראל, אלא שצריך גזירה מכת שאביו גר.

עכ"פ לסברה הנדברת יש לדחות מה שהבאנו ראיה ממעברות שנתמיה שמתחית הבן אתר אמו לנידן השאלה שלכן, בהכנס עובר לרחם אשר אחות הלידה שתיחס אתר האם שילדה, שאפשר שכל שיש לו אם אחת שמתחית אחות, ממילא אינו מתיחס אתר האם שילדה, כמו שהיוס האב מעב שכל יחוס אתר האם, וכן במעברות שנתמיה שכבר אן לעובר יחוס אתר שאין גר מתיחס אתר אביו הגר, וכן אינו מתיחס אתר אמו שעוברתו כיון שנתמיה, רק אז מתיחס אתר האם שחלדה, וא"כ אין לחוביז מה שאנו מתיחס אתר האם שעוברת, אלא אתר האם שילדה, אכן לפי מה שהבאנו מרש"י מגילה שאם של עובר לא נקאת אם, ממילא מתיחס אתר האם שחלדה אתר.

העולה ממה שכתבנו שלעל מתיחס הבן אתר האם שחלדה, ולא אתר האם שעוברת, ואסור באחרות מאם המלדה ומותר באחרות מאם שעוברת, וזה לפי סברת הר"א, באם נצרך סכרת הנתיבות שאסור באחרות מאמו שעוברת ומותר באחרות מרחם שילדה.

1. כשנבירה עברתו והעובר לרחם ישראלית

אכן אם הראשונה היתה נבירה בזה הבן צריך גזירה ואחר שיתמיה יחשים לאמו שילדה לסברה הנדברת אם אביו היה גר, אכן אם היה אביו ישראל שבא על הנבירה ונתמיה והרצוא העובר והכניס לרחם אשר ישראלית בזה לכאורה מסובר שצריך הבן גזירה, שהיה חלדה לחד אינו מספקה לעשות הבן שראל, שהיה מעוברת שנתמיה צריך גם הבן גזירה, ואף שהאב הוא ישראל ממש כיון שהאב שעוברתו היא נבירה נמצא שבעת שנתמיה נעשה העובר גר, אכן לפי מה שהעלה שצין הבן מתיחס אתר האם רק לאחר הלידה, אי"כ יתכן שישאל שבא על נבירה כל יסון שהוא עובר הדי הוא כשראלי שחורחן אין לו יחוס אם עדיין, רק יחוס אב, ואם נאמר כן יתא שחוראל שבא על הנבירה ונתמיה רק האם ולא יחיד העובר, ונשכחת לה שנתמיה האם לא ידעו ביד שחוראל מעוברת שבאופן זה לא חל הגזירה על העובר וכמו שכתב הדוגל מרובת וי"ד סימן רס"ז, שאם לא ידעו הדיד שנתמיה מעוברת חלדי הדין בשאל רכרבי, ונבירה שנתמיה שחלדי ביון זה, אם הלכה ששעבר ידך אמו, נעשה גר ממילא בניור האם, אבל אם הלכה שאין עובר ידך אמו לא נעשה העובר גר עד שכוונתו ביד ליידי, וכל זה נבירה שנתמיה מנכר ונתמיה, אבל כנבירה שנתמיה משראלי ונתמיה הבן ישראל, שחור חורחו כל יסון שלא נפל אין לו אלא יחוס אב ונשעת חלדה הדי אמו ישראלית.⁷

יחוס אב ונשעת חלדה הדי אמו ישראלית, והעובר והכניס לרחם ישראלית שבות הבן צריך ויש לעין בביר הבא על הנבירה והרצוא העובר והכניס לרחם ישראלית שבות הבן צריך גזירה, ומה נבירה שנתמיה שבת צריך טבילה, אכן למיד עובר ידך אמו נעשה ישראל חלדה

44

למדי לאורך אמו — צריך גירוש, אבל אחר הגירוש מתיחס אחר האם שמלד ממנה, וכלה האם לטבל תעל ידי כן לגיר העובר בכדי ורדי גר מן החרה, ולעת הרע"א, להסובר שובין לקטן הוא מורכב, לא ידע גר אלא מורכב.

(ז) שראל שבא על הנכוחה ונתעברה, ונתעברה מעוברת, יש סברה שתכן ויתחם אחר אביו אביו, מהמסקים נראה שאינו מתיחס אחר אביו.

(ח) לענין בכור, אם השניה מנכרת חר הוא בכור וחיו במידן, ולענין אם פטר לראשונה, אם הוציא אותו מהראשונה לפני שרקמו אביו או פטר לראשונה, ואם הוציאו ככלי שחצץ בינו לבין החדם אינו פטר לראשונה.

(ט) רמב"ם שהוציא נפל ממנו אמו ככלי שחצץ בינו לבין החדם, כשתלד אחר חר הכן השני בכור.

(י) הוציא עובר מהחמה והכניסו להחמה אחרת דין תולד לענין בכורה כדרך שכתבנו לענין בכור ארם וולת לזה שבהמה נפטרת מבכורה גם בילדה ולד שאינו מורכב.

(יא) לפי האמור באות (ז) כי תולד מתיחס אחר האם הולדת, כל שכן שהוא חרין ביהניק מבחנה כאשר גם העובר נעשה מחוץ לגופה של הראשונה, אמנם אם העובר קובע אמהות עדיין יש לענין בדין יתעק מבחנה.

על ידי הוצעה נמצא שלא פטר החדם כי אם השני הבא אחריו.

אכן מנעם אחר אין השני בכור לבדו, שלא עדיף מבא אחר יוצא רופן שאינו בכור לבדו. וטעם חרבר, כיון שאינו בכור לחלה שאינו ראשית אנו, גם אינו בכור לבדו, וכמו שנכתבנו בפני יד סימן שה סק"ב, וא"כ זה שבא אחר תולד בחצצה לא עדיף מנולד אחר יוצא רופן, ומנעם זה לא חעיר על מי שנולד על ידי פקעת של רופא שהבא אחריו חושב בבכור לבדו, אמנם כל זה בשיעור הראשון ח"י, אבל בפל שיעור אחר רופן, הבא אחריו בכור לבדו ובכור לחלה, כך פסק בחידושי רע"א ויר"ד סימן שה בפל שיעור אחר רופן, ולפי"ז יוצא שגם הנולד בכמה הרמב"ם אם אחרת, אם הוציא אחריו ספק בכור לבדו. ולפי"ז בהוציא העובר מהראשונה לאחר שהוציא אחרת, אם הוציא אחרת באופן שהיה חצצה, יש לענין, אפשר לומר שהבא אחריו מהראשונה אינו בכור לחלה שהרי הראשון היה בן קיימא, אך שחיונו בא מבח השני, אי"כ גם אינו בכור לבדו, או שראשונה כי מה שהבא אחריו אינו בכור לחלה הוא בגלל שסוף סוף נולד הראשון אף כי נולד לשני, והרי זה בהוציא נפל מאשה ואחר נולד לאביו בן מאשה אחרת וחזרה הראשונה וחולידה בן, שמתכר שהוא בכור לבדו.

ה. דין בחמה מועברת לענין בכורה

ובענין שהוציא עובר בחמה והכניסו להחמה של בחמה שניה כזה לכאורה דומה לכל פרישיו לפיריו הבן, וולת חרין שאשה אינה נפטרת מהבכורה רק בילדה ולד מורכב, ואילו בבחמה כל ללד פטר וכמו שנפסק ביר"ד סימן שטו ס"ז, ובדין שהבאנו לעיל במע"א בהפילה ולד חרין ורופן ואחר ללדה בן שהשני בכור לבדו לא נכתב לו אם כן חרין גם בבחמה, כיון שמה שבהמה הבא אחר יוצא רופן אינו בכור אינו מנעם שנכתב באשה, ששם חטעם כיון שאינו בכור לחלה וטעם זה אינו שייך בבחמה, ובע"כ שיש שם טעם אחר, וטעם זה שייך גם כשהראשון היה נפל.

ט. סיכום

יוצא מחוץ המאמר:

(א) הגדרת נפל עובר שהוא במצב שאינו יכול להוליד או שאינו יכול לחיות שלושים יום אחר הלידה, ואין תביל אם חסונה לזה שאינו יכול להוליד בא מבח חולשת האם או מבח חולשת העובר.

(ב) נפל דנו לא כמות, שאינו מטמא, ולא כח, שאין מחללים עליו שבת אפילו לא לסלסלו ולא להאבילו, ואם מותר להרעו בידים לא נפטרש בפירוש ריש להקל בהפלת עובר.

(ג) עובר שמת, אין אומרים שנכתב שמתעלם היה נפל.

(ד) אם נעשה מעת ההריון, ואם, ולעת רע"א נעשית אם מעת ההריון והגר"י ענגל הוציח מרשי שאין נעשית אם רק בלידה.

(ה) אם שהולידה אב לא היא עוברת, מתיחס חולד אחר האם הולדת לענין איסור חיתון בקרובי האם הולדת, אבל מותר בקרובי האם שעוברתה, ולעת הרע"א יתכן שאסור גם בקרובי האם שעוברתה.

(ו) אם נעשה עובר במעי נכירה ונולד מאם ישראלית, למדי עובר חר אמו — אינו עיר גירוש.

50

ופרשי: לא חולצין ולא מייבמין דצד ייבום מן האב הוא והני אף להם אב דרע מצד ברתיה. אבל חייבין ברת, משום אשת אב מן האב שהיה הוא כשראליה שוליה בנימ, ע"כ. ועד אחת ההם צד, א, ג, שורה לידתו בקדושה חורוה שלא בקדושה יש לו שאר אב ואין לו שאר אב. ופרשי: דיה נשא אחות מן האב, שעתידה בחייתה נתי, וצדא, ואע"כ רצאנו אחותו הוא ובסקון שעתיד דמי, גזירה דלמא איז למינסב אחותו שעתידה אחיו, דבחייה אינא ברת דלדת שניהם בקדושה ואחותו גמורה מן האב הוא כשראליה שוליה בן ובר, ע"כ. ובראי גזירה דיה אחת לשעתידה בדידותה מעוברת — בקטנה שעתידה ברת דמי, וא"כ לפני שנתמיינה היא אדם אחד ולאחר שנתמיינה היא אדם אחד, ואף עוברת ברתם גזירה הוא בבטן אחת ולאחר גזירה הוא בבטן של אחת, ובכל זאת כל דיע שאר-אב קיימים עליו מהותה, אלמא שם אב חל על חולדת ולא על בעלת הבצית. וכן כתב רוס' במסכת כתובות יא, א, דיה מטבילין, בהמשך דבריהם, ויל: "חורא, דאמרין בסנהדרין סח, ב, גבי גול דבר אב אין לאיש גואל, איש אחת צריך לחזור עליו אם יש לו גואל אבל קטן או אחת צריך לחזור אחיו, משבחת לה גר קטן מהותה, במעוברת שנתמיינה כדאמרין בפרק העל (בבבא ער, א), גזיה מעוברת שנתמיינה בנה אין צריך טבילה דחיי גר מהותה דשראלי גמור הוא ואות ליה ממון מהותה כגון שוים את אמו, ואז אחת צריך לחזור עליו שאין לו יורשן שאינו מוליד ואחיו מן האב אינם יורשים אותו. ע"כ. הרי שכתב רוס' שהוא גר ובכל זאת יורש את אמו ובכך עמד הרש"ש על דבריהם מנן להם שוים את אמו אם הוא גר, ובתב החלל מוכר הגמ' נימנית חגיל דמוכח שיש לו שאר אב וא"כ הוא חייב שיוורשה, למדנו שהחלדת אע"פ שאינה חורוה נחשבת לאם לענין שאר-אב ולענין יורשה.

ב. גזירה שבתה גז ומשוחחררת שבתה עבר — אין חלודה קופעת

אלא שלכאורה יש לעדות בזה נגזא נגזא, דאמרין להם אחא דרבא דאמר: גזירה מעוברת שנתמיינה בנה אין צריך טבילה, ואמאי אין צריך טבילה, הוא כולו חתנין ומשני: שאני עובר דריתו ברחייה, ופרשי: ולאו חתנייה הוא, חזקין ואף העובר גר משני שחטפלה היתעלה גם לו, אבל לילי שעתידה לו טבילה היה העובר נשאר גז, ואף בלדתו אע"פ שאינו נתינה ושראליה היא, בזה היה גז.

וכן כתב רובל מוכרבי ויד' ר' רסח, פיע, ג, על דבר המכתב: "כחית שנתמיינה והיא מעוברת בנה אין צריך טבילה. ויל: יאס דיעו חבידי בשעת טבילה שהיא מעוברת חייב פשיט: אבל לא לא דיע בזה דין שוים מעוברת יש לו בזה ארכות דברים ותלא באשלי ברב, ואין כאן מקום לאורכי, ע"כ. הרי שלעלת מקצת רבנות מעוברת שנתמיינה בנה חתני הוא גז, ועד גרסין במסכת קידושין סח, א, "האמר לשחטו הרי את בת חורין וחלד עבר, חלד כמותה דבר ר' יוסי הגלילי, והכנסים אומרם: דבריו קיימים, ואמר רבא מאי טעמא דרביא, דכתיב: האשה מלידה חיהה לארונה פשיט: "במון שהאשה לארונה חלד לארונה, אין אשה לארונה אין חלד לארונה, ופסקי דהמביב פ"ז מלכות עברתו ה"ל ה, ובשרי' ויד' סימן רסח, פיע, סא, בהנבנים, שהיא בת חורין וחלד עבר, הרי שפושט שאשה ישראלית יולדת חלד עבר, ולא אמרין הואיל וחלדו עברה אף חלד כמותה.

חרב אברהם יצחק הלוי בלאב

מיתר אמו של ילד, החרוה או חולדת

ראשי פרקים

הצגת השאלה

- א. חלדה בקופעת יחוס אם — ראיה מעוברת שנתמיינה
- ב. גזירה שבת גז ומשוחחררת שבתה עבר — אין חלדה קופעת
- ג. המכה כן יחוס העם — חורח, וקרבן משפחה — לידת
- ד. חלדה בקופעת אסדות חדות — חורח על קופעת רצא
- ה. מלדת של כן מעוברת שנתמיינה — ביאור שעת חתונה
- ו. קרבן האומות שולחו לפעוברת שנתמיינה לענין עדות
- ז. מיתר יקפצת אבי הקפצת אבי — לענין יורשה ועוד
- ח. חלדה בקופעת יקפצת אבי — לענין עדות וחיות — מחלוקת בי ושרד
- ט. מיתר יקפצת אבי הקפצת אבי — נחשכ בפלו אב או אב
- י. אפשרות ב אבות אין לא ב אמהות
- יא. סיכום

הצגת השאלה

לעת האחרונה קרה שאשה ילדה חלד אשר שלבי החתונה והראשונים נעשו ברחמים של אשה אחת, ויש לדון מי נחשבת אמו, הראשונה, כי בה החתילה החתונה או חלדה שמתחמה יצא העובר, והאם יש חולד אם העובר העובר בטרם מלאות ארבעים יום לעובר, שדין כמא בעלמא, כמבואר בגמ' בזה לא, ולכן יתכן שלא חל שם הראשונה עליו, או שהעובר לאחר ארבעים יום שיש לו שם עובר, ובכך חל עליו שם חורוה, או דלמא, הואיל וסוף סוף ילדו בר קיימא נא ממנו השעה לכן בנה יקרא, וישנה אפשרות שלישית, שפא יש לו שתי אמהות, שאלת האמהות נוגעת לכמה תחומים: א. קודמת אם ליוחסין ואיסור נישואין, ב. דין קהל ישראל או גז (כאשר הביצית נחשבת כמאה תחומים: א. קודמת אם ליוחסין ואיסור נישואין, ב. דין קהל ישראל או גז, פסולי עדות מטעם קרובות אב ועוד, ובכך נשאו ונתנו בדבר חכמי הדורות האחרונים עד לפנותי ממש, ואמרתי אעלה את חניני אשר חנוי ויבקר שמו, ואע"פ שיש דברים שנעשו בהם קמאי.

א. חלודה בקופעת יחוס אם — ראיה מעוברת שנתמיינה

והנה מצאנו במסכת יבמות נז, ב, במשכ בקרה כוח, דגרסין דהם: "שני אבות האומות שורדת חורחן שלא בקדושה לידתו בקדושה לא חולצין ולא מייבמין, אבל חייבין משום אשת אח".

51

[illegible]

הח. חלילה בקובעת "תקצת אם" לענין ערות וערות – מחלוקת בי' וש"ך

ומאכן יש לחדון דבר השיך ביידי סמן רסט ספין שדך ואם רק תאמרים שדומת החרון שלא בקדושה לולדתו בקדושה הריבם משום אשת אה. אל אחר שלדך קר וחשוי נולד כילו בקדושה אין בום איסור אשת אה. ודיק השיך מדבר המתיר (שכתב תאמרים) וילך בביא שכתב דלדורא ללא דקאן. וסיים השיך ערמלעני והמחנכים ובמיד מולד' אשתו' ביהא משמע דלדורא ביהא דקאן וצ"ע. רמ. והדגל מוכרח מן הגוף עליו השיך איכמא צ"ח. א. כתב מפורש ד"ר נשא אחרות מן האם, ונשא אחרות שלדיתה כולה בקדושה ויפה כרת. דלית שדורים בקדושה ואחרת גמורה מן האם ויזא כשראשית שלדיתו כן ובה. עכ"ל.

וכן כתב הרמב"ם בהלכ' מלכים פ"ח, הל' ה', שתמר הורחה שלא בקדושה ולדתה בקדושה וזוהי אותה אבשלוס מאמו, ומותרת לרנשא לאמנן ע"כ. הרי שאבשלוס ותמר שלא היו

לסבל (ובאמת יש שישחח בואה בחיים). רייד (בנבמות מזה), שרק מעוברת הלדה בה תעלה טבלתה לגור את הבה אבל אם ללה כן אינו גר, ולשטנים עיני ציל חלומי, בנבמות צה, א, סוברת כי עובר לא ירח אמו ולפניך דנו אינו אלא בבה, אך חוסי, רייד עצמו אינו סובר כך, ובתתו כנראה כפי שסובר הרמב"ם (ע"ש). וא"כ סובר הרמב"ם שאף עובר לא היה יכול להכנס לחדות עיני שבתע אינו עול, אולם הואל הווא וכו', סדר הנרות מחיב מלה תחלה, אלא שעת מנה דאיו חסדר מערב נפיקר נגמרה גרחתו של העובר בטבלת האם ולכשירא יהיה יהודי גדול שנימול כנראה מזה. ודיוק, והנה באנו מלואים ט"ו, ס"ט, וס"ז, יג סקיד, פשוטא היה דאם עובר לא ירח אמו, נבאמת טבלת אמו מניעה לעבר מרחן עצמו דהנו בה קטן שיוכל למחות בבולתו, כדאמר רב יוסף (בתורות יא, א) גר שיהטטבל אותו על דעת ביטח הדמיון ויכל לסיחא, ובתוך כך קשיא ליה אלא דמרתה רבא (בבבא מה, גר אגד) ונזורה עריכה להמרחן שלחא פקדשה, ואם נאמר שדמות שלא בקדשה ויכל לסיחא לכשינשא, מאי פקשה רבא, ובראיא פנינן הבחנה ליעי אם יכל אמהות שלא באר, ועוד הקשה, ראיתא בבבאמה ע"ה, א, מאימא שמתעברת עתהנניה כנה עני הוי, רכחתי אשר וילורי וספרתי: "לממור הכל ליהד דמגרות ואילך הוא דאם חא, ע"כ, והמחר ואמרנן שהולד גר פגנו עצמו הרי הוא דור ראשון לזירות ומרת חשבו שני, אך לאמור לעיל לא רק הראיה סובר שמולדת מאם והיחיד, ולפניך הדגיל לא יכל לסיחא, ומכאן חושב מדבר הוא מצד שני ולא ראשו ד"אשר יחולקו להם" כתיב מציא שלכל הדעות נגמרה הדעות כבטם נחלד הולד ולדה בלבד מספיק לתת ששם אמרוהו על האם לזכר דין שאר אם ודחתה וכו'.

1. קרבת תאומים שגולדו למעבדה שנתגייסה לענין עידות

מעתה יש לנו לזיון מזה דין העליון הזה עזרת לקרוב משפחת המלוכה הזה הדבר יוסף כהרצון המשפט סימן ל'. (והבאנו דבריו בסמיע שם קס"ט) נוספת בהורחן שלא בקרשה לזיון בקרשה וילדה האומים אי גם זה מקור גרים וכשרים לעזרת אחד על השני כמו ששני אחים גרים שנתנוהו כשרים לעזרת זה לזה. והשני שם סקין כתב: ולדוד אין כלל ספק. כיון דמסקולו לעזרת זה ואחיס וחיבים על אשת זה כרת, אלא קרובים הם מדאחיאתו. וא"כ משיא דמסקולו לעזרת זה לזה. והבאנו "באר היטב" את דעת אלה וספקי דמה שכתבנו (לצ"ד של הספק) של אשתו דדוד קרובים. כי קרוב משפחה אם פסולים לעזרת רק מדרבנן כמבואר גם זה בגמ' אפי"ה. ב' גזירה שלא כעשרים לקרובי אב. אולם גברים מסויים פסולים לעזרת לזר משפחת אב. ונספק הניי האם שראל אחיה שש לקרוב משפחה אם או דילמא אולתו בחייוהו פסולת לעולם לא תמצא פסולת עזרת מהחיתת. עפ"י (נ"ע) ודבריו לסיני ב'. אכן מזה"ב לא משמע שדוד מקור הספק מזה גם שלא חילק בשולחנה בין פסול קורבה אב לקורבת אב.

ד.ד. מרתו "מקצת אב" ומקצת אם" לענין וירשה ועוד

אלא נראה על פי דברי שו"ת הר"ר אבי' לטור אה"ע סי' א', שחקר על דברי הירושלמי המובאים בח"ס מסכת סוטה מב', כ' ר"ה מאה פנ"ו, שגולית דידה בן של מאה איש, ישמכלם נתעבדה אמו

ס'נח'מ

וידאנו אמיתות נהרתי ויחביאנו.

ע. מחר "מלקצת אב" ו"מלקצת אם" דינו ככולן אב או אם

זרתי:

אפשױט פ' אבות אן לא פ' אמהות

אם נאמר שממדה תשיך לעיני אה ואהתי, יש לספר שלעולם איך לעלות ולא גר מעלותו זה עי אהוה.

להעשות כמעברה. גם אם נאמר כי חורמות האם המגולגלת בעתה עולה על זו של מעברה, עדיין אין היא אלא בגדר חוספת לנרעין שכבר נמצא בחייו.

בעני דוגמה לדבר מצע במשנה בבבא קמ"ב, בזהם לשחיל וית שנשטף עיי הנהר ונקלט בשדה חבירו. זה אמר ויתו גרלו זה אמר ארצי גרלו, וחלוקי, חנני, העמידה דין המשנה באומותא מיוחדת בגלל בעלי הערלה. עכ"פ מוכר שם בשאלת פמיון לחלוקי, אך עקרונית משמע במפרשים שם כי יש ערסות לבעל הזיתים, ואין לו לבעל הקרקע כי אם שיתו חשבה שהוסף והידול בשדות, אך נוף הזיתים – או שוונים, כשאין לעקום משום ישוב אי"י – מניעים לו לראשון. ראיה תשריע חרם ט"י קטח, א ונחדיב שם.

בדרך דרך אין אמהות מוחללק (בהנחתה שאין ב' אמהות) וכאמור נראה כי בעלת הנרעין ערסות על זו המגולגלת, מה ער שהיא קדמה לה.

ומכאן נראה שהאין המכר בראיה ממעוברת שנתגידה. שם מוכר כי לידה יכולה לקבוע אמהות, אך אין זה אומר כי המדין את קובע, אלא ששם, עם הנדחת נוחק הקשר עם האם ההורה, ואז לידה קובעת, אך בגידה, כאשר עבר העובר משראלית לישאלית, אפשר שההורה ערסות, וממילא כשהיא קדמה כאמר.

מרשי במגילה יג, א מוכר רב ששם אם ניתן בלידה, שהוא השלכ הסופו של אמהות, אך אין זה אומר שקביעתה אם לא לא יכולה להעשית בחייו.

ראיה לכך כי הדין יכול לקבוע אמהות נ"ל לחיוב מהגוי בב"ק מט, א בעני דמי לידת, בידת דמי לידת לבעל, אך אם חבל באשה הרה, כשאין לה בעל – גר שמת כבר או אף ישראל שמת לדמים או גברת או שמתה שהענייה בהדין – פוסק הרמב"ם בחלי חבל ומוק פ"ד, ב"ד וקשיע חרם ט"י חנני, כי דמי לידת לאשה, ומספר הכסף משנה שם: דבי הויב דאשכחן דקא ובי לבעל דמי לידת... הוי אשכחן דמי לידת דאשכחן דמי לידת, ולא בחוב חנני דהר"ם. כאן חר" לא היתה לידת, ובדין קודמת החרה ללדים שהיתה בשם מלידה, נשאלתה מענינת הרה כשיחשול העובר במעי אוחת, והוכח אצלנו, כשאין בעל, אינו אם וכאנת לדמי לידת, משמע שיש יחוס אם גם ללא לידת.

כל זה אמורי לפלפל בעלמא, כדי להעלות על שלון מלכים אמשריות שונות, אך להלכה מבטל את דעתו בפני דעת מורו.

עכ"פ להדפיס הספר ראוי כי יד בשאלה זו הרה משה הרש"ל בקובץ יחודה שבע"פ כ"ה, חשמד עמ' קכ. כן שמעתי שניתן בחוברת "יחידים" ה' הסתירות רבני ארזות.

תשובת המחבר

ביה אבא בזה ראשונה להכיר טובה לחייו העורר על סידור מאמר וחשויות חן לו על דעתו, ובעיקר מה שהביא מקורות להוכיח מהם מענה לשאלה חרשה שקשה מאד למצוא מקורות לזה, וראה את להבט ולדון במקורות שהביא, ואפילו כמה שסיים, והוא מה שמחלש ביעתו שכתבתי מאמר להדיק ממנו הלכה, ח"ו, לא כן הדבר, לא כתבתי רק לעורר הענינים ופוסק דדור להם המשפט, ותצטע לגדל החתאים שנשתכחו בזה שלא אמר דבר שלא שמוע מרובותיהם ואך את נסמך בשאלה חרשה שלא בא וברר בשם ובפוסקים, רק ניסיתי למצוא

עורך הורב ולמן נחמה גלדברג

קביעת אמהות

– בשולי הדברים –
ראשי פרקים

הערות העורך

חשיבה חמורה

- א. אם הכיתה שבהורשת קובעת אמהות
- ב. איש רבתי שבהורשת להיות
- ג. איש קורב עריות הלכה ולא סבחה – ראה פנ
- ד. אין סומכן לילכה על טעם פשט
- ה. אם השולח שבה דמות לזינה או לשיטה שחל
- ו. מביט פירות שנתפס ומכירה עבר – ראה הקצות וסחירות
- ז. השעי בן ותר פנח ערוב לכך ולל
- ח. נעמו של המכרם כי יזמי מלתי, לאשה, כשאין לה בעל

הערות העורך

שני דמאמרים, של מורי הרב ולמן נחמה גלדברג שלישי"א ושל הרב אברהם יצחק בלאב ולישי"א, עוסקים בבעיה חדשה שעלתה בדרת – קביעת אמהות, כשהם עוללים במים אחרים ול יס החלמה ומעלים ראיות מוגלגלות בידם. בלחץ העיתים לא היה סיפס בדינו לרהאות לכל חר מהם דברי רעה.

אחרים בקצרה לדעתם בשאלה העקרונית של קביעת אמהות (והמעין לקט פנינים נוספות דרכי), שניתן מסבכים עקרונית כי לידה קובעת אמהות, כשהיא אינה עקרונית וזאת מהן מעוברת והתגידה (מורי דרב דין גלדברג מוכיח שלא כן דעת רע"א).

עם זאת לא נשתנו דעותיהם ביחס להשחלת עובר מנחה לישאלית שולדת, שכן הרב אי"א לא טוען כי באן – בעניו למעוברת ניה שנתגידה – אין אקט של גידת שגורם לילד להבט קדשת ישראל, לכן אין חלילה קובעת אמהות של ישראלית על גר, ואילו מורי הרב דין גלדברג בור שאכן חלל צריך גידת נכר לפחות באב נכר, אך לאור הגדרות מנהגים הוא לאמו שולדת. עכ"פ בדרך השאלה, השחלת עובר משראלית לישאלית, חללה היא האם, דעת שניהם אמור, אלא שהרב אי"א בלאב מחדש משנה של "מקצת אס", ומכאן השלכות ביחס לאיסור אשה ח שולד אחר מהשנה שולדת, לדעת הרש"ל, ולענין ערות לאחיו לפי סמיון של הר"י.

אמנם בסברה לכדי לא כן ידמה, ובשורה מורי אעלז דגני על הכתר, בסברה נראה לו כי הורה, מנהג גלדברג חלילה חלוצית וראה יוקר להחשך האם, חלל נער מחרבנות ותר האב גביעת אס הים המשפיעים על חתמותיו, ראה נדח לא, א – אמו מורעת אידם, ... משפט בשעת ורעה, הורחין, והפתחות חלל בבסן האם אינה אלא מקום גידול, וכיום חלק מתהליך זה יכול

אם, כמו ערות איתר תגרת אמת לא תגלה (תקרא יח ז) ערות בת אמת (עדות אחרת אמת (פסוק יג) אנו רואים שהכוונה לאם לה לא אב שבר, אכן בעדות שבפסוק י"ז, שם, ערות בת בת, וכן ערות בת אשה אבית, ערות אשה ונחת, שכלל אלו לא הוזכר אמת, יש לזקק מה דין העובר בת, וממה שהקשה בתשובת רמ"א סימן קע"ב, אין מחלוקת לומר על אשתו מעוברת צינא שהיא ולדה בעל וחד בא על צמח, מזה אין ראיה שסובר שבת אשתו נחשבת גם עוברת אף שעוד לא נולדה, שלפי מה שכתבנו חלק ב' אין אב לאם לגבי העובר ממילא אין ראיה מזה שהיא בת, שנחשבת גם בת אשה, אכן הרמ"א לשיטתו שכתבנו במאמרנו שסובר שאם עובר נקראת אב, יתכן שקביעתו קרשה גם בבא על אשתו המעוברת מאחר שהשג כבא על בת אשתו, ולפי מה שהבאנו מרמ"א מגילה שלא נחשבת אב, מימי במקום שלא הוצרכה בחוד אב רק אשה ונחת, אפשר שגם עובר נקראת בת, וכן יש נמי לדעת הרמב"ם פ"ז מאישות הטי"ז שקידושין חלים בעובר, ועין העובר לא נקראת בת, וכן יש נמי לדעת הרמב"ם פ"ז מאישות הטי"ז שקידושין חלים בעובר, ועין ברבנו חיים הלוי שם ובהשגחה הרמ"א סימן קע"א מה שהאריך בפירושו דבר המכנים ואין להאריך כאן יותר, עדיין נ"מ גם לשאלה דין שמה שפסקנו שהלכין אחר האם שילדה ולא אחר האב בעלת הרציתו, מימי לענין בת בתו יש לזקק שאמורה לו:

ג. אסור קרובת עריות הלכה ולא סברה – ראיה מנה

עד נראה להבא ראיה למה שכתבנו שאסור עריות אונס חללים בקרובה של תכונות שוות ממה שמציינו שגם שנתגבר בקטן שגורל רמי ומותר לו עריות של קרובים, ואם כי יש לדחות ולומר שגם שנתגבר נזהר שאף שהם קרובים מים הותרת, הותר, או שנתגבר שגם שנתגבר תגבר משהם גם הכונותיו של אדם, ואל המורה שדומה לוה מצטע שדורשו בירושלמי גורם פ"ז ה"ג לא נזכר עליו, שבת ג' שכתבנו העבר ב"ד החת"ש שבמגילה חזקין, הוציא ירושלמי זה בש"ד יחד סימן קט"ז סק"ג עיי"ש, מימי נראה שלא אמר הכלל שגם שנתגבר בקטן שגורל רמי רק לענין קרובים לבני עריות לגבי הער, עכ"ל, מימי שחשב כאדם אחר כשנתגבר, ונראה שטעם הדבר שבין שדן קרובים לבני עריות מדרת ודרשה הוא מהלכות הותרת הלכן בגר שנתגבר, לבני לא אמורה תורה דני קרובים, וראיה לזה מגמ' בי"ט ג, א שובר שלא נגמיר ענין לשלם וכן ישראל שלא נגמיר ענין ונתגבר הער ענין לשלם ואין אמורים שאחר המירות והר הוא כאתר, וכן נגמיר ענין שחיובין ענין מירוח גם בדין ישראל ונתגבר שחיוב מירוח ואין פטורין אותו מטעם שהוא נקטן שגורל רמי, וכמו שכתבנו במ' סנהדרין ע"א ב, ועין שם בתוס' דף כ' נה שקששו למה לא נזק בדין הזה מצד נג שנתגבר בקטן שגורל שנתגבר ונאדם בגמ' יבמות מ"ח ב' ב' אב נענש על מה שעבר כשהיה נכרי, והירצו יושבא יש לחלק בין דני אדם לרמי שומים, שברמי שומים אמורים בקטן שגורל וברמי אדם אין אמורים בן, והיינו לבני הער עצמו, ולא נהבאר מה טעם לחלוק זה, ואולי יש לומר שברמי שומים האדם משתנה על ידי גירות, שיש שינוי בשמותו, אבל בדינים שונים בעולם הזה הדין הוא אותו אדם עצמו שלא נשתנה, ובה נחישב מה שנתקשה השבועה יקבלהאם הדבר נכונות יתא שכל מקום שאמורים שגם שנתגבר בקטן שגורל רמי דני רק לדינים שרק מנה הלכה הם קרובים, ואיך צריך שיקרובת עריות וכן ירשה תורה ונכחי אב, כל הדברים אלו אינם סברה אלא כן נאמרה הלכה, ולכן בגר אין לו קרובים לחלוקת אלו.

מקורות שיש לדמות שאלה דין, אבל מפני שאנו מדמין נעשה מעשה?

א. אם תכונות שבתורה קובעות אמתות

ואחריה לעין בדבר כח"י, ומתוך כך נמנענו לכתוב דברים שלא עמדנו במאמרנו, וראשונה מה שכתב שדסברדא אמרת י"ב החורד ממנה נלקחה הביצת ראויה יותר להחשב חכם, הי"ל נזכר מתרבות ורע האב נביצת האם והם המשפיעים על הכונותיו, וראי נזה לא, אכן אמרנו אדם וכו' משמע כשעת הורעה, וההיריון, והפחתות הולך בבטן האם אינה אלא מקום גידול וכו' עכ"ל.

תשובתי לדבריו כך היא, זה ראוי שדברים שכתב אמרתי גם ואין חילוק, אכן מה שפשוט לו שהגדרת אב חלוקה כמה שתכונותיו משפיעים ממנה, לדבר זה אין הכרח מסברה, שהרי השאלה שאנו דנים עליה, מי נחשבת כאב, מתחלקת לפירושים שונים, כמו אסור עריות, כבוד אב, ירשה וכו', ויש מקום לומר שכל פרט הוא שאלה בפני עצמה, וענין לזון על ירשה בפני עצמה, ועל כבוד אב בפני עצמו וכן הלאה, לכן אילו היינו מניחים שאדם יורש אמו בכלל שתכונותיו משפיעות משל אמו, אז סברה כח"י מוכרחת, וכן אילו היינו מניחים שמה שאמרה תורה לראש קרובים הוא מחמת שהקפידה שלא ישא אשה שדומה להכונותיו או היתה סברה מוכרחת, שבדין יש להחשב כאב שממנה באה הביצת, שגורמת הכונותיו של האב, אבל נראה שאנו כן, והדבר פשוט בדבר הי"ב המיד פ"א מאישות ד"ד ח"ל: "ואל חממה היא תורה הישראלית באחת בנות כלל והגיד מדבר סופרים, לפי שאיסור עריות הוא בנזירה ודבר שאין לו טעם בכל פטור, והנה תראה שגם חממה היא נסקלה ואם אמו מדבר סופרים כלל, נזירה היא בשראליית מן התורה בברית ונזירה אין נזירה כלל אלא מדבר סופרים וכו'". עכ"ל, ואם כי המניח הביא דוגמה מאם חממה קרובה להכונותיה, י"ן יש להוסיף עוד דוגמאות, באחת אביו או אחות אמו שהם בברית ואילו בת אחיו או בת אחותו מותר להכונותיה ואפילו מצוה יש, וכן ביצתה ר"י חסיד הדין שלא לראש בת אחיו ואחיות, וכן אם אמו אסור מדבר סופרים ואילו בת אחיו או בת רבת חוב כרת, ומכל זה נראה שאין איסור עריות חללים בקרובה של האיש והאשה שקרובים בהכונותיהם, ואם כן אין גם חללות שאלה קרובים מאמו כאם משפיעה הכונותיה על האב.

לכן סברה כח"י נכונה לגבי מה ששונו במשנה י"ב פ"ב מעריות "הוא היה אמר דאב וכה לכן בגי' ובכח ובענין ובהשגחה ובמשנה הדורות לפנינו..." לפירוט המכנים שם, והוא פירוש הראשון של הרמב"ם, שכתב "לפי שקרוב טבע הדין להיות לטעם האב" ע"כ. ומסברת נראה שגם האם וכה לכה לדברים אלו שהיה טבע הדין קרוב לטעם האב, כמו שהבארנו במ' נדה, ובדבריו אלו צריך כח"י ששעלה הביצת היא האם שדומה לכה (וחי) מענין הענין שאינו בא מחמת טבע האם אלא בא בכח ירשה וירשה הלכה היא ועל זה את דנים ונמי שנבאר להלן.

ב. אם י"ב שכתב עריות

אכן מה שהבאנו מרבנו מגילה שאם של עובר לא נקראת אב זה מוכיח על לשון תורה, שכלשון תורה אם פירשו אב של אב לא של עובר, ולכן בפרשת עריות שג"ג השתמשה תורה בלשון

(56)

לפי לפטור מהכנסה, ואילו היה יכול למכור העובר בגולל שישנו היה נמטר כולל מהכנסה. וטעם החילוק בין פירות שחננו לעובר, כרב הקצירה שם שהפירות מגוללים והעובר מכוסה. ולענין מסכתא יש למכור ולא בהקצירה ואפשר למכור עובר לענין זה שאם ישרט תיפק הברכה וזכה הלוקח בעובר. אכן אם חיבה הלוקח עד שגדל העובר לא קנה כלום שהולד הוא בפנים החיות ואין בו גם חלק העובר שישנו. וכן גם הפירות אשר שצמחו הם בפנים החיות לא קנה הלוקח הפירות, רק אם היה חולשים תיפק לפני שנבגרה. אכן יכול הלוקח פירות שלא חננו עובר להבטג מבעל הברכה שישלם לו מה שגדלה מחלוק שיהיה שייך לו. והיה זה כוונת המחזיק, כך גם הפירו הרעה שאף שהצמחים לבטל הקרקע מימ צריך לשלם לו יורד מה שגדלה מחזיק, כך גם לגבי עובר, ולכן אינו פטור מכללית כיון שאין לו חלק בולד בשעה שנולד. וכן גם יש לומר לגבי קנה פירות שחננו שלאחר שגדלו הפירות הם של בעל האילן רק שמשלם לקונה מה שגדלה ממנו שיהיה לו. כי סברת הקצירה לחלק בין פירות שהם מוגלים לעובר שהוא מכוסה עובר, וברע"ח למה במכוסין לא קנה, והר"ק דוחק האמת שיש עובר. וגם דוחק לומר שהמוכר עובר, וברע"ח שחלוקה קח העובר לאחר שזיזת האם, שלא קנה. ולפי סברתי גם נחתה מה שהוכיח הקצירה שהמוכר פירות שחננו קנה מהנמי ב"כ קל"ט, א גבי מה האם הינה פירות מהמוכר, שהנמי נמי שנתון המוכר ללוקח רוצים כפי מה ששוויו הפירות בשעת הנחתה המותר שלי. אכן משם יש ראיה שצריך לשלם ממון אבל אין ראיה שגוף הפירות של הלוקח.

ו. השונו בין דעת ביצית ועובר לבין ולד

ומעתה אם נבוא לדמות שאלה דין לדין מוכר ולוקח עובר, לפי דרכי ויצא שהוא המלך והוא האם אבל הראשונה אינה אם שהיה כעת נסתנה ואין בולד חלק מהעובר. אכן לדעת הקצירה שמחלק בין פירות שחננו לעובר, וטעם החילוק שהעובר מכוסה איך בשאלה שלט שהוציא העובר והעשה מגולה כזה לדעת הקצירה אילו היה מוכר או העובר של כהמה והיה משחלל ברחם בהמה אחת והיה המקור חל ואינו דבר שלא בא לעולם, ואומכח כעת כעת ד"ה. אכן נראה שגם הקצירה לא אמר אלא במוכר עובר אבל המוכר ירד וזכר הכנסתו לרחם והתעברה בה מחד הקצירה שאין לבטל העובר חלק בולד, ותרע שהיה חבא על שפחה כנענית אין לו שום זכות בולדות וגם לא לבטל העובר, ומסתבר שגם במכוסין היצית שהתפרחה אף שעדיפה מורע וזכר לומר מימ מסתבר שבוט גם לדעת הקצירה החל הוא דבר חדש ואין לבעולת הביצית חלק, רק שצריכים לשלם ממון ויחד נהנה, ואפשר שגם כותב זכר צריכים לשלם לו. ועיין בקנינת לוח ב"ב ובת"ר ישמעאל.

ח. טעמו של הרמב"ם כי יצמו וולדות לאשה, כשאין לה בעל

ומה שכתב רמ"ד להוכיח כי ההריון יכול לקבוע אמהות ממה שפסק הרמב"ם שהחזקה באשה חדה שאין לה בעל שמשלם דמי וולדות לאשה, ודרש לה הכניס ממה שנאמר והוא לידה, אם ראונו מזה שהריון לידה, לפי מה שכתבתי בזה ב' שיש לומר שבת נקראת גם עובר ומי אמה לא נקראת אם, אין ראיה ממה שנקראים לידה שהיא נקראת אמה, עד ש לומר שכל שצאי לידה חיה כאן לידה וממלא נקראת אם, אלא שאם נאמר כן שוב יש לומר כן בשאלה שלי שאם

ד. אין סוממים להלכה על טעמי מצות

מעתה גם לגבי שאלה דין אם חולד חייב בכיבור האם בעלת הביצית או האם שילדה אותה אין לדין שמי שהכניסה שונה להכניסה הולד הוא האם שהיכין בבכורה, אלא צריכים לדין מזה שדרשו של אמר כלשון תורה, וכן לענין ורשה. וכן אם נדון שאלה דין מזה טעמי המצות יותר מסתבר שהאם המולידה היא האם לגבי דמי תורה, עיין בטעם המצוה של כיבור אב כספר החינוך מצות לו, אף שהנכון שגם טעם המצוה שיהיה האמהות בכלל, וכן אם נחבון בטעם אמור ערית שכתב החינוך בסר קדרשים נראה שיהיה שייך הטעם באם המולידה מאשר באם בעלת הביצית. רק אין רצוני להאריך בטעמי המצוה שלא מצאו שסוממים להלכה על טעמי המצות נאם כי המלחמות בהלכות דף ק"נ, ב' לדפי חר"ף) כתב סברה, שאותו ובניו אינו נחג באב רק באם ואין למרים לכל דמי הולדה שלא לחשוש לזרע אב יצא שחם כהמנא כזה שכתב בדרך אחרת דומה רש"לוח דקון, אבל זכר שאין בו בדרך אחרת ואין מבידין זה את זה כלל לא הקפידה בין חורדה, אבל בעלמא חוששין לזרע האב וכו'. ע"כ. והר"ק שסמך על טעם המצוה להמיר אותו ובעי שנתה רק במקרה ולא בדרך. מימ לא נראה לדין בהלכה מזה טעמי המצות.

ה. אם השתלה עובר דומה לזרעה או לנטעת שחול

והנה אבא למה שכתב העורך למרות שאלה דין לשחול וזה שנטעף ונקלט בשדה חבירה שלענין מזה וכוונתו של בעל הזוהר שדפ"ה, היינו לענין חזירים שצמחו מהשחלים. לענין נראה שגם אם נסיים לומר איסורם ממנו מ"מ אין המשל דומה לנטעל, ומשל דומה הוא רוח שפורה וזעים של ראובן לזרע שדה שמעון ונחשוט בראה פטוט שהצמחוים שיהיה לבטל השדה וכן שצריך לשלם שכר מה שגדלה מזה העצים של ראובן. וזכר זה יש ללמד מזה שכתב בספר חרדשי ר"ח הל"ה פכ"א מולכות מלכה וזהו ר"ח וזהו קשה שהביא ירושלמי פ"א דמעשרות, הוזהר שדה הפקר חייב במעשרות, וכ"ה ברמב"ם פ"ב מהלכות תרומות ד"א, והר"ח דאע"ג דבבב"ד לחור שדה חבירה חייב להשבת לבטלים מימ בוורת שדה הפקר לא אמרנו שהשבת היא הפקר אלא דווקא של חזרת וכו', אלא דומה ראובן בעלים דמי הקרקע של בעלים הוא ראשונה וכו'. ובהכרח שצריך לחלק בין זרע שדה חבירה או אף נטע גרעין ששם השדה היא שצמחה ואילו שחול עצי וזיתים בשדה חבירה חייבים הם שהשביחו ונמנו לפני היות היות שובא. 'ומעתה בשאלה שלי' אינה דומה לא לשחול דומה וגם אינה דומה לוורת ורעים בשדה חבירה, שבוהרים הדי הם כלים ואילו כאן חזרת לא כלל, תצ"ה בוורת שדה חבירה דבר שאין וזהו כלל השבת למי נעוין בחורן מצוה הקצירה מה שכתב בטעם מצוה וכו'.

ו. מכירה פירות שחננו ומכירת עובר - ראות הקצות וסחורה

אכן יש לדין לפי מה שכתב הקצירה טמון ר"ס ק"ב, שהמוכר פירות שחננו קנה הפירות שחננו ונעשו שלי שהיה כמות שהם כבר באו לעולם, וזוין שענין בולטו הפירות מה ראה לעולם ישנו במכירה האע"ג דערך לא הכא שלישי, אפי' מה שגדל אחריו אינו דבר שלא בא לעולם, אבל המוכר עובר להחזיר אינו במכירה אפילו מה שיש בעולם, וראיה ממה שאמר אפשר למכור עובר

(57)

ד"ר ישראל ברמור

ראשי תיבות

- א. הצגת הבעיה

ישנם מצבים שונים שבהם הרופאים ממליצים להקפיד שלא להכניס מים לאוזניים. פה

רגוה שונת האחד בסוף שנות' אשד שהחברה הכריזה רכושא לנכסל בעצמנו ענו הורא באהא מנחמא קצר הורחא אן אשעונו למת רחמי של כל סמק בנחו דא במחזא באשר ש' דורכלס פנרוס ובעתוהם דא ראוור לשוננו על דן יצין בואח דא אה עוקר דחשע' ואח שרמח דחשעונו שרע בענין דא עז סדר רוא' עוקר דחשע' דא:

א. אם הורחק את צלם רגלם עמוק עד כדי שהחלף גלגל של האנוס (למשל - את זה הצליח להחלישם) לצמצם שבער תבוס וזל אורז כבדמו אדך עד בנת שמשוך חסד לחוצצא מדאזן לאזר חסדלר. ש שכתבו שזל לרדוק את צמר רגלם לזרז חזר לפרט עד רבוב שקום להחזיר צמר רגלם עטלל פרוט הסתחו עד בנת רגלם לז

[illegible]

מסמכים שהיו בנמצא זה חתום (ע"פ סדר תא"כ) ו

[illegible]

מכאן נראה שיש להבחין בין שני סוגי חלוצות: חלוצות המערכת, שפועלות בתוך המערכת, ובין חלוצות מחוץ למערכת, שפועלות מחוץ לה. חלוצות המערכת פועלות בתוך המערכת, בעוד שחלוצות מחוץ למערכת פועלות מחוץ לה. חלוצות המערכת פועלות בתוך המערכת, בעוד שחלוצות מחוץ למערכת פועלות מחוץ לה.

ההצאה עובר אז נעשה לה לידה ונעשית אמו. וזהו נראה שאין לקרוא ללידה להוצאת עובר, אלא שלשען רמי חולות שהוא ענין ממוני או חולדות שייכים לאשה גם אם אין לה הנדדה של אים, וזהו במי, ביק מט, א כחלקו רבה ויה חסדא, שדעת רבה היא כי כשאין בעל ונכחה האשה, ולדתה רב חסדא פטור המזיק כשאין הבעל, ומקשה והוא על רבה ויכח חולדות צריך נגזר — מעות וחספסם שחובות בהן לו להפקיד וזינע שרתה לו חסדא שאין החולדות הפעל ממוני שמסלמים עבור חזיקן, שהם שייכות להעם שדירה אפשר לו לזכות בהם מן החפיק. וברעת רבה אפשר ששטורב שנצטאר חולדות צריך נגזר, שחייך לזכות בהן לאן להפקיד. ואם נצטרך מן האין להענין כלל למערה אם, אלא שהוא וזהו כדמ כדמ חסדא חסדא חסדא. אכן מה שהנכסן משנה לו מירש לאן רבה וזהו אלא ודאי ליה מקא משום שדחובים סובר שכל בעל שמת אף שיש לו ויורשים משלמים רמי חולדות לאשה, ואי-כ' וכן לזמן שהיא ונכחה מן החפיק שהיה יש כאן ויורשים, אלא טעמו דבה שמתחוללה מן האמה חרה שצריך לשלם עבור חולדות לאב כשהיה, וכשאין אב משלמים לאשת ורש לאן מלידה, אבל אין צורך להגיד אותה כאם בשביל שישלמו לה חולדות.

ומה שכן כח"ז הבהיר את האשה שהשתל בה עובר מאם אחרת ואין בעל למי ששלמו דמי ויחלרות, מסתבר שישלמו לאם שהשתלת בה. לא מביע לטעם של רבה שובה מזה הפקר הראוי שהשתוללה ראי' האשה שהיא נזכרת מתפקד אלי' אפילו לספרת הנסיגה נראה שישלמו לה שהיה הם עולות אפילו ויא לא אם אבל הם יצודה של האשה שתחל בה.

The Gemara relates that this argument was, in fact, once advanced by a Roman general:

– וּוּ שְׂאֵלָה שָׁאֵל טוֹרָנוֹסְרוּפּוֹס הָרִשָּׁע אֶת רַבִּי אֶקִּיבָּא – And this very question the wicked Turanus Rufus^[9] asked of R' Akiva: אִם אֱלֹהֵיכֶם אוֹהֵב עֲנִיִּים הוּא – If your God is a lover of the poor, מַפְנֵי מָה אֵינוֹ מַפְרִיטֵם – for what reason does He not sustain them?

R' Akiva offered the reply previously mentioned:

[R' Akiva] said to טוֹרָנוֹסְרוּפּוֹס: אֱלֹהִים מַעֲשֶׂה בְּהֵן מְדִינָהּ שֶׁל נִיחָא – [R' Akiva] said to [Turanus Rufus]: God makes people needy in order that, through our giving them charity, we may be saved from the

judgment of Gehinnom.

Turanus Rufus took issue with this response:

[Turanus Rufus] said to [R' Akiva]: אֲמַר לֹא אֶרְבֶּה – [Turanus Rufus] said to [R' Akiva]: On the contrary! – וְזוֹ שְׂמִיחַתְּכֶן לְגִיהֵנוֹם – This giving of charity is what actually condemns you to be punished in Gehinnom!

Turanus Rufus explained himself allegorically:

– אֲמַשּׁוּל לָךְ מִשָּׁל – I shall illustrate this concept for you with a parable. – לְמָה הִדְבַּר רוּמָה – To what is this matter similar? – לְמַלְךְ בֶּשֶׂר וְנָם שָׂבַעַס עַל עַבְדּוֹ – It is analogous to the case of a human^[10] king who was angry at his servant וְחָבְשׁוֹ בְּבֵית – and confined [the servant] in prison וְצִוָּה עָלָיו שֶׁלֹּא – and ordered that no one feed him or give him drink. – וְהָלַךְ אָדָם אַחֵר וְהֶאֱכִילוֹ וְהִשְׁקָהוּ – And one man subsequently went and fed [the servant] and gave him drink in defiance of the king's order. – כְּשֶׁשָּׁמַע הַמֶּלֶךְ לֹא כּוֹעֵס עָלָיו – When

the king hears about this man's actions, is he not angry at [the man]? – וְאַתֶּם קְרוּיִן עֲבָדִים – And you Jews are called servants of God, – שֶׁנֶּאֱמָר: „כִּי-לִי בְנֵי-יִשְׂרָאֵל עֲבָדִים” – as it says:^[11] *For unto Me the children of Israel are servants!*^[12] Hence, by giving charity you actually violate the edict of God, your King, and so incur the judgment of Gehinnom.

R' Akiva countered with a parable of his own:

– אָמַר לוֹ רַבִּי עֲקִיבָא אֲמַשּׁוּל לָךְ מִשָּׁל – R' Akiva said to [Turanus Rufus]: I shall illustrate the situation for you with a different parable. – לְמָה הִדְבַּר רוּמָה – To what is this matter of giving charity similar? – לְמַלְךְ בֶּשֶׂר וְנָם שָׂבַעַס עַל בְּנוֹ וְחָבְשׁוֹ בְּבֵית הָאִסּוּרִין – It is analogous to the case of a human king who was angry at his son and confined [the son] in prison וְצִוָּה עָלָיו שֶׁלֹּא – and ordered that no one feed him or give him drink. – וְהָלַךְ אָדָם אַחֵר וְהֶאֱכִילוֹ וְהִשְׁקָהוּ – And one man subsequently went and fed [the son] and gave him drink, thereby saving his life. – כְּשֶׁשָּׁמַע הַמֶּלֶךְ לֹא דוֹרוֹן מִשְׁנֵה לּוֹ – When the king hears about this man's actions, does he not send [the man] a gift?^[13] – וְאַנְּן קְרוּיִן בְּנִים – And we Jews are called sons of God, – דְּכָתִיב: „בְּנִים אַתֶּם לַה' אֱלֹהֵיכֶם” – as it is written:^[14] *Sons you are to HASHEM, your God.* Thus, although imprisoned in exile, the Jewish people are still God's children,^[15] and one who sustains the poor among them with gifts of charity earns God's gratitude and is thus absolved from the judgment of Gehinnom.

להשמש בזרע של אדם זה ובביציות של אשה אחרת מטעמים מובנים, או אם בעלה עקר. או מכל סיבה אחרת וכללן סיבות רפואיות. ויש אכן הוכחות שהיו וברבים מעולם. לדעתם, בני-זוג שאינם יכולים להיכנס כדרך העולם (או כהורשה מלאכותית שביחס אליה יש היתר מרווח) חובה עליהם להתגושש. אלה הם קצות מחלוקת חכמי דורנו בנושא מורכב זה.

★ והנה כ"י כותב "שכביה החלים הנמצא באחת השכונות המרכזיות להודים חרדים בני-יורק, ושכניו הוא יו"ר כטועל במחלקה לפוריות האשה" אהם עוסקים בהפריית מבונה, ונראה שקיבלוהם דעת המחירים. ועל כן אבוא להשיבו על עיקר שאלתו. שכל הביציות שהופרו בזמן שהן נמכרות, אין עליהן כלל ועיקר דין עובר, ואין מחלוקת עליהן אח השכביה¹. ומותר לזדקק אם לא נבחר להשתלח. משום שאין דין המלה אלא מרחם אשה דוקא. כך הוא הדין לגבי ישראל, והוא הדין לגויים. אף שגם לגביהם שייך איסור הפלה ואסור חורך ארבעים יום. אבל נמכתה אין כאסור איסור כלל.

ג. דילול עובדים

ותמה לשאלתו השניה כדלהלן: "לפעמים נשים סובלות מאי-פוריות משום שהביציות לא יורדות מהשתלח. לפעמים גורמות התרופות לכך שהרבה ביציות יוצאות יחיד מהשתלה ונמצא שהאשה בהריון עם הרבה (לפעמים שמונה או חששה) עוברים. למרות שמן הסתם כל העוברים כמעט כולם מוצאים בריאים, הרי אם ימשיך ההריון, נכשע בטוח מבחינה סטטיסטית שיוולדו כולם מוגים בתקופה מקומה של ההריון (לפי 26 שכריות) וא"כ יהיו חלשים מאד עם פגמים חמורים, מידים או מחומים. פגמים כאלה, בדרך-המוחלט, ימותו בשכונות שאחרי הלידה או יסבלו מאד כל ימי חייהם. מצב הפג קשה יותר ככל שמועד הלידה מקדים יותר. ומיעד הלידה מושפע ממספר העוברים. גם יש לציין שיש סכנה לאם להיווצר בהריון עם מספר רב כל כך של עוברים.

שאלתי בחייתם לפורצודות של "דילול עוברים". כשליש הראשון של ההריון מכניסים לחץ הורמון כזה כדי להרוג כמה מהעוברים. לא חשוב איזה מהם הורגים, אבל האחד או השנים הנשארים בחיים מסתמא יולדו ויגדלו בריאים ושלמים. מבחינה סטטיסטית אין סכנה יחידה נאחד או בשני עוברים, ויש סכנה אם ישנם ארבעה עוברים או יותר. לגבי שלושה עוברים אין נתונים סטטיסטיים ברורים.

3. ו"כ תגר"ש הלוי ואנו, ש"ח"ט שבט ה'ת"ס (הובא: נשמה אברהם אברהם"ן, א. ה. נ. ד"ה חילול שבת עבור חינוך בתי).

הרב חיים דוד הלוי

על דילול עוברים¹ והמעמד ההלכתי של עוברים במבחנה²

א. המעמד ההלכתי של ביציות מופרות במבחנה

הניי מאשר קבלת מכתב כ"י מיום ט"ז כסלו תשמ"ט, כשאלותיו דלהלן. הראשונה, "כענין הפרייה מלאכותית במבחנה, שכמעט בכל מעבדה רפואית בארצות-הברית העוסקת בהפרייה נהוג לאסוף מהאם מספר ביציות בבה אחת ולערכב אותן עם תאי רות של האב במבחנה. בדרך-אם הביציות שהופרו כמשך כמה ימים, ואז מתחילים אלו מזה להחזיר לרחם האם, שאלותי היא: מהו המעמד ההלכתי של הביציות שהופרו בזמן שהן עדיין במבחנה? האם יש להן דין עובר שמתחילין עליהן אח השכבה, האם מותר לזדקק אח הביציות שלא נבחרו להשתלח? והאם יש נפקא-מנה אם מדובר בשל יהודים או בשל גוים?"

כראשונה אקדים שמעצמים שמורים עמי לא רציתי לזון מעולם בנושא זה, וגם עתה אין בדעתי לזון בנוף הנושא. אך זאת אומר שפגם ההפרייה המלאכותית שטרם נבחרתה נדולה של חכמי דורנו³. יש שהחזירו הדבר באם תורה הקפדה והשתנה שישמשו בו רוע האב וביציות האם בלבד. וכשאין שום חשש תערובת של אחריים. וגם אז נחלקו הדעות, יש אומרים שאין לזון מהפרייה מבחנה מתיחס להוריו כלל. ואין האב מקיים בהם מצות פריה-ורביה, אבל לדעתם מקיים מצות "לשבה יצרה". ויש נוטים לחשוב שאין הוא מקיים אף לא מצות "לשבה יצרה". לעומתם יש מי שכתב שבמבחנה מבחנה מקיים מצות פריה-ורביה דאורייתא, ולכן נטה להחזיר לזוג שאינם יכולים ללדת דרך טבע. להשמש בהפרייה מבחנה. אך לעומת זאת יש שכחבו בתקופות רבה לאסור דבר זה כחכמה ראיסור, וטעמם ומוקם עמם שאין לסמוך על הרטואים⁴ העלולים

1. ראה: דילול עוברים – שו"ת, הרב יצחק זילברשטיין וד"ר צינחם אדסר. אטא סה-מן. עמ. 68-62 (תשמ"ט).

2. העורך – במבנה של הרב יצחק זילברשטיין על דילול עוברים העביר הרב חיים דוד הלוי (הרב הראשי וראש"ד לה"א-יפו והמחנך) למערכת "אטא" את העתק מכתבו מיום י"ט בטבת תשמ"ט לסיוע, רציון חרס גואי. יו"ר המחלקה לפוריות האשה. ב"ח רמב"ם במדור-מאבק (בדקלון, ניו יורק).

3. ראה: נשמה אברהם, אברהם"ן, ט"ז. א. ה. ה. פסקה ג.

4. ספר אטא ה' עמ' 84-93.
ראה: מ. הלפרין. על נשמה אברהם חלק אברהם"ן. פרק א. ה'ר מבחנה.
אטא מה-מן (תשמ"ט), עמ' 119-120 והער' ג שם.

סימן א דיני פריה ורביה ושלל לעמוד בלא אשה

סעיף ה כיון שיש לאדם (א) זכר ונקבה קריים מצות פריה ורביה, והוא שלא יהיה הבן סרים או הנקבה איילונה (פי' חל האל זכר האלון, כלומר איש למשה טעם האל, וסימנים הם עליו לה עדים כנאים וקולע טעם האלון ומוטע מוטע כיתר האדם).

נשמת אברהם

(א) זכר ונקבה. קיימת היום שיטה להפריך בורע האב, בין זרעונים וזריים וזרעונים נקיים כך שבהזרעה מלאכותית יש סיכוי טוב להבשיל את מין העובר.

- (1) זוג שיש להם כמה בנות ורוצים בן, האם מותר להם להשתמש בהזרעה מלאכותית (בהשגחה וכו') עם הפרדת הזרעונים כנ"ל כדי שיהיה להם בן? ולכאורה נראה שאין לעשות כן, כי ראה בגשמת אברהם שגם הפוסקים המתירים הזרעה מלאכותית התירו רק לזוג שאין להם ילדים כלל וכן רק אחרי שעברו 10 שנים ובקביעה רפואת מוסמכת שאין עצה אחרת - רק בתנאים אלה התיר הוצאת זרע בידים. אמנם ראה שם שהבאתי בשם הגרש"ז איירעבאך שליט"א שכמה לגבי הוצאת זרע לבריקה ונ"ל: ויתכן דאפילו אם כבר יש לו בן ובת גם כן מותר כדי לקיים מצות שבת או שאשמו מצטער הרבה מזה שאין להם עוד בנים, עכ"ל. אך כתב לי הגרש"ז איירעבאך שליט"א: הרי בריקה אין דינה כבטלה הואיל וזה לצורך רפואה כדי שיוכל לקיים פו"ר או מצות שבת, מה שאין כן מי שרוצה רק בן. משוחית בידים את כל המשאר, ונמצא שהוא רואי משוחית ורק בחלק קטן רצונו לנסות להציל ע"י הזרעה, עכ"ל.
- (2) וכן לגבי זוג שאין להם ילדים כלל ואחרי שקיבלו היתר להזרעה מלאכותית רוצים לזרוע שהיילול יהיה זכר (או נקבה). ולכאורה כאן גם לדעת הפוסקים הנ"ל יהיה מותר לבצע הפרדת הזרעונים לפני המיזוג לשם החלק הרצוי לזרוע האשה. וכתב לי הגרש"ז איירעבאך שליט"א: חושבני שגם זה לא ראוי להחיד, עכ"ל.
- (3) ואמנם בעצם השיטה יש השחתת חלק מהזרע בידים, אך גם בהצאת זרע לבריקה יש השחתה, לא רק של חלק אלא של כל הזרע בידים, ובכל זאת מקובל להחזיר בתנאים מסוימים, וכן בהפריה במכונה משתמשים רק בחלק קטן מהזרע כדי להפריח את הביצית. וכתב לי הגרש"ז איירעבאך שליט"א: כתבתי כבר שזה לצורך פו"ר או שבת ולא לבטלה, עכ"ל. אך צ"ע בשתי השאלות הנ"ל האם לא כבנו דא נאמר:5 בהדי כנשי דרחמנא למה לך. וכתב לי הגרש"ז איירעבאך שליט"א: לזה אני מסכים, עכ"ל.
- (4) לעומת האמור לעיל, אמר לי הגאון שליט"א בזה שידוע שילדיהם הזכרים עלולים לסבול ממחלה קשה (כגון המופיליה) מותר לבצע עכורים הזרעה מלאכותית (מבעול לאשתו) אחרי הפרדת הזרעונים והזרעת הזרעונים הנקיים בלבד.

Rabbi Zilberstein

אסיא נ"א-נ"ב (כרך י"ג, ג-ד) אייר תשע"ב

אדם ביציות הפגיעות למחלה, מותר שלא להשתילן ומותר אף להשתילן ואין בכך איסור, ואין לביציות מופרות אלו הנמצאות מחוץ לרחם דין "נפש", והמשמירן אינו בגדר "מאכל נפש", כי המורה אסרה לשפוך דם אדם הנמצא באדם, כמבואר בספר בראשית "שופך דם האדם, באדם, דמו יישפך". המורה לחיי עובר הנמצא באדם, כלומר ברחם אמו, אבל לא בהיותו עדיין במכונה.

כמו כן אין רשות לחלל שבת כדי להציל ביציות של מכונה כי אין עדיין בגדר "נפש". ומותר לחלל שבת כדי להציל נפשו של מי שכבר נולד אבל לא כדי להציל נפשו של מי שעדיין לא נולד.

ויתירה מזו, מבואר ע"י רבתינו ז"ל שאסור לעבור איסורי תורה כדי להחיות מות. ולכן תמיה ותוספת איך היה מותר לאלו הנביא, שהוא כהן, להיטמאות למת ולהחיות את בן האשה האלמנה.

חייבים גם מאד להזהר לא לערוב ביציות ולא לערוב זרע הנפל עם זרע של אדם זר ויש בזה חשש ממזרות.

* ראה: נשמת אברהם, כרך ג, אהרע"ז, סי' א, סי"ק חננ, ד"ה חילול שבת. - תשור.

61

בס"ד
מכון פוריות - פוריות ורפואה עפ"י ההלכה
Puah Institute - Fertility and Medicine in Accordance with Halacha
רח' עזריאל 19, ג' שאול, ירושלים 95477, טל' 02-6515050, פקס, 02-6517501
19, Azriel St. Givat Shaul, Jerusalem 95477, Tel: 02-6515050 Fax: 02-6517501
דואר אלקטרוני: E-mail: info@puah.org.il אתר: Site: www.puah.org.il

הרב מנחם כורשנין

ראש המכון

יום רביעי כ"ו אייר תשס"ג

למכובדנו היקר
רב ברכה ושולם

חננו פנים אל כבודו בשאלה העולה מזוגות רבים הפונים אל המכון והיא האפשרות לבחירת בן או בת .
כיום ישנן, בעיקר, 3 שיטות לעורך כך :

א. דיאטה מיוחדת המעלה את הסיכוי ללידת בן, או, דיאטה שונה ללידת בת . לזה מצרפים את
בדיקת יום הביוץ של האשה ומכוונים את זמן יחסי האיסות בהתאם לרצון הזוג לכן או בת .
שיטה זו נותנים לה המומחים ב - 60%-75%

ב. שיטה בה מפרדים הרופאים את זרע הבעל לזרעונים זכריים ולזרעונים נקביים ואח"כ מזריקים את
הזרעונים הרצויים לרחם האשה זאת השאר לטריקיה. פעולה זו, אם תותר, אפשר לעשות אותה
עם פיקוח הלכתי של המכון.
בשיטה זו יש לעברנו גם סחטנים וכדי ויעילותה מוערכת בין 90% - 80% שרופא שאנו מכירים
העליח ככל 20 מקרים שהוא עשה אך תמיד מדגיש לזוגות שהוא מבטיח רק 85% הצלחה.

ג. הזוג עושה הפריית מביחנה שבה עושים את ההפריה במכונה כשהעובר נמצא כמצב של כ - 8
תאים - (בגודל גרגר סוכר) לוקחים תא אחד או שניים וכודקים אם זה בן או בת ומחזירים לאשה
את העוזרים הרצויים. כמובן ששיטה זו היא מורכבת יותר מבחינה רפואית שכוללת הוצאת זרע
הבעל ושאובת הביציות מאשה בהרדמה פעולה זו יכולה להעשות בפיקוח המכון כמו כל הפריית
מביחנה.
פעולה זו נחשבת כ - 100% הצלחה.

הבקשות של הזוגות לעשות טיפולים אלו הם : או לעורך מניעת לידת ילד עם מום (במקרה
שהמזנים הם רק אינל בנים או רק אצל בנות) או כמקרים שלזוג יש הרבה ילדים מאותו המין ומעוניין
" לקיים את המצוה".

ברצוננו לציין שפעמים רבות זוג פונה למכון וגומצא במצוקה גדולה ואף פעמים "מאיים" בפרוד וכדי אם
לא ימצא פתרון לבעייתו.

ברצוננו לשיאל את כבוד הרב באילו מקרים ואיזה סוגי טיפולים יהיה אפשר להתיר אחד מהטיפולים
הנ"ל ואם כן כמה ילדים מאותו המין צריך שיחיה לזוג בכדי שנתיר לו אחד מהפעולות הנ"ל.
אנו יודעים שכל מקרה צריך להבחן לגופו אך אנו רוצים לקבל הדרכה ודבר הלכה מהרב בנושא.
במידה ויש צורך להוסיף פרטים נשמח.

מצפה לתשובות של הרב

בברכה רבה

מנחם כורשנין

ראש המכון

62

בס"ק ה' פ' ונקדה ונכרזה שרצונם של השבועות מ"ל ומטמוני
ירושלים זה"ל תב"ל
שלי וברכה לנכד הר"ל ה' מנחם בור"ל שליט"א
אח"ל כה"ל

לח"ל הדרג הראשונה היא המוכרת, כי אין בה
מאום השתתפות שו"ס צ"ק

יודוק הש"ל צדוקה על השליט
ביקורא קאורייתא

צ"ל חז"ל
אביהם נכ"ל

כ"ו אייר תשס"ג

ב"ה

פגישה עם הראשון לציון - הרב עמאר שליטי"א

בחירת מין העובר - הרב מנחם תאר את השיטות השונות :

דייטה, ברירת זרעונים, PGD.

הרב - דייטה פשוט שאפשר.

- שאר השיטות מאד לא פשוט. ברמב"ן ובחינוך כותבים לגבי כלאים שהטעם לאיסור הוא
מפני האדם שמתערב במעשה בראשית. כשיש שאלה מיוחדת (כגון הרבה בנות ללא בנים)
צריך שאלה מפורטת. יתכן שיהי מקום להתיר בפרט כשיש צורך רפואי או כדי להשלים
פז"ר, או משום שלום בית. אבל לצורך "תכנון משפחה" - אין להתיר.

לשלוח לרב את השאלה בקצרה עם תיאור המצב והרב ישתדל לענות.

תשובת הרב נויבירט

בע"ה

כב' רבני פוע"ה שליט"א

אתחד"ש

צר לי שאתם מתעסקים בענינים שנסתרים מאתנו.
תפקידכם לעזור לאנשים בעיני אשות, ולא בענינים כאלה.
ועוד – אנחנו צריכים לעשות את שלנו, והשאר בידי הקב"ה.
אגב תעיין בספריו של פרופ' אברהם שהוא מביא מכתב מהגרל"ז אוירבך זצ"ל.

בברכה,

הרב נויבירט

זײַם ראשון א' סיון תשס"ג

דג ברכה ושלו

[illegible]

SPRING 2007

of Orthodox Jewish Thought

TRADITION

EDITOR'S NOTE

"He Loved People"

Shalom Carmy

**"PLUNGING INTO MIGHTY WATERS
AND EMERGING WITH A BROKEN
SHARD": NEW ORLEANS AND THE
MIND OF GOD**

Emanuel Feldman

**A RABBINIC EXCHANGE ON THE
GAZA DISENGAGEMENT**

Avraham Shapira and Aharon
Lichtenstein

**SEX SELECTION AND HALAKHIC
ETHICS: A CONTEMPORARY
DISCUSSION**

Joel B. Wolowelsky and Richard V.
Grazi ♡ Kenneth Brander ♡ Barry
Freundel ♡ Michelle Friedman ♡ Judah
Goldberg ♡ Ben Greenberger ♡ Feige
Kaplan ♡ Edward Reichman ♡ Deena
R. Zimmerman

FROM THE PAGES OF TRADITION

R. Raphael of Bershad's Commitment
to Truth

Shnayer Z. Leiman

**SURVEY OF RECENT HALAKHIC
PERIODICAL LITERATURE**

Cadavers on Display

J. David Bleich

COMMUNICATIONS

(67)

SEX SELECTION AND HALAKHIC ETHICS: A CONTEMPORARY DISCUSSION

EDITOR'S NOTE:

Medical ethics is, of course, a halakhic issue left to posekim to adjudicate. But it also includes a social and public-policy dimension, as well as an attitude towards what may be technically permissible. As the secular medical community discusses the parameters of sex selection through pre-implantation genetic diagnosis, we asked Joel B. Wolowelsky and Richard V. Grazi to introduce the issues from a halakhic perspective and for a group of thoughtful discussants to then offer various perspectives on the issue.

— SC

TRADITION

KENNETH BRANDER

There are several issues that need to be evaluated when discussing the use of scientific advances to help actualize the dream of a couple having a family.

While *posekim* overwhelmingly endorse the use of reproductive technology to help overcome issues of infertility or genetic challenges, there are several halakhic considerations involved in the use of IUI and IVF.¹ This is especially true when the IVF procedure involves donor gametes, surrogacy, or when conception happens posthumously.² These issues are too complex to be discussed here. My comments will focus on the specific halakhic issues concerning PGD.

Checking a fertilized egg for genetic anomalies or for gender raises two primary questions. First, if in the process of checking the fertilized egg a decision is made not to implant the egg either due to genetic anomalies or that the egg does not represent the desired gender—what is to happen with such a fertilized egg? In the case of gender selection,

TRADITION

where the fertilized egg is healthy but the “wrong” sex, the preferred method would be cryopreservation, which is a form of freezing at -80°C to -196°C that suspends fetal development (as well as all biochemical reactions) and allows the fertilized egg to be kept in this state indefinitely. This will allow the fertilized egg to be used in the future for stem cell research or perhaps a future pregnancy. However, a fertilized egg in which genetic anomalies have been found can be destroyed, since destroying a fertilized egg is not of halakhic concern. Fetal matter that is less than forty days old is considered by the Talmud (*Yevamot* 69b) to be *maya be-alma*—“a sack of water,” having no legal status as a fetus or a quasi human being. This explains why a woman who miscarries in the first forty days of pregnancy does not assume *tum'at yoledet* (*Shulhan Arukh, Yoreh De'ah* 194:2). Additionally, such an early miscarriage does not remove the responsibility of *pidyon ha-ben* from being imposed on future progeny (*Shulhan Arukh, Yoreh De'ah* 305:23).

Ramban permits the violation of Shabbat to save even a 40-day or younger fetus. This is not based on the premise that it is a life or a quasi-life but rather that it is better to violate one Shabbat in order for the fetus to be saved, enabling it to celebrate many *Shabbatot* in the future. “Therefore, even with the saving of a fetus that is less than forty days old, which is not considered a living entity, you violate [the Shabbat] as is articulated by *BeHaG*.”³ The license to violate Shabbat is predicated on the fact that the fetus, although not yet considered a living entity on any level, is in a location (the womb of the mother) that provides the necessary elements for development into an entity that will eventually be a human being. Therefore, R. Hayyim David ha-Levi explains that one may not violate the Shabbat to save frozen fertilized eggs (which are always less than 40 days old), since, in the environment of a lab, fetal matter has no potential for any development.⁴ Once again, this underscores that fetal matter at 40 days old is not yet considered a life. It is for this reason that R. Zilberstein permits their disposal, especially when they have genetic anomalies.⁵

Secondly, one must question whether there is a concern that the sperm used was wasted with the disposal of fertilized eggs. This issue is obviated with the recognition that the sperm expressed was used to fertilize many eggs. Those fertilized eggs passing the PGD criteria will still be used for the purpose of procreation. For this reason, R. Shelomo Zalman Auerbach permitted sperm-washing, which, by definition causes the destruction of some of the sperm expressed, provided that at least part of the sample was used for procreation.⁶

With all this, it would seem that the ability to perform PGD is permitted and without halakhic concern. Yet, there is still an overarching issue that PGD may create. When PGD is used to screen for genetic challenges, science serves as the conduit through which suffering and pain can be obviated for the child, family, and society. Using PGD for this purpose should be encouraged.

However, does the use of PGD for gender selection begin a form of eugenics? When a couple can orchestrate gender, what is next? Will we allow medical tests to screen fertilized eggs based on the couple's desires, such as hair and eye color? When do we cease to become partners of God and attempt to replace God? The gift of science must be used with great circumspect. PGD, when used to determine gender, can help navigate difficult familial situations. The use of PGD for gender selection may help a couple perform the mitsva of *peru u-revu* and in some cases, obviate a painful familial situation. An example from actual *she'eilot* is the distress of a *Kohen* having a son, who due to a sperm donation (which defines paternity) will be considered a *Yisrael* and will not receive the first *aliya* in synagogue or be involved in *birkat Kohanim*. While PGD may insure that such a family has a daughter, the implication for society is dangerous. The license given to use PGD in this manner must be closely scrutinized.

The Talmud (*Shabbat* 31a) lists a menu of questions asked to each of us after our passing in the heavenly court. One of the questions is: "*asakta be-pirya ve-rivya?*" The Talmudic framing of this question is fascinating: "Where you involved in trying to fulfill the commandment of procreation (of having a male and female child)?" Notice the phraseology of the question. It is not "*kiyamta pirya ve-rivya*"—did you fulfill the mitsva of procreation, but rather, did you try? Having a male and female child is not in our hands. Our responsibility is to try to have both genders.

This concern seemed to resonate in a written dialogue between R. Menachem Burstein, dean of Machon Puah, and various *posekim* in Israel. Among the questions that Rabbi Burstein posed in letters to key *posekim* was the question of using PGD for preventing genetic anomalies as well as for gender selection.⁷ Sephardic Chief Rabbi Amar permitted PGD for genetic reasons, as well as for *peru u-revu*, and *shalom bayit*. However, others, including R. Yehoshua Neuwirth, R. Ariel, and R. Meir Nissim Mazouz pointed out concerns for such permissibility, except when it came to preventing genetic anomalies. R. Neuwirth warned that such permissibility creates an environment in which

TRADITION

humankind begins to play God and warned against using PGD for this purpose.⁸

There is a need for the careful monitoring of how science is used in society. However, science in general and medical advancement in particular are means through which we celebrate our mission of *tikun olam* and our responsibility of *imitatio dei*.

NOTES

1. Concerns include whether one fulfills the commandment of procreation (R. Yitshak Ya'akov Weiss, *Minhat Yitshak* 1:50); can IUI be done while the woman is *nidda* (R. Moshe Feinstein, *Iggerot Moshe, Even ha-Ezer* 2:11); or the potential to alleviate this concern through removing *nidda mi-de'oraita* (R. Yitshak Ya'akov Weiss, *ibid.*).
2. Concerns about definition of maternity and paternity are discussed in a number of articles. See *Tehumin* vol. 5; R. Waldenburg, *Tsits Eli'ezer* 9:51, ch. 4:4; Kenneth Brander, "Artificial Insemination and Surrogate Motherhood through the Prism of Jewish Law," *Be-Or ha-Torah* 12, 59-65; comments of R. Elyashiv, *Nishmat Avraham* 4, *Hilkhos Pirya ve-Rivya*, p. 184; Michael J. Broyde, "The Establishment of Maternity & Paternity in Jewish and American Law," *National Jewish Law Review* 3 (1988), 117-58 (a more up-to-date version can be found at <http://www.jlaw.com/Articles/maternity1.html>).
3. Cases in which the sperm is extracted posthumously or the donor has already passed are discussed by R. Ezekiel Landau, *Noda bi-Yehuda, Mahadura Kama, Even ha-Ezer* 69; R. Shelomo Zalman Auerbach, "Artificial Insemination," *No'am* 1, 165; R. Saul Yisraeli, "Abahut be-Hazra'a she-Lo ke-Darka," *Torah she-Be'al Peh* 33 (1992), 41-46.
3. Ramban, *Torat ha-Adam, sha'ar ha-meihush, inyan sakkana*.
4. *Assia* 47-48, 14.
5. *Assia* 51-52, 56. Even R. Feinstein (*Iggerot Moshe, Hoshen Mishpat* 2:69), who considers it an act of murder to destroy a fetus at any age, would concur with the statements made regarding fetal material outside the uterus. His concern is based on the verse in Genesis (9:6) that requires the fetus to be *in utero (ba-adam)* to violate the prohibition he mentions in his responsa.
6. *Nishmat Avraham, Hilkhos Pirya ve-Rivya* 1:5.
7. To view these letters, see Kenneth Brander, "Playing God: Can I Choose my Child? PGD and Genetic Screening," 1 February 2006 [<http://www.yutorah.org/showShiur.cfm?shiurID=713523>].
8. The reference in *Nishmat Avraham* (*ibid.*) to R. Auerbach's halakhic ruling on sperm-wash limits its use to removing genetic challenges and not for gender selection. Looking at the language of this limitation may suggest that he would have the same concern for PGD when done for gender selection.

Rabbi Brander is Dean of Yeshiva University's Center for the Jewish Future and Rabbi Emeritus of the Boca Raton Synagogue.

71

The Journal of Halacha and Contemporary Society

Number XLII

Succot 5762
Fall 2001

TABLE OF CONTENTS

Understanding the Criteria for the <i>Chilazon</i> Mendel E. Singer, PhD.....	5
Gynecological Procedures and Their Interface with Halacha Rabbi Kenneth Brander	30
Are Potato Chips Subject to the Prohibition of <i>Bishul Akum</i> ? Rabbi Moshe Rosenstein	46
Preventive Medicine Dr. James DiPoce Dr. Shalom S. Buchbinder.....	70
Letters to the Editor Rabbi Haskel Lookstein Douglas Wertheimer, PhD. Rabbi Eli Turkel	102

Phototypeset and Printed by
STAR COMPOSITION SERVICES, INC.
118 East 28 Street Room 306
New York, NY 10016
(212) 684-4001

(72)

Journal of
Halacha
and
Contemporary
Society

Number XLII

Published by
Rabbi Jacob Joseph School

Gynecological Procedures and Their Interface with Halacha

Rabbi Kenneth Brander

Preface

There is often a perception that any gynecological procedure causing a bloody show creates the status of *niddah*. However, it is only when we have an understanding of the medical procedures and of the halachic paradigms that we can evaluate whether or not the status of *niddah* is conferred. This article attempts to offer insights into the relationship between the laws of *niddah* and gynecological procedures/exams. Moreover the aim of this article is to sensitize the reader to various issues, allowing for a more effective interface between modern gynecological practice and the halachic framework of *Taharat ha'Mishpacha*.

There are three fundamental talmudic *sugyot* that must be explored in order to understand the halachic issues concerning gynecological procedures.

Dam Niddah & Dam Makkah

The status of *niddah* occurs in a woman when blood is hormonally released emanating from the *makor*, the halachic location of menstrual blood. That is, the blood must be from the endometrial lining of the uterus or the endocervical canal. (The exact halachic determination of what is *dam min ha-makor* and whether it includes the

GYNECOLOGICAL PROCEDURES

31

endocervical canal will be discussed later.) Blood that originates from other locations (i.e. vaginal area) or from a wound, even in the cervix or uterus, does not create a status of *niddah*. The following talmudic passage provides a list of protocols for determining which blood sources do and do not confer the status of *niddah* upon a woman.

How does a woman examine herself? She inserts an absorbent [cloth into the vaginal]. If blood is found on the top of the absorbent, it may be known that it emanated from the source [cervical canal or uterus], and if no blood is found on the top, it may be known that the blood emanated from the sides [and not from the cervical/uterine area. Therefore, the woman is considered *tahor*.] However, if she has a wound in the uterine area [even when the absorbent cloth shows blood on the top], she may attribute the blood to her wound [and is considered *tahor*].... However, if [she knows that] the nature of the blood of her wound is different [in pigmentation] from that of the blood that she observes [on the absorbent material], she may not attribute it [to the wound]. A woman is believed when she says I have a wound in the source [cervical or uterine area] from which blood is discharged.¹

The protocols, determining which blood sources create the *niddah* status, are codified in the *Shulchan Aruch*.²

If there is an injury in the uterine area, we assume the blood flow is from the injury. If the blood from an injury is discernibly different from the blood of the menstrual flow, we do not automatically assume the blood is from the injury [rather we look at the

Senior Rabbi, Boca Raton Synagogue;

Dean, Boca Raton Community Kollel and

Yeshiva H.S. of Broward and Palm Beach County.

1. *Niddah* 66a.

2. *Yoreh De'ah* 187:5,6.

pigmentation of the blood – if it looks like menstrual blood, it creates the status of *niddah* and if it is blood of an injury, it does not.³

[Ramo appends] The above statements are referring to situations when a woman has a regular menstrual flow (*veset kevuah*), for then we are able to suggest, when she is not expecting her menstrual period, that the blood is from an injury, even though we have not determined with certainty that this wound emits blood. If a woman does not have a regular menstrual cycle [*veset she-ena kevuah*] and we are undecided from where the blood emanates – from the uterus/cervical canal or from the side [a location from which a flow of blood would not create the status of *niddah*], we still relegate the flow of blood to the injury; for it is considered a *s'fek s'fekah*. Maybe the blood does not come from her uterus/cervical canal but emanates from the side [from another part of her body, which has no consequence on the issue of *niddah*]. Even if it comes from the uterus/cervical canal it may be blood from the injury [which does not create the status of *niddah*]. However, if you know that it comes from the uterus and the woman does not have a regular cycle even though the woman has an injury in the uterus, you cannot assume that the blood is from the injury unless you are certain that the wound emits blood.⁴

3. It has been my experience, and I have corroborated this with gynecologists, that the difference between blood of an injury and blood of the uterus/cervix is recognizable. The blood that comes from a fresh wound is often bright red while that which comes from the uterus/cervix is typically brownish red. While this alone does not establish that it is *dami makkah*, in such an instance an exam is recommended to determine where the blood is emanating from.

4. There are *Rishonim* who disagree with the additional

All that has been stated above does not apply during the days she is expecting her menstrual flow, which would normally occur on the thirtieth or the thirty-first day of the month. For if you suggest that on these days it is blood emanating from an injury, she will never be considered a *niddah*. However if is not a flow that has been seen, rather just a stain, [if there is an injury] you may assume that the stain comes from the injury [even on the thirtieth or thirty-first day], eliminating the need to classify this woman as a *niddah*.

A woman is believed to state that she has an injury in the location from where the blood is flowing.

Furthermore, she is trusted to state that the flow of blood that is being observed is not coming from the uterus/cervical canal [rather another location that does not create the status of *niddah*] and remains *tehora*.

These halachot frequently have a significant impact when they are applied practically. There are many situations in which a woman undergoes a gynecological procedure that leaves her wondering if this has rendered her a *niddah*. Therefore, by ascertaining that the blood is attributed to an injury, or that the blood is not from the uterus/cervical canal (*min ha-makor*), we can assume the woman is not a *niddah*.

Rav Shlomo Zalman Auerbach⁵ explains that the

requirement stated by the Ramo (the need to know that the wound emits blood). They suggest that as long as the woman is certain of a wound, additional proof that the wound emits blood is not required. See the *Rashba Torat haBayit*, *Dinei k'iamin*, *bayit sh'vi-i sha'ar r'vi-i*, *daf chof-gimel*.

5. *Nishmat Avraham* 187:2; Rav Shlomo Zalman Auerbach states

talmudic definition of blood from an injury includes blood from the uterus (endometrium) or the cervix. In such a case, the woman would not be considered a *niddah*. When the endometrium is somehow compromised by a procedure or injury – even though that same lining is what causes the menstrual flow – what is of critical importance is *what caused the blood to flow* from the lining. If what caused the flow is definitely an injury, then the blood is not *dam niddah*.

Dam niddah is only blood that is discharged due to a woman's hormonal ebb and flow, causing the endometrial lining to slough away from the walls of the uterus. Blood originating from this exact location, which flows due to injury, is considered *dam makkah* and not *dam niddah*.

Rav Wozner⁶ explains that if a woman, during her seven clean days, has a medical procedure which induces blood, if she has already performed a halachically acceptable *hefsek taharah* and a *bedikah* on the first day,⁷ such blood does not compromise the counting of her seven clean days. Once a *hefsek taharah* and a check on the first day have been established, the *chazakah* of *niddah* has been obviated. The blood attributed to an injury even during the seven clean days does not interrupt the preparation to visit the *mikvah*. Therefore, it is possible to have a situation where a woman is bleeding during the seven clean days without contradicting her status of being *tahor*, enabling her to

that the prohibition of *niddah* is limited to blood emanating from hormonal changes, not blood caused through injury.

6. *Shiurei Shevet Halevi Siman 187:5* no. 3 *u-mikol makom b'sha-al veslah*.

7. The need for a *b'dikah* on the first day can often be suspended when there are special concerns such as fertility. This must be done in consultation with a *posek* informed on these issues.

attend the *mikvah* after completing these seven days. This is true for blood that may result from a gynecological procedure as well as blood that a woman feels is emanating from an injury.

Often, it is apparent from the placement and pattern of the blood on a *bedikah* cloth that the blood is from an injury. For example, when blood is confined to one limited area on the cloth, it is often due to the fact that a woman has sustained an injury in one location. Thus, when a woman does the *bedikah* and touches her wound, it draws blood and shows up on the cloth in that one specific location. In such a situation, the presence of an injury can be ascertained either by the experience of pain three times in one specific location when doing the *bedikah*, or through undergoing an internal examination in which an injury is seen.

In a situation in which a woman observes blood due to an injury and cannot even establish a *hefsek taharah* or the *bedikah* on the first day, she may go to a gynecologist or skilled nurse and allow them to perform the *bedikah*. By examining the vaginal area, the doctor/nurse can perform a physical *bedikah* without touching the place of injury. The preferred way to accomplish this is for the doctor/nurse to perform a physical internal *bedikah* prior to sunset, taking the place of the *hefsek taharah*. The woman then waits in the office until *tzeit ha'kocha'im*, and the doctor/nurse performs a second *bedikah*, taking the place of the *bedikah* for the first day.

II. *Ec-fshar P'tichat Kezer B'lo Dam*

The Talmud raises the issue of *ec-fshar p'tichat kezer b'lo dam*, whenever the uterus is "opened", blood is discharged. Nevertheless, sometimes the uterus is opened (dilated) and no blood is visibly discharged. The Gemara

mentions the case of a woman who miscarries early in her pregnancy. Even if this woman does not see blood as a result of her miscarriage, we assume that a flow of blood accompanies the opening of the uterus once the uterus opens a certain amount.

For it was taught in a *Baraita*, if a woman was in difficult labor for two days and on the third day she miscarried and does not know what she miscarried (whether it was a fetus or something else or whether any bleeding accompanied the miscarriage) . . . R. Yehoshua says she brings an offering and it is eaten, for it is impossible for the uterus to open without blood emerging.⁸

This statement in the Talmud is concretized by the *Shulchan Aruch*:

If one miscarries within forty days [of conception] we do not consider the discharge to be fetal matter (there is no *tumat yolelet*) yet we are concerned with the status of *niddah* even if no blood was observed. [Ramo adds] because *ee-efshar p'tichat kever b'lo dam* – the uterus cannot be opened without the discharge of blood . . .⁹

However, the above comments of the Talmud and the

8. *Niddah* 21b.

9. *Yoreh De'ah* 194:2. This is supported by many of the *Geonim* and *Rishonim*, including: *She'itot Vayktra* 85, *Tur Shulchan Aruch Yoreh De'ah* 194, *Ravad Issurei Biah* 5:13, *Rosh Niddah* 3:1, *Hagahot ha'Ramach* 5:13, *Meiri Niddah* 21a, and *Ramban Hilchot Niddah* 7:15 (printed at the end of the *Chidushei haRamban*). Other *Rishonim* disagree with this conclusion, including: *Ramban Issurei Biah* 5:13, *Rambam's Commentary on the Mishnah, Niddah* 21a, *Magid Mishnah Issurei Biah* 5:13, *Ohr Zeru'a, Hilchot Niddah* 343, as well as *Rabbeinu Ovadya M'Bartenura, Niddah* 3:1 s.v. *Kebbe Yehudah*.

76

Shulchan Aruch refer to a situation in which the uterus is opened through an internal stimulus. What happens when the uterus is opened externally through a medical procedure? Is there still a concept of *ee-efshar p'tichat kever b'lo dam*? Perhaps the Talmud's concern is limited to the case where an internal stimulus dilates the uterus and not a medical procedure (external factor). This issue is disputed by rabbinic authorities.

Rav Yechezkel Landau¹⁰ indicates that there is no halachic difference between the uterus dilating due to an internal or an external stimulus. In both cases the law is, *ee-efshar p'tichat kever b'lo dam* – if you open the uterus to some extent, even externally, you create a situation in which blood is assumed to depart from the uterus, even when not visible.¹¹ The Chazon Ish¹² cites opinions that disagree with the *Noda Bi-Yehudah*; and suggest that the idea of *ee-efshar* may only apply if the uterus is opened internally, due to physiological stimuli occurring within the woman. However, when the doctor opens the uterus externally, we do not assume that bleeding automatically ensues. The Chazon Ish is not convinced that every time the uterus is opened externally, blood automatically flows.¹³ Therefore, the Chazon Ish concludes that this issue requires further thought. Nevertheless, Rav Moshe Feinstein¹⁴ rules

10. *Noda bi-Yehudah*, Vol. II *Yoreh De'ah* 120. See also the *Pitchei Teshuva* 194:2 and *Avnei Nezer, Hilchot Niddah, siman* 224.

11. This opinion is supported by many including the *Arukh ha'Shulchan* 188:51, *Avnei Nezer Yoreh Deah* 224, *Har Tzvi Yoreh Deah* 148 & 154, *Da'at Kohen Yoreh Deah* 79.

12. *Yoreh Deah, Hilchot Niddah* 83.

13. Other *poskim* who concur with this approach include Rav Ya'akov Emden, *Sheilal Ya'acetz* 2:5, *Maharsham* IV: 146.

14. *Iggerot Moshe Orach Chaim* 3:100.

according to the opinion stated by Rav Landau in the *Noda Bi-Yehudah* that we assume there is a flow of blood whenever the uterus is opened a certain amount, whether by internal or external forces.

The next question is to define the minimal amount necessary for the uterus to be opened for it to be considered *ee-efshar p'tichat kever b'lo dam*. This issue is widely debated. According to the Rosh,¹⁵ as well as *Shulchan Aruch*¹⁶ as understood by R. Dovid ha'Levi in the *Tur* *Zahav*¹⁷ and R. Shabbetai ben Meir Ha-Kohen in the *Siftei Kohen*,¹⁸ as well as the Gaon of Vilna in the *Biur haGra*,¹⁹ any cervical opening of the internal *os*²⁰ (the opening of the cervix into the uterine cavity) above the norm creates the halachic dilemma of *ee-efshar p'tichat kever b'lo dam*. The majority of *poskim*, particularly within the Sephardic community, advocate this approach and therefore any dilation larger than three millimeters is halachically problematic. However, Rav Moshe Feinstein²¹ and others

15. *Niddah* 3:1.

16. *Yoreh Deah Hilchot Niddah* 188:6.

17. *Ibid.* *s'if katan* 6.

18. *Ibid.* *s'if katan* 12.

19. *Ibid.* *s'if katan* 23; see *Chofot 7:4* and the commentary of Rabbenu M'bartanura on that Mishnah.

20. While there is an argument of whether *p'tichat kever* is when the external *os* is dilated or when the internal *os* is dilated since the entire idea of an external dilation causing *p'tichat kever* is questionable, in these situations we define *p'tichat kever* in the most lenient fashion – namely the dilation of the internal *os*. See *Sheilot u'Teshuvot Beit Yitzchak* (*Hilchot Niddah* 14:9), *Sheilot u'Teshuvot Da'at Kohlen* (*Yoreh Deah* 79), *Har Tzvi* (*Yoreh Deah* 152).

21. *Iggerot Moshe*, *ibid.*

present a more lenient opinion, stating that the internal *os* must be opened at least three-quarters of an inch to create a situation of *ee-efshar petichat kever b'lo dam*.

The practical difference between the schools of thought is the following: according to Rav Moshe Feinstein's definition, if a woman has a procedure in her doctor's office and receives no anesthesia, she can be assured that the uterus has not been dilated to an extent that would create the halachic dilemma of *ee-efshar p'tichat kever b'lo dam*. However, a woman will occasionally undergo a special procedure (i.e. D&C) which may dilate the cervix (including the internal *os*) more than three-quarters of an inch. In such a case, she would be given some form of anesthesia, local or general, to ease the pain involved in dilating the cervix to such a large degree. Even in the hospital, not all procedures will use a dilator that will expand the cervix to such a degree. One should check with the doctor to inquire as to the type of dilator used to determine if *ee-efshar p'tichat kever b'lo dam*, according to the definition of Rav Moshe Feinstein, was achieved, thereby creating a halachic concern of *niddah*.

Rav Moshe Feinstein's approach is based on a comment in the *She'iltot*.²² There, *p'tichat kever* is defined as an opening equal to the size of a forty-one day old embryo. That size is approximately 19-21 mm., which is 3/4 of an inch.²⁴

22. See the opinion of Rabbi Avraham Borenstein of Sochatchov (*Avnei Nezer Yoreh Deah* 224). R. Shalom Mordechai Shwadron (*Maharsham* 4:146) is even more lenient, suggesting an instrument the size of two fingers is necessary to create a concern of *petichat kever*.

23. *Parshat Tazria* 85.

24. I wish to thank Rabbi Moshe Dovid Tendler for sharing this

III. Defining the Halachic Uterus – *Dam Min Ha'makor*

The definition of *dam niddah*, halachic menstrual blood, is discussed in great detail in the Talmud.²⁵ The understanding of this *sugya* is a matter of controversy throughout the literature of the *Rishonim* and *Acharonim*.

Many²⁶ state that the definition of *dam niddah* includes any blood emanating from the uterus or the cervical canal ending slightly above the external *os* (the opening of the cervix from the vagina).

Due to the enormous consequence of this issue, we follow this opinion and consider any blood emanating from the uterus up to the external *os* of the cervix as *dam niddah*.

IV. Gynecological Procedures

When a woman goes for a standard gynecological exam,²⁷ the gynecologist will first check the outside of her vaginal area (the vulva) to check for abnormal lesions or signs of infection. Then the doctor will use a speculum to check the external *os* of the cervix and the vaginal walls. The speculum is inserted into the vaginal area and never even touches the cervix. When the speculum is inserted, it may pinch the vaginal walls and draw a little blood. This blood is not from the cervix or the uterus and is therefore not *dam niddah*.

halachic reference with me.

25. *Niddah* 41b.

26. *She'elot u'Teshuvot Bach ha'Chadashot* 34; Encyclopedias Talmudit Vol. 2, column 508 footnote 13a; *Shevet haLevi* 188:3 #4 s.v. u'l-halachah.

27. As described by obstetricians and detailed in an article written by M. Sara Rosenthal, "The Pelvic Exam" in *The Gynecological Sourcebook* (Lowell House, 1999).

Yearly, or when the doctor is concerned about the cervix, a Pap smear will be performed. The Pap smear takes a sampling of the outside of the cervix (ectocervix) and from the beginning of the endocervical canal, which is then analyzed by pathology. The instrument used for the Pap smear has guides on it so that the brush used to collect the sampling of cells will not ascend deep into the cervix, the place that we call the "makor" – the halachic uterus. However the instrument may cause bleeding/staining. Normally, this blood comes from an area outside the one considered the source of *dam niddah*. Furthermore, even if it is *dam min ha'makor*, the blood emitted during this process is *dam makkah*, blood induced through injury.

If the Pap smear is abnormal or inconclusive, many doctors will perform a colposcopy, a procedure whereby a doctor looks at the outside of the cervix through a colposcope. The doctor is seeking to observe if there is any section of the outside of the cervix which appears to be irregular. A biopsy of that irregular section is taken. Photographs may also be taken. During this procedure, a blind scraping of the endocervical canal is also taken and evaluated. Blood appearing due to this procedure is *dam makkah* and does not create the status of *niddah*.

When a woman has irregular bleeding often, an endometrial biopsy is often required. During an endometrial biopsy, an instrument is placed through the canal of the cervix into the uterus to scrape a sample from the endometrial lining of the uterus. This procedure takes place in the area which is classified as *dam niddah*, but the blood that emanates because of this procedure is *dam makkah*, blood caused by the "wound" inflicted with the gynecologist's instrument – *dam makkah m'oto makom*, and is not halachically problematic. Therefore, it does not create a status of *niddah* or affect the counting of the *shiv'a n'kiyim*. The instrument used in this procedure is much

smaller than three-quarters of an inch in diameter, so there is no concern of *p'tichat kever*.²⁸

An important caveat: when an endometrial biopsy or a colposcopy is performed, the doctor should check, prior to beginning the procedure, that there is no blood visible within the cervix. This obviates any concern that prior to the procedure there was any blood descending from the uterus/cervix, guaranteeing that all visible blood has been caused by the procedure.

There are situations in which a woman must undergo a D & C (dilation and curettage). A D&C is often performed when there is an irregular endometrial biopsy to remove residual tissue after a miscarriage or occasionally a childbirth, or when a woman is experiencing abnormal menstrual/uterine bleeding and the doctor wishes to affect the lining of the uterus. A D&C procedure dilates the cervix with one instrument and the entire endometrial lining is sampled with another. After this procedure, there is visible blood. While one can dismiss the bloody show due to the fact that it is categorized as *damm makkah*, the dilation of the cervix may create *p'tichat kever*, creating the status of *niddah*. The patient should ask the doctor if the dilation was three quarters of an inch or more. If the response is in the affirmative, the woman becomes a *niddah* immediately. If the D&C is being performed after a miscarriage, and the aborted fetus is more than forty days old, there will be a concern for *tumat yoleidet*. This requires a waiting period of fourteen days in which the woman is required to establish a *hefsek taharah* culminating with a visit to the *mikvah* at the conclusion of the waiting period.

²⁸ Even according to *poskim* who consider a smaller dilation to be *p'tichat ha'kever*, there is no concern with this procedure.

(79)

V. Infertility Procedures

A similar situation arises when either a laparoscopy or a hysteroscopy is performed to diagnose specific problems of infertility. The doctor checks that the fallopian tubes flow freely into the uterine area. In a laparoscopy, an instrument and camera are placed through the navel, which allows the doctor to see the uterus, ovaries, fallopian tubes as well as the rest of the pelvis and the abdominal area. A dye is inserted into the cervix itself, and the camera follows the dye to see if the fallopian tubes are fully open and functional. Since the woman is under anesthesia when the cervix is dilated, it may be dilated to such an extent that even according to Rav Moshe Feinstein's definition of *p'tichat kever* (a dilation of 3/4 inch or more) a status of *niddah* is created. However, many gynecologists, even when the patient is under anesthesia, do not dilate the uterus to such a large extent, since the dilation necessary for dye to be injected into the cervix does not require a large dilator. Therefore, when a laparoscopy is performed, a woman should inquire to what extent the uterus was dilated to determine if she is considered a *niddah*. When a hysteroscopy is performed, the cervix needs to be dilated to a much larger extent. Although in such a situation there is a significant chance that the dilation will make her a *niddah*, the question should still be asked regarding the size of the dilator and the extent of the dilation that occurred.

VI. Fibroids and Polyps

A fibroid is a growth that is found within the muscle/wall of the uterus or cervix and causes the wall(s) of the uterus to protrude into the cervical or uterine cavity, corpus of uterus. This can create a rubbing of the walls of the uterus or cervix, creating constant bleeding. Approximately twenty to twenty five percent of

reproductive-age women have fibroids with only ten to forty percent of those women experiencing the symptoms mentioned.²⁹

Polyps are growths that begin with a stem from the uterine wall and grow into a mass, which can bleed or can cause bleeding from the polyp rubbing against the wall of the uterus or cervix. While normally such blood can be dismissed as *dam makkah*, there is research that indicates that the presence of a polyp/fibroid and its rubbing against the walls of the uterus/cervix may cause a hormonally induced release of blood.³⁰ Therefore, the lack of clarity in the establishment of the cause of blood, created by the removal of a polyp/fibroid and blood attributed to its existence, creates a status of *niddah* in a woman.

VII. Pregnancy

Often, during the first three months of a woman's pregnancy, one may observe some spotting. This is often due to implantation of the embryo in the uterine wall. If the spotting is limited to less than a *kelem** or if found on colored undergarments, the halachic concern is obviated. However, if the bleeding is more significant or the spotting

* A stain minimally the size of a dime.

29. "Leiomyomata" by Dr. Chad Friedman found in Volume 1 (page 322) of the *Columbus Comprehensive Review Ob/Gyn Review Conference* (Prenatal Resources, Inc. & Reproductive Research & Education Association, 1995).

30. *Principles and Practice of Clinical Gynecology* (page 549) edited by Nathan G. Kase and Allan B. Weingold (John Wiley & Sons, New York 1983); ACOG (American College of Obstetricians and Gynecologists) Technical Bulletin Number 192 (May 1994, Washington D.C.).

happens on white undergarments (i.e. during the *shiv'a n'kiyim*) and is more than a *gris* (a stain larger than a dime), this blood is considered *dam niddah* – caused by physiological changes in the woman, rendering her a *niddah*.

There are additional situations in the pregnancy in which the placenta can cause *dam niddah*. One example is placenta previa, where the placenta is found in front of the baby, (i.e. between the baby and the cervix) blocking the opening of the cervix. In such a case, the placenta may bleed. The blood emanating from the placenta is considered uterine blood and renders the woman a *niddah*.

Conclusion

As we strive to be the guarantors of Torah, we must insure that halacha's response to contemporary medical issues integrates a familiarity with procedures in question, and an understanding of the *sugya* in *Shas* and the literature of the *poskim* dealing with the issue in question. It is through our commitment to such integration that the eternality of the covenantal relationship is guaranteed.

I would like to acknowledge the support of HaRav Menachen Burstein, Dean and *Posek* of Machon Puah, Jerusalem, Israel. For six months he provided me with in-depth training in issues related to gynecological procedures and infertility and their relationship to halacha, and to Dr. Michael Charne OB/GYN for his guidance and support on all medical issues applicable to this article.

